CUDZIE NECHCEME, SVOJE SI NEDÁME

POSTOJE MAJORITNEJ POPULÁCIE K MIGRÁCII A CUDZINCOM NA SLOVENSKU

Analýza kvantitatívneho a kvalitatívneho výskumu

Elena Gallo Kriglerová, Jana Kadlečíková, Alena Holka Chudžíková a Michaela Píšová

CENTRUM PRE VÝSKUM ETNICITY A KULTÚRY, 2021

CVEK
centrum pre výskum etnicity a kultúry

Obsah

Úvod a metodológia výskumu **4**

Zhrnutie **7**

1 Vnímanie kultúrnej rozmanitosti **15**

1.1 Rôzne aspekty vnímania kultúrnej rozmanitosti 15

1.2 Celkové vnímanie kultúrnej rozmanitosti na Slovensku 23

1.3 Cudzinci ako kultúrne obohatenie či hrozba 26

2 Vnímanie témy migrácie a vlastná migračná skúsenosť **29**

2.1 Kontakty s cudzincami 29

2.2 Postavenie cudzincov v slovenskej spoločnosti 33

2.3 Skúsenosti s pobytom v zahraničí 35

2.4 Vedomosti o cudzincoch a zdroje informácií o migrácii 37

3 Postoje k cudzincom **40**

3.1 Pocity, ktoré v ľuďoch vyvolávajú rôzne typy cudzincov 40

3.2 Sociálny dištanc 44

3.3 Dopady migrácie na rôzne oblasti života spoločnosti 46

4 Vnímanie náboženstva **51**

4.1 Náboženstvo a praktizovanie viery 51

4.2 Podmienky pre praktizovanie viery 54

4.3 Vnímanie islamu 56

5 Vnímanie migrácie v kontexte pracovného trhu a demografických zmien **59**

5.1 Demografické zmeny a ich riešenie migráciou 59

5.2 Slovenský trh práce a cudzinci 60

5.2.1 Vplyv pandémie na situáciu na trhu práce 62

5.3 Vnímanie dopadov zamestnávania cudzincov 63

5.4 Vplyv prítomnosti cudzincov na ekonomickú situáciu a rozvoj technológií 66

6 Ako by mal štát pristupovať k migrácii? **69**

7 Integrácia cudzincov **77**

7.1 Očakávania verejnosti od cudzincov - čomu sa majú prispôsobiť? 77

7.2 Príležitosti na integráciu 81

7.3 Vnímanie konkrétnych politík - podpora pre integračné aj diskriminačné opatrenia 83

7.4 Zodpovednosť za integráciu - cudzinci alebo štát? 85

8 Očakávania do budúcnosti **87**

8.1 Bude počet cudzincov v blízkej dobe narastať? 87
8.2 Vplyv rôznych spoločenských javov na migráciu 88
8.3 Ako sa cudzinci môžu cítiť na Slovensku doma 89
Zoznam tabuliek **91**
Zoznam grafov **91**
Príloha - Prvostupňové triedenie údajov **93**

Úvod a metodológia výskumu

Téma migrácie bola centrálnou témou verejného a politického diskurzu najmä v roku 2015, kedy do Európy prichádzal veľký počet utečencov, predovšetkým zo Sýrie. V tom čase bola táto téma využívaná najmä v predvolebnom období a migranti boli často zobrazovaní ako hrozba pre krajinu. Napriek tomu, že počet udelených azylov pre utečencov bol v tom období nízky a nízkym zostáva až do súčasnosti, potreba ochrany hraníc a vlastných obyvateľov bola témou, ktorej sa venovala významná pozornosť.

Menej sa už venuje pozornosť tomu, že počet cudzincov, ktorí prichádzajú na Slovensko dobrovoľne (teda neutekajú zo svojej krajiny pôvodu) a chcú na Slovensku pracovať, študovať, či majú iné legitímne dôvody tu ostať, výrazne narastá. Za uplynulých desať rokov sa ich počet viac ako zdvojnásobil a v roku 2020 ich žilo na Slovensku približne 150 tisíc.

V súčasnosti sa vedie len obmedzená diskusia o tom, ako sa im na Slovensku darí, aké podmienky na začlenenie do spoločnosti majú, ako ich vnímajú samosprávy, či iné orgány verejnej správy a obyvatelia krajiny, a ako sa cítia na Slovensku samotní cudzinci.

Preto sme sa v Centre pre výskum etnicity a kultúry rozhodli realizovať výskumný projekt, ktorý všetky tieto aspekty podrobne zmapuje prostredníctvom troch samostatných výskumov v rámci projektu *Výskum integrácie cudzincov – bariéry, nástroje a postoje*, ktorý realizujeme s podporou Európskeho fondu pre azyl, migráciu a integráciu.

Výskum postojov majoritnej populácie k cudzincom je druhou z trojice výskumných analýz. V prvej časti projektu sme skúmali, aké integračné služby sú na úrovni samospráv dostupné pre cudzincov, aké informácie majú samosprávy o téme migrácie a integrácie cudzincov a nakoľko sa táto téme premieta do strategických politík a dokumentov slovenských miest. Výstup z tejto časti projektu pod názvom **Cudzinci ako obyvatelia miest** je dostupný v podobe analytickej správy na webovej stránke CVEK-u.[1]

Samostatnou časťou projektu je aj výskum medzi samotnými cudzincami – prostredníctvom kvalitatívnych a kvantitatívnych dát budeme skúmať vnímanie ich vlastnej integrácie, pocitu prijatia v krajine a bariéry, ktorým v integrácii čelia.

Táto analýza prináša zistenia z druhej časti výskumu, ktorá sa zaoberá postojmi majoritnej populácie k cudzincom.

Prečo skúmať postoje verejnosti?

Úspešná integrácia cudzincov prichádzajúcich do novej krajiny súvisí nielen s osobnými charakteristikami ich samotných a integračnými politikami danej krajiny. Integračný proces je do veľkej miery ovplyvnený aj tým, ako sa k tejto téme stavia verejná mienka, aké má domáca populácia názory a postoje voči inakosti a kultúrnej rozmanitosti celkovo, ako ľudia vnímajú rôzne kategórie cudzincov a do akej miery podporujú určité integračné opatrenia a politiky. Už výskum IOM – Medzinárodnej

[1] http://cvek.sk/wp-content/uploads/2020/12/Cudzinci-ako-obyvatelia-miest_vyskumna-sprava.pdf

organizácie pre migráciu z roku 2009 o postojoch verejnosti k cudzincom na Slovensku ukázal[2], že verejná mienka má v téme zahraničnej migrácie mnohé limity, ktoré sa za viac ako desať rokov nielen nezmiernili, ale práve naopak. Ako ukazujú naše zistenia, mnohé názory a postoje slovenskej verejnosti sa ešte výraznejšie vyhrotili proti cudzincom a zahraničnej migrácii. V situácii, kedy kontinuálne stúpa počet cudzincov na Slovensku[3], je potrebné zaoberať sa tým, ako verejnosť prichádzajúcich cudzincov vníma, do akej miery s nimi prichádza do kontaktu, v ktorých oblastiach hodnotí dopad migrácie ako skôr pozitívny a v ktorých, naopak, vníma príchod a prítomnosť cudzincov ako negatívny jav. Zhoršujúce sa postoje k cudzincom a zahraničnej migrácii v situácii, kedy sa počet cudzincov na Slovensku zvyšuje, nezakladajú podmienky pre vzájomné tolerantné spolužitie. Politika integrácie cudzincov by mala na tento vývoj reagovať s cieľom predchádzať potenciálnym konfliktom a tenziám, ktoré môžu v spoločnosti vzniknúť.

Vo výskume sme sa zamerali na viaceré aspekty tejto témy. Venujeme sa vnímaniu kultúrnej rozmanitosti, teda tomu, nakoľko prevažuje u ľudí na Slovensku otvorenosť či uzavretosť voči kultúrnej rozmanitosti. Preferovanie kultúrnej homogenity vs. kultúrnej rozmanitosti je jeden z faktorov ovplyvňujúcich vnímanie migrácie a postoje k cudzincom, ktorými sme sa vo výskume tiež zaoberali. Analyzujeme, v akej miere obyvatelia Slovenska udržiavajú kontakty s cudzincami, ako vnímajú postavenie cudzincov v našej spoločnosti, koľko o nich vedia a z akých zdrojov čerpajú informácie o téme migrácie a cudzincoch.

V časti o postojoch k cudzincom sa venujeme tomu, ako sú vnímaní rôzni cudzinci podľa toho, z akých krajín k nám prichádzajú a z akých dôvodov. Zároveň sa zameriavame na tému sociálneho dištancu, teda toho, do akej miery sú ľudia ochotní akceptovať cudzincov vo svojom súkromnom či verejnom priestore. Ukazuje sa, že veľmi dôležitou témou je aj náboženstvo – skúmali sme teda názory na praktizovanie svojej viery cudzincami a podmienky, za ktorých by odlišná viera mala byť rešpektovaná a umožnená na Slovensku.

Ekonomická migrácia je ďalšou témou, ktorá je výrazne prítomná vo verejnom diskurze. Vo výskume sme sa zamerali na to, ako ľudia vnímajú slovenský trh práce a dopad migrácie naň. Do úvahy sme brali aj súčasnú pandemickú situáciu a potenciálny dopad pandémie na situáciu cudzincov na trhu práce.

Zaujímalo nás tiež, ako by mal štát pristupovať k téme migrácie a integrácie cudzincov a čo ľudia od cudzincov očakávajú v integračnom procese. Analyzovali sme aj potenciálnu podporu pre rôzne integračné nástroje a opatrenia.

V záverečnej časti tejto analýzy prinášame očakávania ďalšieho vývoja zo strany majoritnej populácie a sledujeme aj názory na to, čo môže každý obyvateľ Slovenska urobiť preto, aby sa cudzinci na Slovensku cítili ako doma.

---

[2] Vašečka, M. (2009), *Postoje verejnosti k zahraničnej migrácii*, Bratislava, IOM, dostupné na: https://www.iom.sk/sk/publikacie?download=104:postoje-verejnosti-k-cudzincom-a-zahranicnej-migracii-v-slovenskej-republike

[3] Ministerstvo vnútra, Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v Slovenskej republike, dostupné na: https://www.minv.sk/?rocenky

Metodológia výskumu

Výskum pozostával z kvantitatívnej a kvalitatívnej časti. V rámci kvantitatívnej časti sme realizovali dotazníkový výskum na vzorke 1012 respondentov, ktorá bola reprezentatívna vzhľadom na pohlavie, vek, regionálne rozloženie a veľkosť sídla respondentov. Z hľadiska socio-demografických znakov sme sledovali aj národnosť, ekonomický status, úroveň dosiahnutého vzdelania, počet členov domácnosti, rodinný stav a príjem domácnosti. Dáta zozbierala agentúra Focus formou osobného dopytovania na prelome septembra a októbra 2020.

Prvotná analýza dát z kvantitatívneho výskumu nám slúžila ako príprava kvalitatívnej časti výskumu - fokusových skupín, ktorých cieľom bolo hlbšie analyzovať zistenia z dotazníkového výskumu. Na základe dotazníka z kvantitatívnej časti sme identifikovali okruh otázok pre fokusové skupiny.

Samotné fokusové skupiny sa uskutočnili na prelome novembra a decembra 2020. Vzhľadom na pandemickú situáciu sme ich museli realizovať online formou. Regrutáciu respondentov do fokusových skupín organizovala výskumná agentúra AKO. Celkovo sme zrealizovali 9 fokusových skupín, ktorých sa zúčastnilo 54 respondentov zo všetkých ôsmich krajov, pričom v Bratislave sme realizovali dve fokusové skupiny. Respondenti nepochádzali len z krajských miest. Ich výber sme realizovali tak, aby v nich boli rovnomerne zastúpení respondenti podľa veku, pohlavia a vzdelania.

Dáta z kvantitatívnej aj kvalitatívnej časti sme následne analyzovali spoločne a výsledkom je táto výskumná správa. Pri analýze sme sa zameriavali aj na faktory, ktoré súvisia s rôznymi postojmi. Prostredníctvom druhostupňového triedenia sme zisťovali, ako súvisia rôzne socio-demografické charakteristiky, ale aj hodnotové orientácie s postojmi, či rôzne postoje navzájom. V analýze uvádzame tie, ktoré sa ukázali byť štatisticky významné na 1% a 5% hladine významnosti. Pri niektorých témach, ak sme to považovali za dôležité, uvádzame aj to, ak sa nepreukázal vplyv niektorých (najmä socio-demografických) charakteristík.

Vo výskumnej správe používame pojem cudzinci, pričom myslíme tak mužov, ako aj ženy. Vzhľadom na štylistickú komplikovanosť a náročnosť samotného textu spôsobenú množstvom štatistických údajov sme sa rozhodli používať túto zjednodušenú formu.

Pri analýze fokusových skupín používame ako referenciu len pohlavie respondenta a kraj, v ktorom sa fokusová skupina realizovala, aby sme zabezpečili anonymitu respondentov.

Zhrnutie

KULTÚRNA ROZMANITOSŤ

Slovensko je stále vnímané ako krajina Slovákov. Mnohí sa necítia dobre s ľuďmi, ktorí sa príliš odlišujú

Slovenská verejnosť je značne rezervovaná voči kultúrnej rozmanitosti. Spomedzi deviatich dvojíc dichotomických výrokov, ktoré sme v kvantitatívnej časti výskumu použili, je tento postoj sýtený najmä príklonom k názoru, že *Slovensko je krajina Slovákov a tak by to malo zostať*. Tento výrok preferovalo o niečo viac ako 70% respondentov. Ľudia zároveň príliš nevyhľadávajú kontakty a interakcie s cudzincami a veľká časť respondentov preferuje vo svojom bezprostrednom okolí skôr ľudí, ktorí sú rovnakého kultúrneho alebo etnického pôvodu. K výroku *Najradšej sa zabávam s ľuďmi, ktorí sa odo mňa príliš neodlišujú* sa priklonilo 66,8% respondentov. Tretím výrokom, ktorý napovedá o výraznejšom príklone ku kultúrnej homogenite je výrok *Cítim sa dobre medzi Slovákmi, iné národnosti mi nevyhovujú*. Ten uprednostnilo 59% respondentov.

V prípade výrokov, ktoré merali všeobecnejšie nazeranie na kultúrnu rozmanitosť, sa respondenti ukázali byť skôr tolerantní smerom k odlišnosti, výraznejšie sa napríklad priklonili k výroku, že *Na spolužitie s inými národnosťami je potrebné sa o nich dozvedieť čo najviac* (81,7% respondentov), a tiež k výroku o tom, že *Nezáleží na tom, z akej kultúry ľudia pochádzajú, ak chcú, dokážu spolu žiť rôzne národnosti* (63,6%). V prípade týchto výrokov sa respondenti vyjadrili ku kultúrnej rozmanitosti vo všeobecnejšie rovine. Avšak akonáhle bola dvojica výrokov zasadená do konkrétnejšieho kontextu (prítomnosť kultúrnej odlišnosti na Slovensku, prispôsobenie sa kultúrne odlišných ľudí životu na Slovensku), alebo výroky hovorili o možných interakciách s kultúrne odlišnými ľuďmi, respondenti častejšie preferovali kultúrnu homogenitu, než kultúrnu rozmanitosť.

Názory na kultúrnu rozmanitosť sú formované skôr sprostredkovanými informáciami než vlastnými skúsenosťami

To, že verejnosť je voči kultúrnej rozmanitosti skôr rezervovaná, je ovplyvnené viacerými skutočnosťami. Len časť populácie prichádza do kontaktu s cudzincami pravidelne, má s nimi pozitívnu skúsenosť alebo vlastnú migračnú skúsenosť so životom v zahraničí. Všetky tieto skutočnosti môžu výrazne formovať nazeranie na to, či je kultúrna rozmanitosť pre ľudí bežnou súčasťou života a príležitosťou pre rozvoj a nové poznanie, alebo či ju vnímajú ako niečo nezvyčajné, nežiaduce alebo dokonca ohrozujúce. Z veľkej časti sú názory ľudí formované sprostredkovanými skúsenosťami, politickým diskurzom a informáciami z médií a iných informačných zdrojov. V populácii sú výrazné rozdiely vo vnímaní kultúrnej rozmanitosti medzi rôznymi kategóriami ľudí, pričom najvýraznejšie rozdiely v názoroch sa ukázali medzi ľuďmi rozdielneho vzdelania, rôznych vekových kategórií a hodnôt, ktoré respondenti preferovali (liberáli/konzervatívci), pričom platí, že viac naklonení kultúrnej rozmanitosti sú mladší ľudia, tí, ktorí majú vyššie vzdelanie, najmä vysokoškolské, a ľudia, ktorí sa skôr prikláňajú k liberálnym hodnotám.

Slovenská kultúra je vnímaná ako nemenná, stále prevláda obava, že cudzinci nám ju môžu „zobrať"

Slovenská kultúra je vnímaná pomerne staticky ako jav, ktorý sa nemení. Kultúru je podľa väčšiny ľudí potrebné zachovávať v pôvodnej podobe, v podstate konzervovať. Viac ako 56% ľudí si myslí, že

cudzinci nemôžu zmeniť našu kultúru, lebo je nemenná. Vnímanie migrácie ako potenciálneho obohatenia kultúry môžeme vidieť najmä u ľudí, ktorí udržiavajú aspoň nejaké kontakty s cudzincami, prípadne majú s nimi vytvorený určitý vzťah.

Napríklad až 42% ľudí, ktorí majú cudzincov medzi príbuznými, si myslí, že cudzinci sú pre krajinu obohatením (u tých, ktorí cudzincov medzi príbuznými nemajú, to bolo len 11%). Podobne to bolo aj u tých, ktorí majú cudzincov medzi priateľmi (39%) či susedmi (37%).

Kvalitatívny výskum ukázal, že ľudia na Slovensku vnímajú viaceré aspekty potenciálneho obohatenia slovenskej kultúry zahraničnou migráciou. Cudzinci môžu priniesť nový pohľad na našu krajinu, nové nápady, akýsi „nový vietor“ do stojatých vôd. Podobne obohacujú iné kultúry Slováci, ktorí migrujú do zahraničia. Najčastejšie sa však kultúrne obohatenie vníma cez kuchyňu, ktorá je pre ľudí najviditeľnejším prvkom, ktorý sem cudzinci prinášajú. Na druhej strane však panuje obava, že cudzinci budú zasahovať do tradícií, kultúry a zvykov, ktoré sú na Slovensku zaužívané, a budú sa ich snažiť meniť. Mnohí ľudia majú obavu, že ak dovolíme cudzincom udržiavať si svoje identity, kultúru a zvyky, prídeme o tie naše. Esencialistické vnímanie kultúry sa tak prejavuje v tom, že kultúry sa navzájom nedopĺňajú, ale jedna vždy musí zvíťaziť nad inou.

VNÍMANIE TÉMY MIGRÁCIE A VLASTNÁ MIGRAČNÁ SKÚSENOSŤ

Interakcie s cudzincami sa príliš nezvyšujú napriek narastaniu počtu cudzincov na Slovensku

Počet cudzincov na Slovensku sa kontinuálne zvyšuje, v porovnaní s rokom 2010 sa viac ako zdvojnásobil. Táto skutočnosť sa však do zvýšenia kontaktov, interakcií a skúseností s cudzincami premietla len veľmi mierne. Takmer tretina respondentov (30,7%) uviedla, že v súčasnosti s cudzincami neprichádza do kontaktu vôbec. Takmer polovica respondentov (48,4%) má len príležitostný kontakt s cudzincami a len približne pätina (20,8%) prichádza s cudzincami do kontaktu pravidelne. Ak sme dáta porovnali so zisteniami z roku 2009, určitý nárast kontaktov s cudzinami možno pozorovať v pracovnej oblasti, o niečo viac respondentov prichádza tiež do kontaktu s cudzincami vo svojom susedstve. Hoci sa naprieč rôznymi témami v našom výskume ukazuje, že najmä pravidelný kontakt s cudzincami má dopad na tolerantnejšie názory a postoje verejnosti k cudzincom a zahraničnej migrácii, osobná skúsenosť s cudzincami v súčasnosti vzhľadom na nízku frekvenciu kontaktov a hlbších osobných vzťahov nie je dominantným faktorom formujúcim názory verejnosti.

Viac ako tretina ľudí si myslí, že cudzinci sú na Slovensku preferovaní

Cudzinci majú v spoločnosti špecifické postavenie dané ich pobytovým statusom, ale aj jazykovými a kultúrnymi špecifikami. Respondenti toto špecifické postavenie reflektovali a mnohí spomenuli aj konkrétne príklady, kedy sú cudzinci v nerovnakom postavení v porovnaní s domácou populáciou. Napriek tomu viac ako tretina respondentov (34,6%) uviedla, že cudzinci sú u nás preferovaní, pričom toto vnímanie sa týka najmä pracovnej oblasti a zamestnávania cudzincov. Intenzívna pracovná migrácia za posledné roky, podmienky a prax zamestnávania cudzincov mohla významne ovplyvniť názory verejnosti na túto oblasť, keďže ešte v roku 2009 si výrazne menej respondentov myslelo (12,1%), že cudzinci sú u nás preferovaní.

Len málo ľudí má vlastnú skúsenosť s migráciou, pre väčšinu je takáto skúsenosť obohacujúca

Osobnú skúsenosť so životom v zahraničí (viac ako 3 mesiace) uviedlo 17% respondentov. V porovnaní s rokom 2009 mierne narástla časť respondentov, ktorí takúto osobnú migračnú skúsenosť majú (vtedy ju uviedlo 14,1% výskumnej vzorky). Z respondentov, ktorí niekedy žili aspoň tri mesiace v zahraničí výrazná väčšina (72,1%) uviedla, že táto skúsenosť bola pre nich pozitívna. Títo ľudia zároveň výrazne častejšie uvádzali, že u nich prevažujú pozitívne skúsenosti s cudzincami. Osobná migračná skúsenosť môže výrazne formovať otvorenosť ku kultúrnej rozmanitosti, ochotu akceptovať kultúrnu rozmanitosť vo svojom blízkom či širšom priestore a postoje k cudzincom a migrácii. Avšak vzhľadom na len mierny nárast časti populácie, ktorá takúto osobnú skúsenosť má, môžeme konštatovať, že názory verejnosti nie sú dominantne formované osobnou migračnou skúsenosťou, ale skôr ďalšími faktormi. Výraznejšie ich pravdepodobne ovplyvňujú predovšetkým informácie z médií, politický diskurz, kontakty a interakcie s cudzincami, sprostredkovaná skúsenosť s migráciou a pod.

Ľudia o cudzincoch príliš nevedia, napriek tomu ich odsudzujú

Ľudia na Slovensku majú pomerne skreslené predstavy o cudzincoch na Slovensku. Približne polovica vie, koľko ich na Slovensku žije. Tí, čo ich počet nadhodnocujú, si myslia, že cudzinci sú pre Slovensko ohrozením a migrácia podľa nich zhoršuje bezpečnostnú a ekonomickú situáciu v krajine. Najvypuklejšie to vidno pri téme utečencov. Len 10% respondentov vo výskume vedelo, koľko azylov Slovensko udelilo. Väčšina ľudí tento počet nadhodnocuje. Títo ľudia si myslia, že by sme mali oveľa prísnejšie strážiť hranice či umožniť prichádzať na Slovensko len tým cudzincom, ktorí sú nám kultúrne bližší. Celkovo si až 85% ľudí myslí, že by sme nemali prijímať viac utečencov než doteraz.

POSTOJE K CUDZINCOM

Pozitívne vnímame najmä tých, ktorí majú vysokú kvalifikáciu a sú z kultúrne blízkych krajín

Migrácia má rôzne podoby a aj cudzinci žijúci na Slovensku sa líšia tým, z akých krajín pochádzajú a za akým účelom na Slovensko prichádzajú. To vzbudzuje v ľuďoch veľmi rôzne emócie. Viac ako dve tretiny ľudí si myslia, že by sme mali podporovať len prisťahovalectvo ľudí, ktorí sú nám kultúrne blízki a ktorí majú vysokú kvalifikáciu. To sa odrazilo aj v tom, že pozitívne emócie sa ľuďom spájajú najmä s cudzincami, ktorí sú napríklad zahraničnými študentmi či lekármi zo zahraničia, prípadne zamestnancami z iných krajín EÚ.

Prevažujúci sekuritizačný politický diskurz uplynulých rokov sa odrazil v tom, že cudzinci, ktorí prichádzajú ako utečenci, ale aj moslimské rodiny sú vnímané veľmi negatívne - približne dvom tretinám ľudí sa s týmito kategóriami spájajú negatívne emócie.

Otvorenosť voči rozmanitosti a vlastné skúsenosti s cudzincami sa odrážajú v pozitívnejších emóciách voči nim

Ak sú ľudia otvorení kultúrnej rozmanitosti, udržiavajú vzťahy s cudzincami, či s nimi aspoň prichádzajú do pravidelného kontaktu, s rôznymi typmi cudzincov sa im aj spájajú výrazne pozitívnejšie emócie. Etnocentricky naladení ľudia a tí, ktorí sa dobre cítia len medzi Slovákmi, vnímajú cudzincov výrazne horšie a považujú ich za hrozbu.

Mnohí, najmä mladší ľudia, ktorí majú vlastnú migračnú skúsenosť, už začínajú vnímať migráciu ako prirodzený proces a reflektujú ju v celej jej komplexnosti. Ak ľudia poznajú konkrétnych cudzincov ako svojich kolegov, susedov či priateľov, obvykle ich hodnotia oveľa pozitívnejšie na základe vlastnej skúsenosti. Ak sa vyjadrujú o celých skupinách ľudí, majú tendenciu generalizovať a vnímať tieto skupiny skôr negatívne.

Sociálny dištanc voči cudzincom sa v uplynulých rokoch zhoršuje

Za uplynulých desať rokov výrazne narástol sociálny odstup od cudzincov. Čoraz menej sme ochotní akceptovať ich vo svojom súkromnom či verejnom priestore. Kým v roku 2009 by len sedemnástim percentám ľudí prekážalo, ak by cudzinci žili v ich meste či obci, v roku 2020 to už bolo takmer 40%. Odmietanie cudzincov ako súčasti rodiny narástlo o 10 percentuálnych bodov z 30% na 40%. V roku 2020 by zároveň viac ako polovici ľudí prekážalo, ak by cudzinci zastávali politické funkcie v krajine.

Podobne ako v prípade postojov, aj pri sociálnom dištanci sa ukazuje, že čím pravidelnejší kontakt s cudzincami ľudia majú, tým menej im prekážajú. Napríklad až polovici tých, ktorí nemajú žiaden kontakt s cudzincami by prekážalo, ak by sa stali členmi ich rodiny. U tých, ktorí majú s cudzincami pravidelný kontakt, to bola necelá tretina.

Migrácia sa spája najmä s obavou o zhoršenie bezpečnosti a nárast kriminality

S migráciou a prítomnosťou cudzincov sa spája predovšetkým pocit ohrozenia, ktorý je pravdepodobne dôsledkom výraznej sekuritizačnej rétoriky slovenských politikov. Podľa viac ako dvoch tretín (64,8%) ľudí prítomnosť cudzincov zhoršuje kriminalitu na Slovensku a podľa 62% ľudí aj bezpečnosť. Tieto pocity sa spájajú so silno etnocentrickým pocitom. Tí, čo považujú Slovensko len za krajinu Slovákov a dobre sa cítia len medzi ľuďmi, ktorí sa nijako neodlišujú, vnímajú migráciu ako bezpečnostnú hrozbu a vyžadujú prísnejšie stráženie hraníc či podporujú diskriminačné praktiky voči cudzincom.

V kvalitatívnej časti výskumu však boli cudzinci v súvislosti s bezpečnosťou vnímaní aj ako obete kriminality. Respondenti poukazovali na silno xenofóbne a nepriateľské nastavenie slovenskej populácie voči cudzincom a tvrdili, že verbálne či fyzické útoky na cudzincov sú témou, ktorej by mala byť venovaná adekvátna pozornosť.

NÁBOŽENSTVO

Rôzne vierovyznania nie sú vnímané ako rovnocenné

Ľudia na Slovensku nemajú pocit, že všetky vierovyznania sú rovnocenné. Len približne pätina ľudí si myslí, že cudzinci by mali mať možnosť praktizovať svoju vieru (ak je odlišná od kresťanskej) napríklad vo vlastných modlitebniach.

Ostatní buď tvrdili, že iné náboženstvá by na Slovensku vôbec nemali byť povolené (28%), alebo by sa mali praktizovať len v súkromí (53,9%). Prísnejší postoj k praktizovaniu náboženstva zároveň súvisí aj s názormi na prístup štátu k migrácii. Ľudia odmietajúci rovnosť v slobode praktizovania viery si výrazne častejšie myslia, že štát by mal prísnejšie strážiť hranice a púšťať na Slovensko len ľudí, ktorí sú nám kultúrne blízki.

Rovnocennosť v podmienkach pri praktizovaní viery tiež nie je na Slovensku veľmi podporovaná. **Len 13% ľudí si myslí, že cudzinci by mali mať rovnaké podmienky pre praktizovanie viery**. Viac než polovica sa stotožňuje s tým, že tieto podmienky by mali byť prísnejšie (51%) a 34% si myslí, že samotné podmienky by síce nemali byť prísnejšie, ale ich dodržiavanie by malo byť prísnejšie kontrolované.

Islam vnímaný ako potenciálne nebezpečné náboženstvo

Na Slovensku sa odlišné náboženstvá ľuďom automaticky spájajú predovšetkým s islamom, čo sa prejavilo najmä v kvalitatívnom výskume, kde akákoľvek otázka na odlišnosť náboženstva automaticky zviedla diskusiu k islamu.

Ten je vnímaný veľmi negatívne, čo sa ukázalo aj pri iných otázkach, napríklad pocitoch, ktoré sa ľuďom spájajú s pojmom moslimská rodina, kde až takmer 70% uviedlo, že sa im s týmto pojmom spája negatívny pocit.

Len necelá desatina ľudí si myslí, že islam je náboženstvo ako každé iné a mali by sme ho rešpektovať. **Takmer polovica (43,4%) ľudí si myslí, že islam je pre nás nebezpečný a nemal by byť na Slovensku povolený.** Obavy, ktoré sa ľuďom s islamom spájajú, súvisia najmä s potenciálnym nárastom radikalizácie a terorizmu (vďaka medializovaným prípadom teroristických útokov v zahraničí a nedostatku informácií o islame ako náboženstve). Zároveň sa prejavuje obava o stratu „kresťanského“ charakteru a „koloritu“ krajiny.

MIGRÁCIA V KONTEXTE PRACOVNÉHO TRHU A DEMOGRAFICKÝCH ZMIEN

Migrácia sa v odborných debatách bežne skloňuje ako jedno z riešení demografickej krízy. Verejnosť na Slovensku je však k tomu prístupu značne rezervovaná a väčšinovo sa prikláňa k tomu, aby vláda radšej prijímala politiky na podporu pôrodnosti (86,1%). Za vážnejší problém než starnutie obyvateľstva respondenti považovali únik mozgov, ktorý vnímali doslova ako nútený odchod, pretože Slovensko ľuďom nedokáže zabezpečiť dôstojné životné podmienky. To zároveň považovali za hlavný dôvod toho, že na Slovensko prichádza čoraz viac cudzincov a nevnímali to pozitívne.

Na pracovnom trhu by mali byť uprednostňovaní Slováci

Vnímanie migrácie v kontexte slovenského trhu práce bolo poznačené značnou nekonzistenciou. Na jednej strane si verejnosť uvedomuje, že cudzinci prichádzajú najmä na neobsadené pracovné miesta, čím pomáhajú ekonomike. Na druhej strane však **polovica respondentov kvantitatívneho výskumu mala pocit, že situácia na trhu práce je veľmi zlá a prijímať by sa mali prednostne Slováci**. Toto vnímanie sme zaznamenali častejšie u ľudí so základným a stredoškolským vzdelaním bez maturity, ktorí môžu cudzincov prichádzajúcich na nízko kvalifikované pozície vnímať ako konkurenciu. Ukázalo sa tiež, že otvorenejší voči zamestnávaniu cudzincov boli pracujúci respondenti (pretože sa zrejme nemuseli o svoju pozíciu obávať), tí, ktorí mali aspoň príležitostný kontakt s cudzincami, a tiež tí, ktorí sami mali migračnú skúsenosť (pretože sami mohli byť v zahraničí pracovnými migrantmi).

Pracovní migranti len ako dočasná a lacná pracovná sila

Cudzinci na trhu práce boli vnímaní najmä ako dočasná lacná pracovná sila. Respondenti registrovali najmä robotníkov z Ukrajiny, Srbska či Rumunska, ktorí si sem prídu zarobiť na pozície vyžadujúce nízku kvalifikáciu a odídu. To vnímali pozitívne a vyjadrovali presvedčenie, že vláda by mala prijímanie cudzincov povoliť len v čase hospodárskeho rastu, kedy nám môžu byť užitoční tým, že vyplnia medzery na pracovnom trhu. Príchod cudzincov na robotnícke pozície však respondenti vnímali rozporuplne - na jednej strane považovali za dobré, že cudzinci vypĺňajú neobsadené pracovné miesta, na druhej strane však mali pocit, že berú Slovákom prácu (súhlasilo 48,1% respondentov kvantitatívneho výskumu).

Napriek tomu, že si respondenti uvedomovali existenciu nedostatkových profesií, ktoré už zamestnávatelia nedokázali obsadzovať (a sú to väčšinou pozície vyžadujúce nízku kvalifikáciu), preferovali by prijímanie najmä cudzincov s vysokou kvalifikáciou (súhlasilo 65% respondentov). Respondenti vo fokusových skupinách zároveň uvádzali, že na nedostatkové profesie by štát mohol cudzincov aj pro-aktívne lákať. Nekonzistencia vo vnímaní tejto témy je teda značná.

S prítomnosťou cudzincov na trhu práce sa spájali tiež viaceré presvedčenia - napríklad to, že cudzinci tlačia mzdy nadol (súhlasilo 62,8% kvantitatívneho výskumu). V rámci fokusových skupín sme zaznamenali aj názory založené na mylných informáciách - napr. že cudzinci sú na trhu práce zvýhodňovaní, pretože zamestnávatelia za nich nemusia platiť odvody. Aj v tejto oblasti sa ukázalo, že čím viac kontaktu mali respondenti s cudzincami, tým menej negatívne vnímali dopady ich zamestnávania na Slovensku.

Potenciálny prínos migrácie k ekonomickému rozvoju ľudia nereflektujú

Vnímanie cudzincov na trhu práce teda bolo skôr negatívne, ako uvádzame v predchádzajúcich odstavcoch. K názoru, že cudzinci aj pomáhajú vytvárať pracovné miesta, sa priklonilo len 28,5% respondentov kvantitatívneho výskumu. S výrokom, že prítomnosť cudzincov zlepšuje ekonomickú situáciu na Slovensku súhlasilo len 14% respondentov a takmer polovica si myslela, že ekonomická situácia sa v dôsledku migrácie nemení. Respondenti fokusových skupín však mali pocit, že prítomnosť cudzincov celkovú ekonomickú situáciu skôr zlepšuje, pretože **otvorenosť ekonomiky podporuje ekonomický rast a prináša nové podnety a nápady zo zahraničia**. Istú rezervovanosť sme však zaznamenali vo vzťahu ku kultúrnej rozmanitosti na pracovisku, ktorú migrácia nevyhnutne prináša a je potrebné sa s ňou vyrovnávať.

AKO BY MAL ŠTÁT PRISTUPOVAŤ K MIGRÁCII?

Mali by sme prísnejšie strážiť hranice

Na viacerých miestach tejto výskumnej správy poukazujeme na dopad sekuritizačného politického diskurzu o migrácii na reálne postoje obyvateľstva. Ukázalo sa to aj na vnímaní opatrení migračnej politiky. Až 83,3% respondentov kvantitatívneho výskumu súhlasilo s výrokom, že by sme mali prísnejšie strážiť naše hranice. Menej striktní v tomto postoji boli ľudia, ktorí majú pravidelný kontakt s cudzincami, avšak aj v tejto kategórii bol súhlas s týmto výrokom veľmi vysoký (69,7%). Vo fokusových skupinách sa následne ukázalo, že hranice treba prísnejšie strážiť najmä kvôli tomu, aby sem neprichádzalo viac utečencov. S prijímaním väčších počtov utečencov by nesúhlasilo až 85,4%

respondentov. Aj téma prijímania utečencov bola poznačená viacerými mýtami - napr. o tom, že na Slovensku dostávajú štedrú finančnú podporu, či o tom, že prichádzajú najmä mladí muži v značkovom oblečení, ktorí sú v skutočnosti ekonomickými migrantmi. Respondenti fokusových skupín by však nemali problém s prijímaním rodín na úteku.

Štát by mal podľa väčšiny ľudí prijímať len kvalifikovaných cudzincov z kultúrne blízkych krajín

Verejnosť by bola za to, aby štát povolil príchod len (alebo najmä) vybraným kategóriám cudzincov. Jednou z nich boli vysoko kvalifikovaní cudzinci (súhlasilo 65%). Aj tu sa ukázalo, že ľudia s pravidelným kontaktom s cudzincami sú voči migrácii menej skeptickí a v nižšej miere súhlasili s prijímaním len vysoko kvalifikovaných cudzincov. Zároveň, respondenti s migračnou skúsenosťou výrazne častejšie odmietali prijímanie len vysokokvalifikovaných cudzincov. Dôvodom je zrejme to, že mnohí občania SR, ktorí odchádzali a odchádzajú do zahraničia, nemajú vysokú kvalifikáciu alebo v zahraničí nezastávali pracovné pozície, ktoré by vysokú kvalifikáciu vyžadovali.

Slovenská verejnosť by taktiež podporila obmedzenie príchodu cudzincov z chudobnejších krajín (súhlasilo 73,1%), pričom ľudia prichádzajúci do kontaktu s cudzincami a ľudia s migračnou skúsenosťou boli v tejto otázke opäť menej striktní. Fokusové skupiny tieto zistenia potvrdili - respondenti v nich sa zhodli, že Slovensko by malo prijímať najmä cudzincov s vysokou kvalifikáciou (lekári, učitelia, vedci, zdravotnícky personál) a sociálne zabezpečených. Kritériom by malo byť to, do akej miery môže byť cudzinec ekonomickým prínosom pre štát.

Väčšina respondentov by tiež súhlasila s tým, aby štát podporoval prisťahovalectvo cudzincov, ktorí sú nám kultúrne blízki (65,6%). Fokusové skupiny ukázali, že sa tým myslia najmä cudzinci z EÚ, ktorých respondenti vnímali ako “prispôsobivých”, a nie cudzinci z afrických a moslimských krajín, ktorých vnímali ako “nekompatibilných” s našou kultúrou.

INTEGRÁCIA CUDZINCOV

Cudzinci by sa mali najmä naučiť po slovensky a poznať slovenskú kultúru a históriu

Pri zisťovaní toho, čo verejnosť očakáva od cudzincov vo vzťahu k ich začleneniu, sa ukázalo, že najviac ľudí (55,2%) očakáva, že cudzinci by sa mali čo najviac prispôsobiť zvyklostiam na Slovensku a len 6,3% si myslí, že cudzinci by mali mať možnosť žiť podľa svojich zvyklostí.

Aby slovenská spoločnosť cudzincov prijala, ľudia predovšetkým očakávajú, že cudzinci sa naučia dobre po slovensky (a slovenčinu budú napríklad používať aj v komunikácii so svojimi deťmi), budú na Slovensku pracovať a budú poznať slovenskú kultúru a históriu. Potreby cudzincov by podľa respondentov nemali byť nadradené potrebám domáceho obyvateľstva. Je dôležité, aby cudzinci rešpektovali „to naše“, a zároveň by nám nemali vnucovať a presadzovať svoje náboženstvo, zvyky a tradície.

Takmer polovica respondentov (48,5%) uviedla, že Slovensko vytvára dostatok príležitostí pre integráciu, cudzinci sa však málo snažia prispôsobiť. Respondenti pritom zároveň často nevedeli, aké podmienky a opatrenia Slovensko pre integráciu cudzincov v skutočnosti vytvára. Reálny stav integrácie na Slovensku najviac odrážal výrok, že Slovensko nevytvára pre cudzincov vhodné

podmienky, hoci oni sa snažia prispôsobiť a začleniť. K tomuto výroku sa však priklonilo najmenej respondentov (8,5%).

V podpore integračných opatrení je verejnosť nekonzistentná, ľudia podporujú mnohé integračné, ale aj diskriminačné opatrenia

Jedným z cieľov tohto výskumu bola aj identifikácia potenciálnej podpory obyvateľstva pre rôzne integračné opatrenia. Aj v tejto téme sa ukázala rozporuplnosť vnímania verejnosti. Na jednej strane by podporili vyslovene integračné opatrenia - podpora pri učení sa slovenčiny vo forme bezplatných kurzov (61,3%), podpora pre deti cudzincov pri začleňovaní sa do vzdelávania (62%), či podpora štátu pre kultúrne aktivity cudzincov (43%). Na druhej strane však vyjadrovali aj silnú podporu opatreniam, ktoré sú reštriktívne, či dokonca diskriminačné - obmedzenie volebného práva cudzincov (61,6%), prísnejšie podmienky na získanie sociálnej pomoci pre cudzincov (77,8%), prísnejšia kontrola podnikania cudzincov (68,3%) a podobne.

Nejasný bol aj postoj voči tomu, kto by mal za integráciu niesť zodpovednosť – 45,2% respondentov skôr alebo úplne súhlasilo s tézou, že štát by cudzincom nemal s integráciou pomáhať, pretože by to mala byť ich vlastná zodpovednosť. S týmto však skôr alebo úplne nesúhlasila podobná časť respondentov – 49,3%. Vo fokusových skupinách sa však respondenti výraznejšie prikláňali k tomu, že štát by mal zohrávať aktívnejšiu úlohu v integrácii, prípadne by mal podporovať iných aktérov, napríklad zamestnávateľov. V rámci fokusových skupín respondenti najväčšiu podporu vyjadrovali kurzom slovenčiny, pomoci s orientáciou a opatreniam na začleňovanie detí cudzincov vo vzdelávaní. Podporili by tiež brožúry a centrá asistencie pre cudzincov, aby mali možnosť spoznať zvyklosti a nepísané pravidlá, ktoré na Slovensku fungujú, ale aj zistiť, na koho sa obrátiť v prípade potreby riešenia konkrétnych záležitostí.

OČAKÁVANIA DO BUDÚCNOSTI

Na záver výskumu nás zaujímalo, ako respondenti vnímajú vývoj do budúcnosti ohľadom migrácie, keďže sa dá predpokladať, že počet cudzincov bude naďalej narastať. Najviac respondentov (28%) si myslí, že počet cudzincov sa bude pomaly zvyšovať aj v budúcnosti. Štvrtina ľudí si, naopak, myslí, že počet cudzincov na Slovensku narastať nebude a dúfa, že vláda urobí všetko pre to, aby sa počet cudzincov na Slovensku nezvyšoval.

Ako najvýznamnejšie spoločenské javy a situácie, ktoré budú vplývať na nárast migrácie, respondenti v kvantitatívnej časti uviedli vojny, krízové situácie vo svete a klimatické zmeny. Tieto výsledky je možné interpretovať tak, že stále veľká časť populácie uvažuje o migrácii v zmysle utečenectva. V kvalitatívnej časti sa však respondenti viac zamerali na pracovný aspekt migrácie a uvádzali, že cudzinci budú prichádzať hlavne za pracovnými príležitosťami.

1 Vnímanie kultúrnej rozmanitosti

1.1 Rôzne aspekty vnímania kultúrnej rozmanitosti

Ochota akceptovať cudzincov a prijať ich do spoločnosti súvisí s tým, ako ľudia nazerajú na celkovú kultúrnu rozmanitosť. Jej vnímanie sme vo výskume „rozmenili" na rôzne aspekty. Zamerali sme sa na vnímanie charakteru krajiny či na vnímanie slovenskej kultúry vo vzťahu k iným kultúram. Zároveň sme sledovali ochotu spoznať kultúrne odlišných ľudí, akceptovať ich a prichádzať s nimi do kontaktu. Názory respondentov sme zisťovali prostredníctvom dvojíc dichotomických výrokov, z ktorých si mali vybrať ten, ktorý viac zodpovedá ich názorom. Spomenutým témam sme sa tiež venovali počas fokusových skupín, ktoré doplnili zistenia z kvantitatívneho výskumu.

Ochota akceptovať cudzincov ako obyvateľov Slovenska súvisí s tým, **či domáca populácia vníma Slovensko ako krajinu, ktorá je (a mala by byť) rozmanitá** alebo ho vníma ako krajinu, ktorá je etnicky homogénna a tak je to podľa nej správne. Ľudia sa tiež môžu odlišovať v tom, do akej miery sú ochotní pripustiť, aby sa súčasťou toho, čo je vnímané ako slovenské a ako je chápané Slovensko, stali aj novoprichádzajúci ľudia so svojimi odlišnými charakteristikami a pôvodom.

Vo výskume sme sa pýtali, či by boli respondenti ochotní akceptovať, aby sa súčasťou Slovenska stali aj ľudia pochádzajúci z iných kultúr. Respondenti výrazne častejšie z dvojice dichotomických výrokov uprednostnili výrok: „Slovensko je krajina Slovákov a tak by to malo aj ostať". Túto možnosť si vybralo viac ako 70% opýtaných. Výrazne častejšie sa k takémuto názoru priklonili respondenti vyššieho veku. Len necelých 30% vzorky si myslí, že by bolo obohacujúce, aby na Slovensku žili ľudia z rôznych kultúr. Tu sa ako tolerantnejší prejavili mladší ľudia a zároveň ľudia, ktorí majú stredoškolské vzdelanie s maturitou alebo vysokoškolské vzdelanie (tieto rozdiely sa ukázali ako štatisticky významné).

Dáta nepreukázali výraznejší vplyv toho, kde respondenti žijú (veľkosť obce, kraj), ani vplyv pracovnej aktivity. Určité rozdiely sa ukázali pri sebazaraďovaní respondentov na škále ľavica-pravica, výraznejšie však pri sebazaraďovaní na škále liberálne – konzervatívne zmýšľajúci. Ľudia, ktorí sa vnímali ako liberálne orientovaní, sa častejšie priklonili k tomu, že by bolo obohacujúce, keby na Slovensku žili ľudia odlišných kultúr.

Identickú dvojicu výrokov použila IOM - Medzinárodná organizácia pre migráciu vo svojom výskume postojov verejnosti k zahraničnej migrácii v roku 2009[4], pričom z porovnania výsledkov je zrejmé, že vnímanie Slovenska sa v rozmedzí niekoľkých rokov posunulo smerom k výraznejšiemu etnocentrickému vnímaniu. Kým v roku 2009 uprednostnilo výrok, že "*Slovensko je krajina Slovákov...*" 44,6% respondentov, v našom aktuálnom výskume to bolo až spomínaných 70,3% respondentov.

[4] Vašečka, M. (2009), *Postoje verejnosti k zahraničnej migrácii*, Bratislava, IOM, dostupné na: https://www.iom.sk/sk/publikacie?download=104:postoje-verejnosti-k-cudzincom-a-zahranicnej-migracii-v-slovenskej-republike

Tabuľka 1 Vnímanie Slovenska ako otvorenej krajiny vs. ako etnicky homogénnej krajiny

	CVEK 2020*	IOM 2009**
Slovensko je krajinou Slovákov a tak by to malo ostať.	70,3%	44,6%
Na Slovensku by mali žiť ľudia z rôznych kultúr. Obohatilo by to aj nás.	29,7%	51,5%
Spolu	100,0%	100,0%

*N = 1012.
**N = 1053; Dopočet do 100% tvorili odpovede neviem/neodpovedal.

Počas fokusových skupín sme mali viac priestoru venovať sa podrobnejšie tomu, ako respondenti vnímajú Slovensko a charakter krajiny a čo vnímajú ako slovenské, teda charakteristické pre túto krajinu.

Respondenti fokusových skupín vnímali Slovensko v prvom rade ako **kresťanské**. Je to základná charakteristika, ktorá sa im so Slovenskom spája.

„Ja osobne to vnímam, že kresťanské, že Slovensko je kresťanské v prvom rade. Sú tu určite aj iné náboženstvá, ale nie sú v takom nejakom rozsahu, že by nejak vyčnievali. V prvom rade tu musí ostať kresťanské náboženstvo a nemôže ho nič prevážiť.“ (muž, Nitriansky kraj)

V druhom rade spájajú charakter krajiny **so slovenskou národnosťou**. U respondentov výrazne dominovalo takéto vnímanie Slovenska, pričom zároveň zdôrazňovali potrebu zachovania tohto charakteru krajiny a jeho ochranu pred rôznymi vplyvmi, ktoré by smerovali k zmene dominantného kresťanského a národného charakteru krajiny.

Obavy o stratu charakteru, rázu a kultúry Slovenska sa u respondentov spájajú najmä s intenzívnou migráciou a s príchodom väčšieho počtu migrantov. Tí by na základe početnej prevahy mohli podľa respondentov nastoliť svoje zákony, či svoje zvyky.

„....tak štát by mal dbať na to, aby tá percentuálna miera cudzincov nepresiahla určitý nejaký strop. Aby sa potom nestalo, že cudzincov tu bude nakoniec viac ako pôvodných ľudí a s tým spojené riziko, že si tým pádom demograficky odhlasujú svoje vlastné zákony a tým spôsobom zmenia charakter krajiny. Vlastne demografickým spôsobom tak, jak sa to deje v niektorých mestách na západe.“ (muž, Nitriansky kraj)

Mnohí ľudia vnímajú slovenskú kultúru ako lepšiu než iné

Ak sa bližšie pozrieme na to, **ako vnímajú respondenti slovenskú kultúru vo vzťahu k iným kultúram**, teda či ju považujú za lepšiu alebo rôzne kultúry vnímajú rovnocenne, vidíme, že slovenskú kultúru nadraďuje nad ostatné kultúry necelých 40% respondentov (37,9%). Viac ako 60% respondentov si myslí, že rovnako hodnotné sú všetky kultúry.

Ak sa bližšie pozrieme na charakteristiky časti vzorky, ktorá sa výraznejšie priklonila k tomu, že slovenská kultúra je lepšia, možno povedať, že sú to častejšie ľudia vo veku 55 a viac rokov, ľudia so základným vzdelaním alebo stredoškolským vzdelaním bez maturity. Zároveň tento výrok viac preferovali ľudia, ktorí seba vnímajú ako konzervatívne orientovaných, naopak liberáli vnímali rôzne kultúry ako rovnocenné. Štatistická analýza nepotvrdila vplyv iných faktorov, ako je napríklad pracovná aktivita, veľkosť obce, kraj, pohlavie a pod.

Graf 1 Vnímanie rovnocennosti kultúr

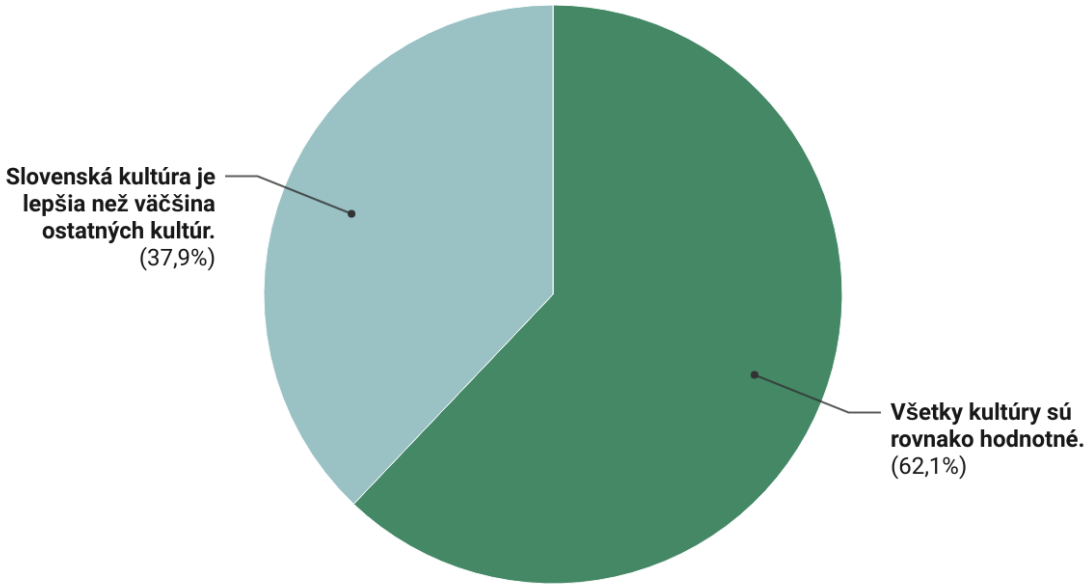

N = 1012

Ak sa už konkrétnejšie pozrieme **na názory verejnosti na prítomnosť ľudí s kultúrne odlišným pôvodom na Slovensku**, viac ako polovica respondentov (55,6%) sa prikláňa k tomu, že títo ľudia by sa mali prispôsobiť našej kultúre (čo to konkrétne znamená, analyzujeme v časti 7.1 *Očakávania verejnosti od cudzincov - čomu sa majú prispôsobiť?*). Naopak 44,4% opýtaných si myslí, že by mali mať možnosť zachovať si svoju kultúrnu identitu. Respondenti, ktorí majú viac ako 55 rokov sa skôr prikláňajú k tomu, že ľudia z iných kultúr sa majú prispôsobiť našej slovenskej kultúre. Vysokoškolsky vzdelaní ľudia si vo väčšej miere myslia, že iné národnosti a kultúry by mali mať možnosť zachovať si svoju identitu. Rovnako sa k tomuto názoru prikláňajú častejšie ľudia, ktorí sa považujú skôr alebo jednoznačne za liberálov. V prípade ďalších znakov ako veľkosť obce, kraj, pracovná aktivita, ľavica/pravica alebo pohlavie, sa nepreukázal jednoznačný vplyv na rozdiely v odpovediach v prípade tejto dvojice výrokov.

Graf 2 Možnosť zachovať si odlišnú kultúrnu identitu vs. prispôsobenie sa dominantnej slovenskej kultúre

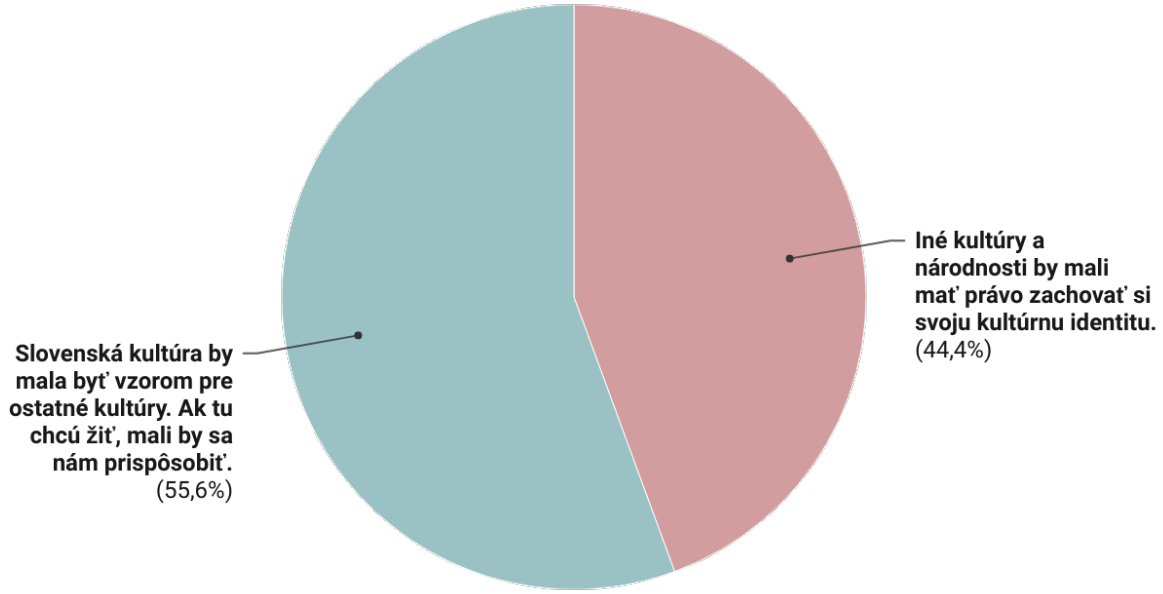

N = 1012

Prispôsobenie sa ľudí prichádzajúcich na Slovensko bolo jednou z tém, o ktorej sme diskutovali počas fokusových skupín. Respondenti kládli dôraz najmä na tri oblasti. Na jednej strane prevažuje očakávanie, že cudzinci by sa mali naučiť po slovensky. Podľa respondentov je to jeden zo základných predpokladov, aby sa mohli začleniť do spoločnosti, nájsť si prácu, atď. Ďalej zdôrazňovali, že od cudzincov očakávajú, že sa prispôsobia zvykom na Slovensku, že si osvoja náš spôsob života a že budú rešpektovať naše, často nepísané, pravidlá a vzory správania. V neposlednom rade tiež kládli dôraz na dodržiavanie formálnych pravidiel, teda existujúcich zákonov (pozri viac v časti 7 *Integrácia cudzincov*).

„Aj cudzinci, ktorí prichádzajú k nám, by sa mali prispôsobiť tradíciám, kultúre, nehovorím že náboženstvu. Ja nevravím, že niekto má prejsť do katolíckej cirkvi a podobne. Ale minimálne tou kultúrou správania sa, aby to nebolo pre tých domorodcov obmedzujúce.“ (muž, Nitriansky kraj)

Respondenti teda **vo všeobecnejšej rovine uznávajú rovnosť rôznych kultúr**, ale ak sa bavíme bližšie o situácii na Slovensku a možnosti akceptovania odlišných kultúr, resp. prenosu ich prvkov na Slovensku, ich názory sú menej tolerantné. Respondenti kvalitatívnej časti výskumu to vnímali aj tak, že cudzinci k nám prichádzajú za lepším životom a lepšou situáciou, čo naznačuje vnímanie nerovnosti v kultúre a civilizačnej rozvinutosti jednotlivých krajín.

„...faktom je, že my sme v tomto prípade tá vyspelejšia civilizácia a oni sú v tom prípade tá menej vyspelá, inak by sem nešli, to je logické.“ (muž, Bratislavský kraj)

Keďže zároveň vnímajú Slovensko ako krajinu, ktorá je primárne krajinou Slovákov a ktorú definuje jej kresťanský a národný charakter, potom očakávajú od cudzincov, že to budú akceptovať a do veľkej miery sa tomu aj prispôsobia.

Väčšina ľudí sa cíti dobre len medzi Slovákmi

Vo výskume sme sa tiež pozreli konkrétnejšie na to, či **respondenti považujú odlišný pôvod a odlišnú kultúru za prekážku vo vzájomnom spolužití**. Určitá rezervovanosť voči odlišným ľuďom a pravdepodobne aj nedostatok príležitostí s nimi prichádzať do kontaktu sa prejavili na tom, že 59% respondentov uprednostnilo výrok, že sa "cítia dobre len medzi Slovákmi". Naproti tomu 41% respondentov uviedlo, že im nevadí, ak sú v spoločnosti ľudí z odlišných kultúr.

Tých, ktorí sa častejšie priklonili k prvému výroku, možno charakterizovať ako ľudí vo veku 45 rokov a viac, ľudí s nižším vzdelaním (základným a stredoškolským bez maturity, avšak rozdiel bol aj medzi ľuďmi s maturitou a vysokoškolsky vzdelanými ľuďmi, ktorí najčastejšie uvádzali, že sa cítia dobre aj medzi ľuďmi z iných kultúr).

Z hľadiska sebazaradenia na osi liberál - konzervatívec sa ukázalo, že ľudia, ktorí preferujú konzervatívne hodnoty, sa skôr cítia dobre len medzi Slovákmi. Jednoznačnejší vplyv v prípade ostatných socio-demografických znakov (pohlavie, pracovná aktivita, ľavica/pravica, veľkosť sídla, kraj) sa nepotvrdil.

Porovnanie dát so zisteniami výskumu IOM-Medzinárodnej organizácie pre migráciu z roku 2009[5], ukazuje, že aj v prípade tejto dvojice výrokov nastal posun smerom k výraznejšiemu preferovaniu etnicky rovnakých ľudí, a teda k nižšej otvorenosti ku kultúrne odlišným ľuďom.

Tabuľka 2 Emócie spojené s prítomnosťou ľudí z iných kultúr

	CVEK 2020*	IOM 2009**
Cítim sa dobre len medzi Slovákmi. Iné národnosti mi nevyhovujú.	59,0%	40,5%
Som rád/rada, ak som medzi ľuďmi rôznych kultúr. Cítim sa medzi nimi dobre.	41,0%	50,1%
Spolu	100,0%	100,0%

*N = 1012.
**N = 1053; Dopočet do 100% tvorili odpovede neviem/neodpovedal.

[5] Vašečka, M. (2009), *Postoje verejnosti k zahraničnej migrácii*, Bratislava, IOM, dostupné na: https://www.iom.sk/sk/publikacie?download=104:postoje-verejnosti-k-cudzincom-a-zahranicnej-migracii-v-slovenskej-republike

Ak sme sa respondentov pýtali všeobecnejšie, **či spolu dokážu žiť rôzne národnosti, resp. ľudia z rôznych kultúr**, odpovede boli tolerantnejšie smerom k akceptácii ľudí z iných kultúr. Takmer 64% respondentov uviedlo, že aj ľudia z rôznych kultúr môžu dobre spolunažívať. Naproti tomu, iba 36,4% respondentov si myslí, že medzi ľuďmi z rozličných kultúr je príliš veľa odlišností, ktoré im znemožňujú vzájomné spolužitie.

Opäť sa aj v prípade tejto dvojice výrokov ukázal štatisticky významný rozdiel medzi vekovými kategóriami respondentov – čím starší respondent, tým častejšie sa priklonil k výroku, že ľudia z rôznych kultúr sa príliš odlišujú, aby mohli spolu existovať. Situácia je podobná aj čo sa týka vzdelania – ľudia so stredoškolským vzdelaním s maturitou (66,6%) a najmä vysokoškolsky vzdelaní (74,4%) sa výrazne častejšie prikláňajú k tomu, že aj ľudia odlišných národností dokážu spolu nažívať.

K tomuto výroku sa častejšie priklonili aj tí, ktorí pracujú v porovnaní s ľuďmi, ktorí nepracujú. Toto zistenie môže indikovať, že práve v pracovnom prostredí musia ľudia interagovať a spolupracovať aj napriek rozdielom v pôvode, čo im prináša jedinečnú skúsenosť, ktorú by pravdepodobne v iných oblastiach života nemali možnosť nadobudnúť.

Ak dáta opäť porovnáme so zisteniami výskumu IOM-Medzinárodnej organizácie pre migráciu z roku 2009[6], vidíme že respondenti sú v súčasnosti skeptickejší k tomu, či ľudia z rôznych kultúr dokážu spolu žiť, a častejšie než v minulosti sa prikláňajú k tomu, že ľudia z rôznych kultúr sú až príliš odlišní na to, aby dokázali spolu existovať.

Tabuľka 3 Rozmanitosť ako potenciálna prekážka spolužitia

	CVEK 2020*	IOM 2009**
Nezáleží na tom, z akej kultúry ľudia pochádzajú. Ak chcú, dokážu spolu žiť rôzne národnosti.	63,6%	74,8%
Ľudia z rôznych kultúr sa natoľko odlišujú, že nikdy nedokážu spolu existovať.	36,4%	22,4%
Spolu	100,0%	100,0%

*N = 1012.
**N = 1053; Dopočet do 100% tvorili odpovede neviem/neodpovedal.

[6] Vašečka, M. (2009), *Postoje verejnosti k zahraničnej migrácii v Slovenskej republike,* Bratislava, IOM, dostupné na: https://www.iom.sk/sk/publikacie?download=104:postoje-verejnosti-k-cudzincom-a-zahranicnej-migracii-v-slovenskej-republike

Ľudia sa chcú dozvedieť čo najviac o iných kultúrach, avšak nechcú príliš vstupovať do kontaktu s kultúrne odlišnými ľuďmi

Vnímanie kultúrnej rozmanitosti sme ďalej vo výskume testovali sadou dvojíc výrokov zameraných na ochotu spoznávať iné kultúry, kultúrne odlišných ľudí a ochotu prichádzať s nimi do kontaktu.

V prípade **ochoty spoznávať iné kultúry a národnosti** sa výrazná väčšina vzorky (81,7%) priklonila k výroku, že na spolunažívanie s inými národnosťami je potrebné sa o nich dozvedieť čo najviac. Len 18,3% respondentov si naopak myslí, že na spolužitie s inými kultúrami nie je potrebné o nich nič vedieť.

V prípade tejto dvojice výrokov nenastal v porovnaní so zisteniami výskumu IOM-Medzinárodnej organizácie pre migráciu z roku 2009 takmer žiaden posun.[7]

Ak sme sa však vo výrokoch pýtali konkrétnejšie, či **respondenti vnímajú prítomnosť kultúrne odlišných ľudí ako možnosť dozvedieť sa niečo nové a niečo nové sa naučiť**, názory respondentov už neboli také otvorené. O niečo viac ako polovica respondentov (56,1%) si myslí, že od ľudí z iných kultúr sa môžu naučiť veci, ktoré by sa inak nenaučili. Naopak 43,9% respondentov si myslí, že nepotrebuje iné znalosti ako tie, ktoré dostáva vo svojom prostredí. K tomuto názoru sa o čosi častejšie priklonili respondenti starší ako 45 rokov, tí, ktorí nepracujú a tí, ktorí sa prikláňajú ku konzervatívnym hodnotám. Vplyv iných socio-demografických znakov sa druhostupňovým triedením dát nepotvrdil.

V roku 2009 boli respondenti o čosi viac naklonení tomu, že od ľudí z iných kultúr sa môžu naučiť veci, ktoré by sa inde nenaučili. Teda aj v prípade tejto dvojice výrokov boli respondenti v tom čase viac otvorení kultúrnej rozmanitosti, než je tomu v súčasnosti.

Tabuľka 4 Vnímanie možnosti naučiť sa niečo od iných kultúr

	CVEK 2020*	IOM 2009**
Od ľudí z iných kultúr sa môžem naučiť veci, ktoré by som sa nikde inde nenaučil/a.	56,1%	65,4%
Nepotrebujem iné znalosti ako tie, ktoré dostávam vo svojom prostredí.	43,9%	31%
Spolu	100,0%	100,0%

*N = 1012.
**N = 1053; Dopočet do 100% tvorili odpovede neviem/neodpovedal.

[7] Vašečka, M. (2009), *Postoje verejnosti k zahraničnej migrácii*, Bratislava, IOM, dostupné na: https://www.iom.sk/sk/publikacie?download=104:postoje-verejnosti-k-cudzincom-a-zahranicnej-migracii-v-slovenskej-republike

Dve tretiny ľudí sú radšej len s ľuďmi, ktorí sa príliš neodlišujú

Otvorenosť a ochota stretávať sa s ľuďmi z iných kultúr je ešte nižšia než ochota niečo sa od kultúrne odlišných ľudí dozvedieť alebo sa od nich niečo nové naučiť. Len približne tretina vzorky (33,2% respondentov) sa priklonila k výroku „Rád by som sa zúčastňoval akcií, kde môžem stretnúť ľudí z odlišných kultúr“. Zvyšok respondentov (66,8%) zvolil výrok, že sa radšej zabávajú s ľuďmi, ktorí sa od nich príliš neodlišujú. Opäť ide najmä o starších a konzervatívne orientovaných ľudí.

Ochota zúčastňovať sa akcií, kde môžu respondenti stretnúť ľudí z odlišných kultúr, v porovnaní s výskumom IOM-Medzinárodnej organizácie pre migráciu z roku 2009 o niečo klesla (z 38,6% na 33,2%), a teda viac respondentov sa v súčasnosti prikláňa k tomu, že sa radšej zabávajú s ľuďmi, ktorí sa od nich príliš neodlišujú.

Tabuľka 5 Ochota tráviť čas s ľuďmi z odlišných kultúr

	CVEK 2020*	IOM 2009**
Rád/ a by som sa zúčastňoval/a akcií, kde môžem stretnúť ľudí z odlišných kultúr.	33,2%	38,6%
Najradšej sa zabávam s ľuďmi, ktorí sa odo mňa príliš neodlišujú.	66,8%	56,2%
Spolu	100,0%	100,0%

*N = 1012.
**N = 1053; Dopočet do 100% tvorili odpovede neviem/neodpovedal.

V kvalitatívnej časti výskumu respondenti deklarovali názory, že ľudia na Slovensku sú pomerne otvorení k ľuďom, ktorí sem prichádzajú. Ako jednu z charakteristík Slovenska uvádzali, že ľudia **sú tu priateľskí a pripravení pomôcť** (aj cudzincom, ktorí sa vyskytnú v ich okolí).

Čo sa však týka konkrétnych osobných skúseností s cudzincami, ukazuje sa, že ľudia často nevedia viac o cudzincoch, ktorí sa vyskytujú v ich okolí, či už ich stretávajú na ulici, v MHD alebo v bytovke či blízkom susedstve. Pravdepodobne je pomerne časté, že cudzinci a domáca populácia len žijú „popri sebe“ bez toho, aby sa navzájom bližšie spoznali, prichádzali do kontaktu či pomáhali si.

„V našom baráku sú tu asi tri alebo štyri rodiny kórejské, ktoré tu žijú a nie sú s nimi problémy. Asi preto, že nie som s nimi v žiadnom styku. To je len také dobrý deň, dobrý večer a tak. Ale, takže ja neviem, nevidím nejaký veľký problém.“ (žena, Žilinský kraj)

Respondenti zároveň kládli dôraz na to, aby cudzinci, ktorí sem prichádzajú, boli aktívni v snahe prispôsobiť sa, vytvoriť si sociálne kontakty a zapadnúť medzi domácu populáciu. Očakávajú, že to budú primárne cudzinci, ktorí si iniciatívne vytvoria vzťahy v práci, v susedstve alebo v inom prostredí, kde sa pohybujú.

„Keď prídu napríklad sem pracovať, tak snažiť sa začleniť do toho kolektívu, medzi tých kolegov, medzi tých domácich. Ísť s nimi na pivo napríklad. Že nežiť len v takej vlastnej bubline a teraz čakať, že čo mi kto ponúkne alebo že mi to niekto naleje do hlavy. Skôr sa snažiť proste vyvinúť aj tú svoju aktivitu nejakú a zapadnúť medzi tých ľudí domácich." (muž, Žilinský kraj)

Respondenti boli tiež pomerne **rezervovaní voči ľuďom z iných kultúr, pretože nevedia, čo od nich môžu čakať**. Tento výrok uprednostnilo takmer 55% respondentov. Častejšie sa k nemu priklonili respondenti z vyšších vekových kategórií, ďalej respondenti, ktorí nepracujú a tí, ktorí sa hodnotia ako skôr alebo jasne konzervatívne zmýšľajúci.

Graf 3 Otvorenosť voči spoznávaniu ľudí z iných kultúr

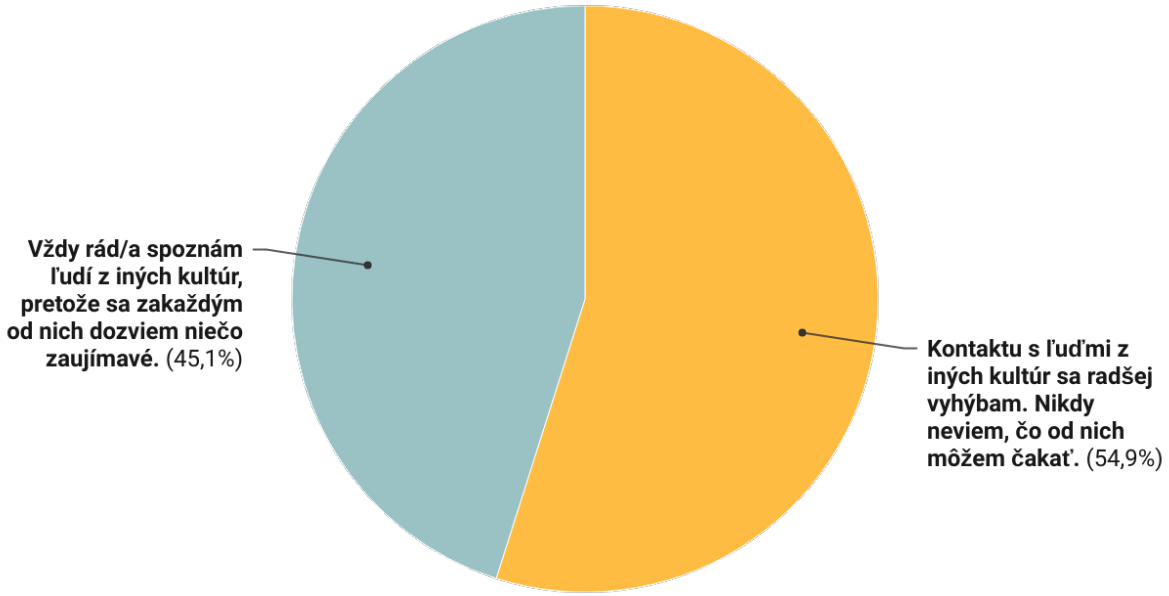

N = 1012.

1.2 Celkové vnímanie kultúrnej rozmanitosti na Slovensku

Z výrokov týkajúcich sa vnímania kultúrnej rozmanitosti (spolu deväť dvojíc výrokov uvedených v predchádzajúcej časti 1.1 *Rôzne aspekty vnímania kultúrnej rozmanitosti*) sme zostavili **index otvorenosti ku kultúrnej rozmanitosti**, ktorý sumarizuje spomínané výroky do jedného ukazovateľa. Index nadobúda hodnoty od 0 do 9.

Respondenti, ktorí boli v prípade všetkých výrokov otvorení smerom ku kultúrnej rozmanitosti nadobudli v prípade tohto indexu hodnotu nula. Tí, ktorí v prípade všetkých položiek označili výroky podporujúce kultúrnu homogenitu, nadobudli hodnotu indexu 9. Teda do výslednej hodnoty indexu pre konkrétneho respondenta sa započítali len výroky, v ktorých respondent odmietol kultúrnu rozmanitosť a preferoval

kultúrnu homogenitu. Index nadobudol pre celú výberovú vzorku **priemernú hodnotu 4,43**, to znamená, že v priemere respondenti nie sú ani výraznejšie otvorení kultúrnej rozmanitosti, ale ani ju zásadne neodmietajú. Zaujali teda pozíciu niekde uprostred medzi dvoma krajnými pólmi (úplná otvorenosť kultúrnej rozmanitosti vs. jej úplné odmietnutie).

Otvorení voči kultúrnej rozmanitosti sú skôr mladší, vzdelaní a liberálne orientovaní ľudia

Podrobnejšou štatistickou analýzou dát sa však ukázali, podobne ako pri jednotlivých výrokoch, významné rozdiely medzi rôznymi podskupinami výberového súboru. Z hľadiska veku boli **menej otvorení kultúrnej rozmanitosti respondenti starší ako 55 rokov**, kým ešte respondenti vo veku 45 – 54 dosiahli podobné skóre ako priemer celej vzorky. Výrazne otvorenejší kultúrnej rozmanitosti boli respondenti vo veku 44 rokov a menej.

Čo sa týka vzdelania, vyššie ako priemerné skóre indexu dosiahli **respondenti so stredoškolským vzdelaním bez maturity a respondenti so základným vzdelaním – tí boli výrazne menej naklonení kultúrnej rozmanitosti** ako zvyšná časť respondentov. Výraznejšie naklonení kultúrnej rozmanitosti boli respondenti s vysokoškolským vzdelaním.

Z hľadiska politických preferencií sa výrazne **menej prikláňali ku kultúrnej rozmanitosti respondenti, ktorí sa označili za jasne ľavicovo orientovaných**. Čo sa týka preferovaných hodnôt, **respondenti, ktorí sa označili za skôr konzervatívne a jasne konzervatívne orientovaných, skôr inklinovali ku kultúrnej homogenite**. Naopak tí, ktorí boli liberálne orientovaní, boli aj výrazne častejšie naklonení kultúrnej rozmanitosti. Respondenti, ktorí sa z hľadiska preferovaných hodnôt zaradili do stredu, v prípade indexu otvorenosti ku kultúrnej rozmanitosti dosiahli podobné skóre ako priemer celej vzorky.

Rozdiely medzi respondentmi pochádzajúcimi z rôznych krajov sa ukázali byť tiež významné. Ako **otvorenejší kultúrnej rozmanitosti sa ukázali byť v porovnaní s inými krajmi respondenti z Košického kraja**. Čo sa týka veľkosti obce, v ktorých respondenti žili, nepreukázala sa jednoznačnejšia súvislosť, napríklad, že by boli respondenti z väčších miest výraznejšie otvorení kultúrnej rozmanitosti. Ku kultúrnej rozmanitosti sa skôr priklonili **najmä respondenti žijúci v mestách/obciach s 5 000 až 20 000 obyvateľmi, až po nich nasledovali respondenti žijúci v mestách, ktoré mali viac ako 100 tisíc obyvateľov**. Naopak, prekvapujúco boli najmenej otvorení ku kultúrnej rozmanitosti respondenti žijúci v mestách od 20 do 50 tisíc obyvateľov a v mestách od 50 do 100 tisíc obyvateľov.

Kontakt s cudzincami napomáha otvorenosti voči kultúrnej rozmanitosti

Čo sa týka ďalších premenných, jasnejšia **súvislosť sa ukázala medzi dosiahnutou hodnotou indexu kultúrnej rozmanitosti a tým, či respondenti prichádzajú do kontaktu s cudzincami, aké s nimi majú skúsenosti a či majú vlastnú migračnú skúsenosť**.

Respondenti, ktorí **majú s cudzincami pravidelný kontakt, boli výrazne otvorenejší kultúrnej rozmanitosti** (hodnota indexu v ich prípade bola 2,21). Respondenti, ktorí sa s cudzincami stretávajú len príležitostne, dosiahli veľmi podobné skóre ako priemer vzorky a respondenti, ktorí nemali žiaden kontakt s cudzincami boli výraznej menej otvorení kultúrnej rozmanitosti (dosiahli hodnotu 5,85).

V prípade skúseností s cudzincami sa jasne ukázalo, že **respondenti, u ktorých prevažujú skôr dobré a rozhodne dobré skúsenosti s cudzincami, sú aj výraznejšie otvorení kultúrnej rozmanitosti**. Menej otvorení kultúrnej rozmanitosti boli respondenti, u ktorých neprevažovali ani dobré, ani zlé skúsenosti

(5,29). Výrazne proti kultúrnej rozmanitosti boli respondenti, u ktorých prevažovali skôr zlé (6,79) a rozhodne zlé skúsenosti (6,93). Výrazný rozdiel sme v prípade otvorenosti voči kultúrnej rozmanitosti zaznamenali aj u respondentov, ktorí majú osobnú migračnú skúsenosť a tými, ktorí takúto skúsenosť nemali. Tí, ktorí **nežili niekedy aspoň tri mesiace v zahraničí, boli výrazne menej otvorení kultúrnej rozmanitosti (4,73) než tí, ktorí takúto skúsenosť uviedli (2,97)**.

Vnímanie kultúrnej rozmanitosti, či už mapované priamo konkrétnymi výrokmi, následne zostaveným indexom otvorenosti ku kultúrnej rozmanitosti alebo vyjadreniami respondentov počas fokusových skupín, ukazuje, že **v rámci populácie existujú značné rozdiely medzi jej rôznymi podkategóriami**.

Je tu **časť ľudí, ktorí vnímajú kultúrnu rozmanitosť ako bežnú súčasť svojho života**, pretože každodenne v značnej miere zažívajú kontakt s kultúrne odlišnými ľuďmi alebo majú skúsenosť so životom v zahraničí. Sú to väčšinou ľudia mladšej a strednej generácie, ktorí z veľkej časti benefitujú z voľného pohybu osôb a prítomnosť kultúrne odlišných ľudí nevnímajú ako konkurenciu a ohrozenie, ale skôr ako príležitosť na obohatenie, nové informácie a skúsenosti.

Keďže medzi nimi prevažujú pracovne aktívni ľudia, a to najmä v pozíciách, ktoré vyžadujú vyššiu kvalifikáciu, nestretávajú sa v takej miere s negatívnymi dopadmi migrácie na pracovnú oblasť ako možno ľudia s nižším vzdelaním (napr. znižovanie miezd v dôsledku zamestnávania cudzincov). Zároveň majú možnosť sa pomerne pravidelne stretávať s kultúrne odlišnými ľuďmi, čo u nich pozitívne nastavenie smerom k nim skôr upevňuje. Sú skôr ochotní prijať aj rôzne odlišné prejavy kultúr, pretože ich nevnímajú ako ohrozenie svojej vlastnej kultúry.

Značná **časť slovenskej populácie je však vo vzťahu k odlišným kultúram a ľuďom s kultúrnej odlišným zázemím skôr rezervovaná**. Na jednej strane vnímajú migráciu ako bežný jav v tom zmysle, že kultúrne odlišní ľudia prichádzajú na Slovensko tak, ako aj Slováci odchádzajú do zahraničia. Avšak sami osobnú skúsenosť so životom v zahraničí skôr nemajú. Zároveň sa u nich v súvislosti s témou migrácie často objavuje pocit ohrozenia, napríklad, že si nenájdu alebo stratia prácu, že zarobia menej, pretože tu bude niekto, kto bude ochotný pracovať za menej peňazí a za horších podmienok. Sú to zväčšia ľudia pracujúci na nižších pozíciách, so stredoškolským a základným vzdelaním, ktorí výraznejšie neprofitujú z príležitostí migrovať.

Títo ľudia citlivo reagujú na témy, pri ktorých majú pocit ohrozenia, a potenciálne uvažujú nad tým, že zvýšená migrácia by mohla mať negatívne dopady na situáciu na Slovensku v mnohých aspektoch (ako kultúrne, ekonomické, bezpečnostné ohrozenie). Preferujú národný a kresťanský charakter Slovenska, ale zároveň si vo všeobecnej rovine myslia, že všetky kultúry sú rovnako hodnotné.

Ak však uvažujú o možných zmenách na Slovensku v súvislosti s vplyvom iných kultúr a kultúrne odlišných ľudí, začínajú sa ocitať mimo svojej komfortnej zóny. Sú nanajvýš ochotní akceptovať niektoré povrchové prejavy odlišnosti, ako je odlišné jedlo, tanec, odev ako súčasť koloritu cudzích kultúr, ktoré sú žiadané v dovolenkových destináciách, ale už menej u rodiny cudzincov žijúcej v tej istej v bytovke. Zároveň je to však aj skupina ľudí, ktorá má aspoň občasný kontakt s kultúrne odlišnými ľuďmi, aj keď zrejme nejde o vzťahy v súkromnej sfére a kontakty s cudzincami ani nevyhľadáva. Pravdepodobne ide o kontakty vo sfére pracovnej, ktorá je práve tou oblasťou, kde sa v súčasnosti obrusujú postoje ľudí, ak majú možnosť s kultúrne odlišnými ľuďmi spolupracovať, interagovať s nimi a vytvárať si s nimi vzťahy.

Poslednú **časť populácie tvoria ľudia, ktorí kultúrnu rozmanitosť výrazne odmietajú**. V ich prípade je kultúrna rozmanitosť vnímaná ako ohrozenie spôsobu života, ktorý si chcú zachovať. Migráciu, kultúrnu rozmanitosť a ľudí s odlišným kultúrnym zázemím posudzujú na základe sprostredkovaných informácií a nie priamej skúsenosti, pretože s cudzincami neprichádzajú do kontaktu takmer vôbec.

Keďže ide zväčša o ľudí vyššej vekovej kategórie, tento odmietavý postoj môže vyplývať jednak z toho, že veľkú časť svojho života nemali možnosť interagovať s kultúrne odlišnými ľuďmi a ani v súčasnosti nevidia vo svojom prípade žiadne výhody vyplývajúceho z voľného pohybu osôb alebo z toho, že by sa od odlišných ľudí mohli niečo naučiť. Slovensko vnímajú ako etnicky homogénnu krajinu Slovákov, ako kultúrne nemennú krajinu, kde sú akékoľvek cudzie vplyvy rušivým a ohrozujúcim elementom. V súlade s ich skôr konzervatívnym presvedčením je snaha zachovať kresťanský a národný charakter Slovenska.

1.3 Cudzinci ako kultúrne obohatenie či hrozba

Kultúra nie je statický jav, neustále sa premieňa aj pod vplyvom stretávania a vzájomného ovplyvňovania ľudí pochádzajúcich z rôznorodého prostredia. Ako sme už uviedli, Slovensko jeho obyvatelia vnímajú pomerne etnocentricky ako krajinu Slovákov. To sa prejavilo aj pri otázke, aké zmeny prináša migrácia práve v súvislosti so zmenou „slovenskej“ kultúry, či je pre ňu skôr prínosom/obohatením alebo hrozbou.

Viac ako polovica ľudí (56,6%) si myslí, že cudzinci nemôžu zmeniť našu kultúru, lebo tá je historicky daná. Aj tu vidno, že ju vnímajú veľmi staticky ako niečo, čo nám bolo kedysi dané a je teda nemenné. Približne štvrtina respondentov si zároveň myslí, že cudzinci prinášajú do spoločnosti zvyky, ktoré sú pre našu kultúru ohrozujúce. Opak, teda prinášanie nových kultúrnych prvkov, ktoré môžu pôsobiť obohacujúco, vníma necelá štvrtina ľudí.

Tabuľka 6 Prínos/ohrozenie inými kultúrami

Cudzinci sú pre krajinu prínosom, pretože obohacujú našu kultúru a prinášajú do nej prvky, ktoré sme nepoznali	19%
Cudzinci nemôžu zmeniť našu kultúru, lebo tá je historicky daná	56,6%
Cudzinci prinášajú do krajiny zvyky, ktoré ohrozujú našu kultúru a tomu by sme mali zabrániť	24,4%
Spolu	100%

N=1012

Vlastná migračná skúsenosť a kontakt s cudzincami umožňujú vnímať migráciu ako prínos

Ukazuje sa, že kontakt s cudzincami, prípadne určité vzťahy, ktoré Slováci s cudzincami nadväzujú, umožňujú ľuďom vnímať aj pozitívne aspekty migrácie, teda potenciálne kultúrne obohatenie. Z tých, ktorí majú cudzincov medzi príbuznými, si až 42% myslelo, že cudzinci sú pre krajinu obohatením (u tých, ktorí ich medzi príbuznými nemajú, to bolo len 11%). Podobne to bolo aj u tých, ktorí majú cudzincov medzi priateľmi (39%) či susedmi (37%).

Ako kultúrne obohatenie vnímajú častejšie cudzincov aj tí, ktorí žili viac ako tri mesiace v zahraničí. Ľudia, ktorí vnímajú cudzincov ako kultúrnu hrozbu, si zároveň oveľa častejšie myslia, že cudzinci by sa mali čo najviac prispôsobiť slovenským kultúrnym zvykom. To naznačuje, že mnohí ľudia dokážu cudzincov akceptovať len vtedy, ak opustia svoje identity (tlak na asimiláciu – viac v časti 7.1 *Očakávania verejnosti od cudzincov - čomu sa majú prispôsobiť?*).

Kvalitatívny výskum prostredníctvom fokusových skupín tieto názory verejnosti do veľkej miery potvrdil. Niektorí respondenti, predovšetkým tí, ktorí majú s kultúrnou rozmanitosťou väčšie skúsenosti, prípadne žili či študovali v zahraničí, si uvedomujú, že stretávanie rôznych kultúr je prirodzený proces a je možné naň nazerať vecne a vnímať ho ako obohatenie:

„Ja by som to tak povedal, že my ako krajina nemáme až takú bohatú kultúru, ako národ sme sa identifikovali tak zhruba dve storočia dozadu, čiže keby sme teraz zavreli hranice a nepúšťali sem nikoho, tak by sme nemali nič v divadlách, televízii ani na tanieri. Viete, aj tie jedlá zo zemiakov, tie sú dovezené z Ameriky, čiže my musíme preberať aj veci zo zahraničia." (muž, Trnavský kraj)

Ďalším potenciálnym prínosom je aj „nový pohľad", ktorý môžu prinášať cudzinci. Je možné to nazvať aj *rozvírením vôd* (muž, Bratislavský kraj). Cudzinci môžu prichádzať s odlišným nazeraním na fungovanie krajiny, prinášať do kultúry nové prvky, myšlienky či skúsenosti. To posúva aj slovenskú kultúru dopredu. Zároveň nám to dáva určitú spätnú väzbu, nové nazeranie na nás samých z pohľadu tých, ktorí tu nevyrastali – *„od takých ľudí sa dá všeličo dozvedieť, ako vlastne Slovensko vnímajú"* (muž, Prešovský kraj).

Takto je možné potom vnímať migráciu obojstranne – my obohacujeme kultúry krajín, do ktorých odchádzame, a naša kultúra je obohatená tými, ktorí prichádzajú.

Najčastejšie ľudia vnímali obohatenie inými kultúrami cez kuchyňu. Mnohí respondenti ju spomenuli spontánne ako najviditeľnejší prvok, ktorý sem cudzinci prinášajú. Mnohí oceňujú gastronomickú rôznorodosť, ktorá pribudla v uplynulých rokoch v slovenských mestách.

„Keď už sme pri tej kuchyni, tak určite všetci máte radi pizzu. Pizza nie je slovenské jedlo. Určite máte radi kebab, to tiež nie je slovenské jedlo. Alebo coca cola." (muž, Bratislavský kraj)

„Ja by som povedala, že čo tu bolo spomenuté ohľadom tej gastronómie, to mi príde veľmi fajn, či už je to ukrajinská, ruská kuchyňa, talianska, ázijská, to je super." (žena, Prešovský kraj)

Prevažuje esencialistické vnímanie kultúry, v ktorom musí jedna víťaziť nad druhou

Na druhej strane, u mnohých prevládajú obavy z toho, že cudzinci budú výrazne zasahovať do tradícií a zvykov, ktoré sú na Slovensku bežné, a budú sa snažiť presadzovať tie svoje na úkor slovenských. V tomto prípade uvažujú dichotomicky – buď ostanú pôvodné, slovenské zvyky (ktoré sú historicky dané a nemenné), alebo sa presadia nové, cudzorodé.

To opäť poukazuje na výrazne esencialistické vnímanie kultúry - rôzne zvyky a tradície musia akoby navzájom súťažiť a nie vzájomne sa dopĺňať. Mnohí ľudia majú obavu, že ak umožníme cudzincom uchovávať si ich identitu či rôzne kultúrne prejavy, prídeme o tie naše. Jedna kultúra tak zvíťazí nad inou.

„Že teda prenášajú alebo teda presadzujú svoje zvyky a svoju kultúru na úkor nás, aby sme sa my prispôsobili im. Že máme akceptovať, ako je im po vôli." (žena, Banskobystrický kraj)

Tieto postoje však nemali u respondentov veľkú oporu vo vlastných skúsenostiach. Takmer všetci hovorili o svojich obavách, očakávaniach, že sa to môže stať, ak uvoľníme „pravidlá", nikto však nespomenul konkrétny príklad alebo vlastnú skúsenosť s tým, že by sa nejaká skupina cudzincov snažila takéto zmeny presadzovať.

2 Vnímanie témy migrácie a vlastná migračná skúsenosť

Vo výskume názorov verejnosti na integráciu cudzincov sme zahrnuli sadu otázok, ktorou sme zisťovali, aké skúsenosti majú respondenti s migráciou. A to jednak, či majú sami nejakú migračnú skúsenosť, a tiež či prichádzajú do kontaktu s cudzincami žijúcimi na Slovensku.

Vychádzali sme z predpokladu, že osobná skúsenosť s migráciou (či už s cudzincami žijúcimi na Slovensku alebo so životom v zahraničí) môže do značnej miery formovať názory na sledované témy. Okrem toho sme tiež zisťovali, ako respondenti svoje skúsenosti s cudzincami na Slovensku hodnotia a aké majú názory na ich celkové postavenie v spoločnosti. V neposlednom rade sme sa tiež zamerali na to, aké vedomosti z oblasti migrácie respondenti majú, či majú napríklad aspoň základný prehľad o tom, koľko cudzincov na Slovensku žije a z akých krajín pochádzajú. Zamerali sme sa tiež na to, z akých zdrojov čerpajú informácie o téme migrácie.

2.1 Kontakty s cudzincami

Možností prísť do kontaktu s cudzincami je objektívne viac, reálny nárast kontaktov je však otázny

Existujúce štatistické údaje o migrácii ukazujú, že za posledné roky migrácia na Slovensko narastá. Kým ku koncu roka 2010 žilo na Slovensku viac ako 62 tisíc cudzincov, koncom roka 2020 to bolo už 150 tisíc občanov iných krajín.[8] Cudzinci sa na Slovensko sťahujú za prácou, podnikaním, štúdiom alebo za rodinou.

Respondentov fokusových skupín sme sa pýtali, či si všimli tento trend a ako reflektujú zvyšovanie počtu cudzincov na Slovensku. Hoci len časť respondentov vedela správne uviesť, aký je asi počet a podiel cudzincov na Slovensku, trend zvyšovania ich počtu si jednoznačne všimli a uviedli rôzne prostredia a rôzne situácie vo svojom okolí, kde ich stretávajú. Stále viac cudzincov sa sťahuje aj do regiónov, hoci naďalej platí, že najviac ich žije v Bratislave (približne jedna štvrtina všetkých cudzincov žijúcich v SR[9]).

„Určite áno, v poslednej dobe už vnímam viac, že v takom bežnom živote aj na školách aj v práci alebo hocikde, že ten počet narastá. A nielen na tých východných hraniciach napríklad s Ukrajinou, ale aj napríklad v Žiline alebo aj v Bratislave som si všimol. A nielen Ukrajincov, ale aj iných národností, a to najmä asi v Bratislave.“ (muž, Bratislavský kraj)

„...čo sa týka nárastu cudzincov na Slovensku, neviem posúdiť percentuálne, ale vnímam sama, že cudzinci k nám prichádzajú, hlavne do prostredia zdravotníckeho. Pretože veľmi veľa zubárov, lekárov k nám prichádza z Ukrajiny, kde vlastne tá platová situácia nie je závideniahodná.“ (žena, Banskobystrický kraj)

---

[8] Ministerstvo vnútra, Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v Slovenskej republike, dostupné na: https://www.minv.sk/?rocenky

[9] Vlastný prepočet na základe dát poskytnutých od Úradu hraničnej a cudzineckej polície.

„...ja si myslím tiež, že je to o tom, kde človek žije, či v nejakom väčšom meste alebo v menšej obci, v menšom meste. Určite v tých väčších mestách sú ľudia zvyknutí, že sa okolo nich pohybujú ľudia iných národností.“ (muž, Trnavský kraj)

Zvyšovanie počtu cudzincov respondenti výrazne tematizovali najmä ako pracovnú migráciu. Zároveň je táto téma rámcovaná skúsenosťami občanov Slovenska s hľadaním práce a uplatnenia v zahraničí. Tak, ako slovenskí občania cestujú za prácou do zahraničia, podobne k nám prichádzajú občania iných krajín za lepšími podmienkami a príležitosťami (viac o vnímaní pracovnej migrácie je v časti 5 *Vnímanie migrácie v kontexte pracovného trhu a demografických zmien*).

Zároveň respondenti hovorili o tom, že prichádzajú najmä ľudia, ktorí sú nám podobní, nevidia nejaký výrazný rozdiel najmä v prípade ľudí z Ukrajiny a zo Srbska. Skúsenosti s migráciou, pocity, ktoré v ľuďoch cudzinci vyvolávajú a ich otvorenosť voči nim je teda pomerne výrazne ovplyvnená tým, že vo vyššej miere prichádzajú najmä ľudia, ktorí sa na prvý pohľad neodlišujú.

„Tu u nás v oblasti skôr zasa Srbi. Viem, že sú vo firmách. Teda v spoločnosti, kde ja pracujem, nemáme zahraničných zamestnancov. Takže ja ich tiež nejako nevnímam, lebo pokiaľ na mňa ten človek neprehovorí, tak ani neviem, že je to Srb alebo Ukrajinec.“ (žena, Trenčiansky kraj)

Ak sme sa však počas fokusových skupín dotkli migrácie ľudí z kultúrne viac vzdialených krajín, často sme u respondentov zaznamenali rezervované postoje, obavy alebo otvorené odmietanie týchto ľudí a toho, aby na Slovensko prichádzali vo vyššej miere (pozri viac v časti 3.1 *Pocity, ktoré v ľuďoch vyvolávajú rôzne typy cudzincov*).

Pre určitú časť populácie sa migrácia stala bežnou súčasťou života. Buď sami strávili určitú časť života v zahraničí, alebo sa s cudzincami stretávajú v pracovnom prostredí, alebo vo väčších slovenských mestách, kam sa cudzinci sťahujú častejšie než do menších miest alebo na vidiek. U týchto ľudí prítomnosť cudzincov nevyvoláva negatívne pocity, vnímajú ju ako bežnú súčasť života, s ktorou nie sú spojené výraznejšie problémy alebo výzvy.

„Pre nás, mladšie ročníky už nie je taký problém aj prijať niekoho cudzieho ako len Slováka, lebo aj keď vlastne ideme niekde do mesta si sadnúť, v podstate už celá Bratislava alebo aj Trnava je už nasiaknutá tými zahraničnými migrantami, ak by som to tak povedala, ktorí majú buď prácu v nejakých korporátoch a sú tu, bývajú tu. Takže už to nie je ako kedysi, že jej, vidíš inú pleť a už hystéria, že ťa niekto okradne...“ (žena, Trnavský kraj)

Viac ako tretina ľudí nemá s cudzincami žiaden kontakt

Keďže obyvatelia Slovenska majú v súčasnosti objektívne viac príležitostí prísť do kontaktu s cudzincami, **v kvantitatívnom výskume sme zisťovali, do akej miery respondenti prichádzajú do kontaktu s cudzincami, v akých prostrediach a aké s nimi majú skúsenosti**.

Z celej výskumnej vzorky **30,7% respondentov uviedlo, že do osobného kontaktu s cudzincami vôbec neprichádzajú**. Približne pätina vzorky (20,8%) sa s cudzincami stretáva pravidelne a takmer polovica (48,4%) sa s cudzincami stretáva príležitostne, napríklad na ulici, v obchode a pod. Pravidelný kontakt s cudzincami majú najmä mladšie vekové kategórie, najmä respondenti do 44 rokov. Naopak, starší

respondenti (najmä tí, ktorí majú 55 rokov a viac) častejšie uviedli odpoveď, že vôbec neprichádzajú do kontaktu s cudzincami.

Častejší kontakt s cudzincami uviedli ľudia s vyšším vzdelaním, teda tí, ktorí majú maturitu alebo skončili vysokú školu. V prípade socio-demografických znakov (pohlavie, veľkosť sídla, kraj a pod.) sme nezaznamenali štatisticky významné rozdiely medzi rôznymi podkategóriami výskumnej vzorky.

Graf 4 Frekvencia kontaktu s cudzincami

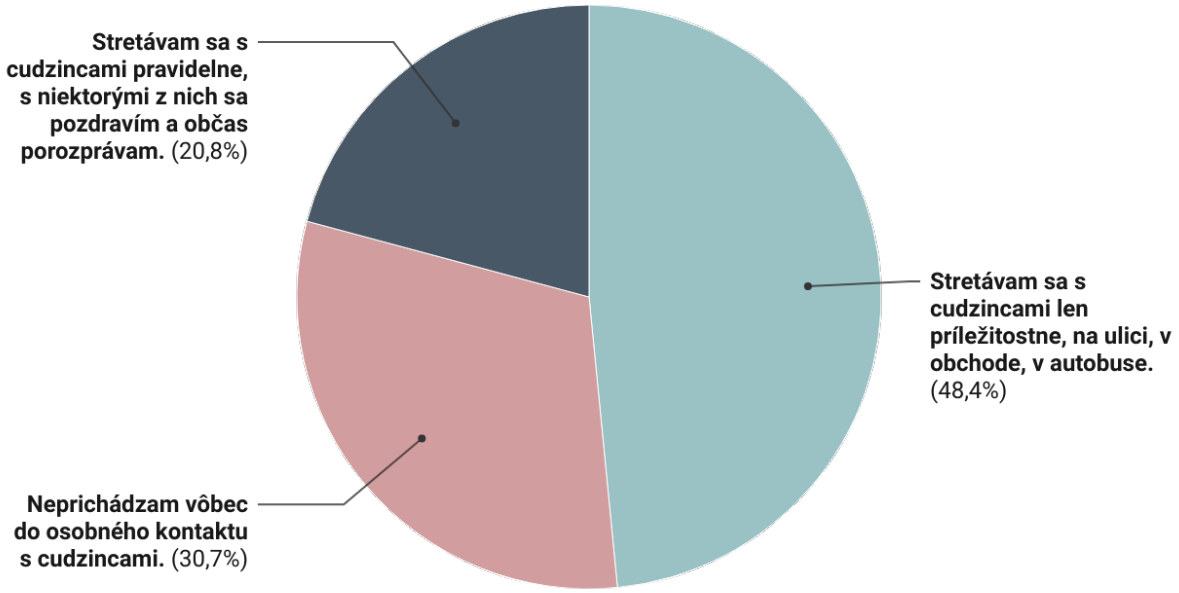

N=1012.

Intenzita kontaktov príliš nenarastá napriek vyššiemu počtu cudzincov na Slovensku

Vo výskume sme sa bližšie pozreli aj na to, **ako blízky kontakt respondenti s cudzincami majú**. Respondenti mali uviesť, v ktorých prostrediach sa cudzinci v ich okolí vyskytujú. Štyri percentá respondentov uviedli, že sami majú cudzinecký pôvod. Medzi príbuznými má cudzincov 14,5% respondentov a 28% uviedlo, že má cudzincov medzi priateľmi. V práci sa s cudzincami stretáva 18,8% opýtaných a 11,5% uviedlo, že má cudzincov vo svojom susedstve. Tieto zistenia sú veľmi podobné dátam z výskumu IOM-Medzinárodnej organizácie pre migráciu z roku 2009.[10]

I keď sa v porovnaní s rokom 2009 počet cudzincov žijúcich na Slovensku výrazne zvýšil, **počet respondentov, ktorí sa vo svojom bližšom alebo vzdialenejšom prostredí stretávajú s cudzincami, výrazne nenarástol**.

[10] Vašečka, M. (2009), *Postoje verejnosti k zahraničnej migrácii*, Bratislava, IOM, dostupné na: https://www.iom.sk/sk/publikacie?download=104:postoje-verejnosti-k-cudzincom-a-zahranicnej-migracii-v-slovenskej-republike

Určitý nárast je vidieť v pracovnej oblasti, kedy sa o čosi zvýšil počet respondentov (zo 14,8% na 18,8%), ktorí uviedli, že cudzinci sú medzi ich spolupracovníkmi. Medzi susedmi má cudzincov tiež o čosi viac respondentov (nárast z 8,4% na 11,5%). Tieto zistenia môžu indikovať, že napriek objektívne vyššiemu počtu cudzincov na Slovensku pravdepodobne nedochádza k výraznejšiemu prelínaniu domácej a cudzineckej populácie, keďže kontakty s cudzincami uvádza podobný počet respondentov ako v roku 2009.

Tabuľka 7 Kontakt s cudzincami v rôznych prostrediach

	CVEK 2020*	IOM 2009**
Ja sám som pôvodom cudzinec.	4%	3,1%
Mám cudzincov medzi príbuznými.	14,5%	15,9%
Mám cudzincov medzi priateľmi.	28%	27,8%
Mám cudzincov medzi spolupracovníkmi.	18,8%	14,8%
Mám cudzincov medzi susedmi.	11,5%	8,4%

*N = 1012.
**N = 1053.

Okrem toho, či respondenti prichádzajú do kontaktu s cudzincami, sme tiež zisťovali, **aké majú s nimi skúsenosti**. Predpokladali sme, že postoje k cudzincom a názory na ich integráciu sú formované nielen tým, či medzi cudzincami a domácou populáciou dochádza k stretávaniu a interakciám, ale aj tým, aké z toho majú pocity a ako hodnotia svoje skúsenosti s cudzincami žijúcimi na Slovensku.

Viac ako polovica respondentov vo výskume uviedla, že v ich skúsenostiach s cudzincami na Slovensku neprevažujú ani dobré, ani zlé. **Viac ako tretina respondentov (36,5%) uviedla, že má skôr dobré alebo rozhodne dobré skúsenosti.** Iba 10,8% respondentov uviedlo, že majú skôr zlé alebo rozhodne zlé skúsenosti s cudzincami.

Graf 5 Charakter skúseností s cudzincami, ktorý u respondentov prevažoval

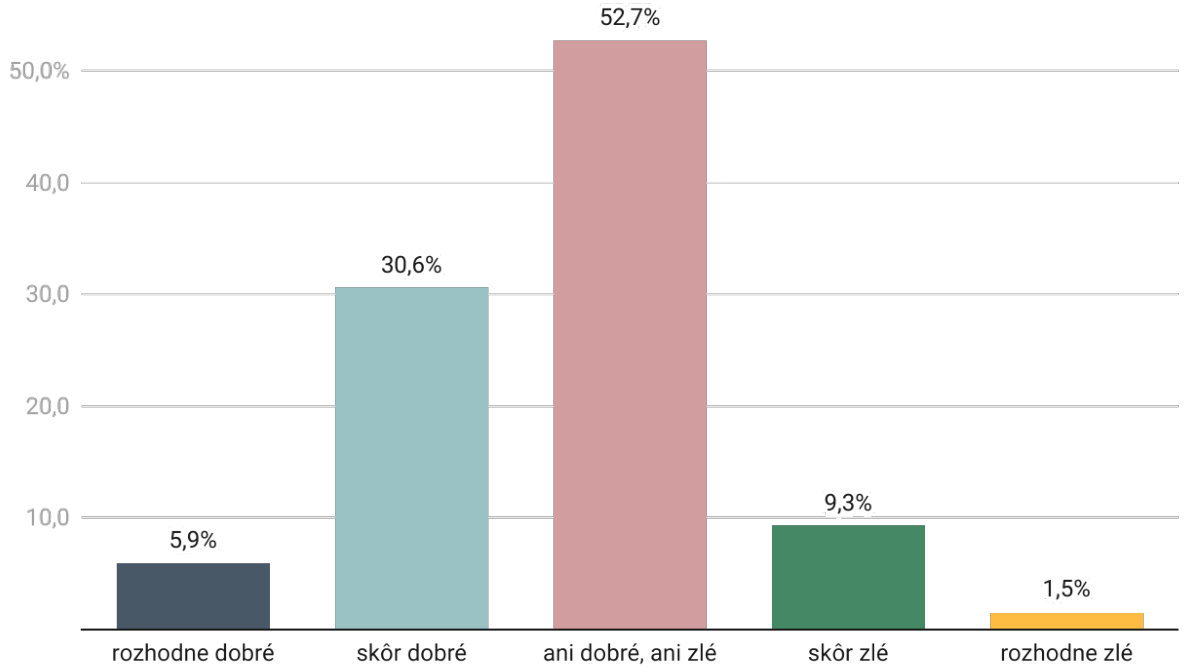

N=1012

2.2 Postavenie cudzincov v slovenskej spoločnosti

Cudzincov považujeme za preferovaných viac ako v minulosti

Cudzinci na Slovensku sú v porovnaní s domácou populáciou v špecifickom postavení, ktoré vyplýva nielen z ich pobytového statusu, ale aj z ich kultúrnych a jazykových odlišností. Respondentov výskumu sme sa preto pýtali, ako celkovo **reflektujú ich postavenie v spoločnosti, či majú pocit, že sú zvýhodňovaní alebo, naopak, skôr diskriminovaní.**

Podľa našich zistení si takmer polovica (49,2%) respondentov myslí, že cudzinci sú na tom tak isto ako ostatní. Len 11,1% si myslí, že sú diskriminovaní. Naopak, až **34,6% si myslí, že sú preferovaní.** Zaujímavé je opäť porovnanie so zisteniami výskumu IOM-Medzinárodnej organizácie pre migráciu z roku 2009[11], kedy bola respondentom položená takmer rovnaká otázka. V tom čase sa výrazne viac respondentov (64,1%) prikláňalo k tomu, že cudzinci majú v spoločnosti rovnocenné postavenie. Len 12,6% si myslelo, že cudzinci sú na Slovensku preferovaní (v súčasnosti až 36,4%). Zároveň, počet respondentov, ktorí si mysleli, že cudzinci sú diskriminovaní, bol vtedy o čosi vyšší (14,1%). Najvýraznejšie sa teda zmenila početnosť kategórie **respondentov, ktorí si myslia, že cudzinci sú v našej spoločnosti preferovaní (nárast z 12,6% na 34,6%)**.

[11] Vašečka, M. (2009), *Postoje verejnosti k zahraničnej migrácii*, Bratislava, IOM, dostupné na: https://www.iom.sk/sk/publikacie?download=104:postoje-verejnosti-k-cudzincom-a-zahranicnej-migracii-v-slovenskej-republike

Tabuľka 8 Názory na postavenie cudzincov v spoločnosti

	CVEK 2020*	IOM 2009**
Cudzinci sú u nás diskriminovaní	11,1%	14,1%
Cudzinci sú u nás preferovaní	34,6%	12,6%
Cudzinci sú na tom tak isto ako ostatní	49,2%	64,1%
Neviem/bez odpovede	5,1%	9,2%

*N = 1012.
**N = 1053.

Počas fokusových skupín sme mali možnosť venovať sa podrobnejšie téme postavenia cudzincov v spoločnosti, tomu, ako to vníma bežná populácia a čo to znamená, ak povieme, že cudzinci sú preferovaní a naopak, že sú diskriminovaní.

Respondenti pomerne jasne vnímali a reflektovali, že najmä v oblasti pobytových otázok cudzinci nie sú v rovnakom postavení ako domáca populácia, pretože sú tu pravidlá, ktoré ich postavenie regulujú, musia sa registrovať na pobyt a splniť všetky zákonom stanovené požiadavky, aby na Slovensku mohli žiť. Uviedli aj medializované informácie o tom, že cudzinci často stoja dlhé hodiny pred oddeleniami hraničnej a cudzineckej polície, aby si vybavili potrebné dokumenty.

„...štát nejaké uprednostňovanie cudzincov nerobí a mali sme tu zopár medializovaných trapasov, že cudzinci sa nemôžu domôcť ani toho, čo im garantuje zákon, že idú niekam, musia čakať niekde v radoch, nie je tam nikto, čo by tam prekladal a potom sú také trapasy z toho, presne, ako bol ten škandál, keď vykrikoval, že put your hands on the stôl.“ (muž, Trenčiansky kraj)

Názory, že cudzinci sú v určitej oblasti zvýhodňovaní, sa objavovali najmä v súvislosti s pracovnou oblasťou. Respondenti uvádzali vlastné alebo sprostredkované skúsenosti z firiem, kde sú zamestnaní aj cudzinci. V tomto prípade vnímali zvýhodňovanie cudzincov v oblasti zamestnávania v tom, že firmy často uprednostnia cudzincov, pretože tí sú ochotní pracovať za nižšie mzdy, čo pre firmu znamená nižšie náklady. Cudzinci sú zároveň ochotní pracovať za podmienok, ktoré nie sú pre domácu pracovnú silu lákavé, sú ochotní pracovať na zmeny, cez víkend, pretože ak sú na Slovensku sami bez príbuzných, neponáhľajú sa po práci za rodinou. Respondenti však zároveň hovorili o tom, že najmä cudzinci pracujúci v robotníckych profesiách alebo tí s nízkou kvalifikáciou majú v práci horšie podmienky ako domáca populácia (viac o vnímaní pracovnej migrácie je časti 5 *Vnímanie migrácie v kontexte pracovného trhu a demografických zmien*).

Respondenti zároveň vnímali, že cudzinci žijúci na Slovensku sú v rozličnom postavení a situáciách a nemožno ich postavenie paušalizovať. V inej situácii sú cudzinci, ktorí prichádzajú zo západných

krajín alebo krajín EÚ, a tí, ktorí prichádzajú z krajín na východ od Slovenska. Tiež je rozdiel v tom, akú majú kvalifikáciu, či sa chcú zamestnať alebo chcú podnikať a podobne.

Čo sa týka podnikania, názory respondentov sa rôznili. Na jednej strane hovorili o tom, že cudzinci sú prísnejšie kontrolovaní, na druhej strane uvádzali príklady, kedy mali pocit, že cudzinci sú v určitých odvetviach uprednostňovaní alebo pre nich neplatia rovnaké pravidlá ako pre celú populáciu, čo vnímali ako nespravodlivé.

„...ja si nemyslím že sú uprednostňovaní, práveže sú viacej sledovaní a dozerá sa na nich v tom zmysle, že musia dodržiavať povedzme tú obchodnícku legislatívu. Nemyslím si, že sú zvýhodňovaní. Práveže sú tak spochybňovaní, by som mala ten dojem.“ (žena, Banskobystrický kraj)

„...ja sa venujem nechtom a nechtové štúdiá a nechtárky musia mať isté certifikáty, školenia za sebou, je to také komplikovanejšie na to, aby ste si mohli založiť nechtový salón a z nevysvetliteľných dôvodov majú Aziati, ktorí prichádzajú robiť k nám do tých salónov, úplne iné požiadavky od hygieny ako naše slovenské ženy. Na to som neprišla kvôli čomu, prečo to tak je, je to veľmi nespravodlivé, proste oni to majú nejako inak vedené, považujem to za nespravodlivé a diskriminačné voči Slovákom.“ (žena, Prešovský kraj)

2.3 Skúsenosti s pobytom v zahraničí

Osobná skúsenosť s migráciou do zahraničia a so životom za hranicami Slovenska môže do veľkej miery ovplyvňovať to, ako ľudia na cudzincov nazerajú, ako ich vnímajú a či sú ochotní s nimi prichádzať do kontaktu. Táto skúsenosť môže významne formovať ich otvorenosť voči kultúrnej rozmanitosti a voči ľuďom, ktorí sa od väčšinovej populácie odlišujú.

Vo výskume sme sa respondentov pýtali, či **niekedy žili aspoň tri mesiace v zahraničí**. Kladne na túto otázku odpovedalo **17% respondentov**. Podiel tých, ktorí majú aspoň nejakú migračnú skúsenosť mierne narástol, keďže vo výskume IOM-Medzinárodnej organizácie pre migráciu z roku 2009 takúto skúsenosť uviedlo 14,1% opýtaných. Vzhľadom na pomerne veľký časový odstup medzi oboma výskumami (viac ako desať rokov) možno konštatovať, že **časť populácie, ktorá má osobnú skúsenosť so životom v zahraničí, sa zväčšila len veľmi mierne.** To môže indikovať, že postoje a názory respondentov sú formované osobnou migračnou skúsenosťou vo veľmi podobnej miere ako v minulosti (v spomínanom roku 2009). Inými slovami, zrejme nemožno očakávať, že by názory a postoje slovenskej verejnosti boli otvorenejšie a tolerantnejšie smerom k cudzincom na základe častejšej osobnej migračnej skúsenosti, pretože sme zistili len jej nepatrný nárast.

Tabuľka 9 Osobná skúsenosť so životom v zahraničí

	CVEK 2020*	IOM 2009**
Žil/a niekedy aspoň tri mesiace v zahraničí	17,0%	14,1%
Nežil/a nikdy aspoň tri mesiace v zahraničí	83,0%	85,9%

*N = 1012.
**N = 1053.

Respondentov, ktorí žili niekedy aspoň tri mesiace v zahraničí, sme požiadali, aby skúsili zhodnotiť svoje skúsenosti s týmto pobytom. Ako vidno z nasledujúcej tabuľky, **výrazne prevažovala časť z nich, ktorá mala rozhodne pozitívne (42,4%) alebo skôr pozitívne (29,7%) skúsenosti**. Približne pätina respondentov (22,1%) hodnotila túto skúsenosť aj ako pozitívnu, aj ako negatívnu. Len menšia časť respondentov, ktorí žili v zahraničí aspoň tri mesiace, sa vyjadrila, že to bola pre nich skôr negatívna skúsenosť (4,7%) alebo rozhodne negatívna skúsenosť (12,2%).

Tabuľka 10 Zhodnotenie skúsenosti so životom v zahraničí

Bola to pre mňa rozhodne pozitívna skúsenosť.	42,4%
Bola to pre mňa skôr pozitívna skúsenosť.	29,7%
Táto skúsenosť bola pre mňa aj pozitívna, aj negatívna.	22,1%
Bola to pre mňa skôr negatívna skúsenosť.	4,7%
Bola to pre mňa rozhodne negatívna skúsenosť.	1,2%

N = 172.

Ľudia s migračnou skúsenosťou častejšie uviedli dobré skúsenosti s cudzincami

Osobná migračná skúsenosť môže významne formovať to, ako ľudia vnímajú tému migrácie a prítomnosť cudzincov na Slovensku. Tí, ktorí aspoň niekedy žili dlhšie v zahraničí, mali výrazne častejšie dobré skúsenosti s cudzincami a boli celkovo viac otvorení kultúrnej rozmanitosti (ako uvádzame vyššie v časti 1 *Vnímanie kultúrnej rozmanitosti*). Z výsledkov nášho výskumu však zároveň vyplýva, že časť vzorky, ktorá má osobnú migračnú skúsenosť, narástla v porovnaní s minulosťou len veľmi mierne, čo znamená, že to v súčasnosti nie je faktor, ktorý by pri formovaní názorov verejnosti dominoval.

Ak sa pokúsime porovnať, aké skúsenosti s cudzincami majú respondenti, ktorí žili aspoň tri mesiace v zahraničí a respondenti, ktorí takúto skúsenosť nemajú, je možné povedať, že **u tých respondentov, ktorí majú osobnú migračnú skúsenosť prevažujú rozhodne dobré, alebo skôr dobré skúsenosti s cudzincami.** Tieto odpovede uviedlo spolu 55,2% tých respondentov, ktorí niekedy žili aspoň tri mesiace v zahraničí. Respondenti, ktorí takúto osobnú skúsenosť nemajú, najčastejšie uviedli, že u nich neprevažujú ani dobré, ani zlé skúsenosti s cudzincami (55,7%). Rozhodne dobré alebo skôr dobré skúsenosti uviedlo spolu len 32,7% týchto respondentov.

Graf 6 Skúsenosť so životom v zahraničí a charakter osobných skúseností s cudzincami

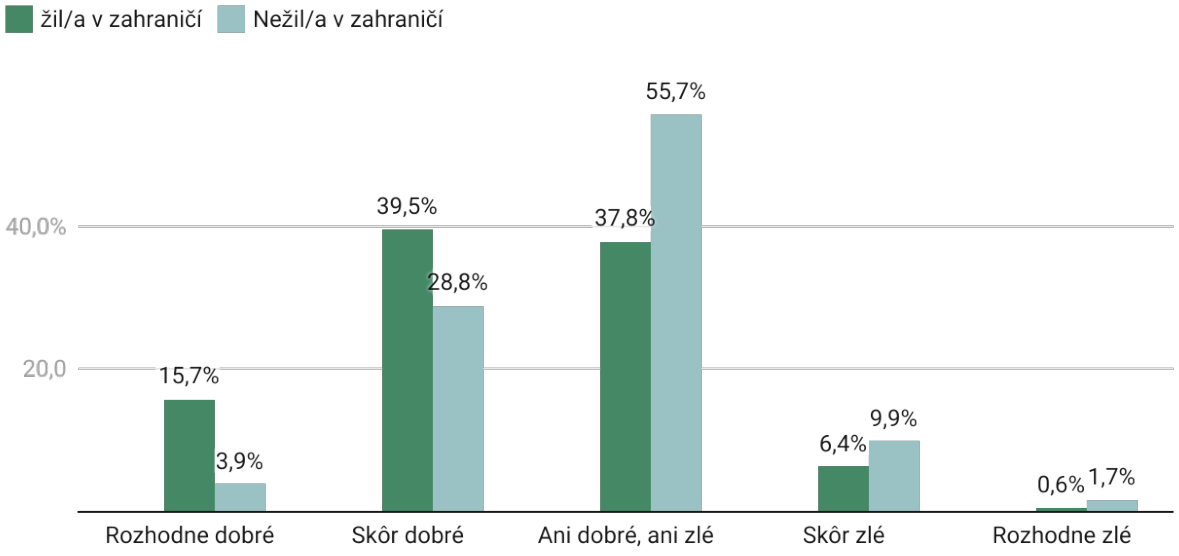

N = 1012.

2.4 Vedomosti o cudzincoch a zdroje informácií o migrácii

Na Slovensku sa často hovorí, že ľudia majú silné postoje k migrácii bez toho, aby mali základné informácie alebo vedomosti o tom, ako na tom s migráciou vôbec sme. Preto sme sa vo výskume zamerali aj na to, či ľudia vedia, koľko cudzincov na Slovensku žije a z akých krajín podľa nich najčastejšie pochádzajú. Nasledujúca tabuľka uvádza, koľko ľudí poznalo správne odpovede na jednotlivé typy otázok.

Tabuľka 11 Vedomosti o cudzincoch

	Percento ľudí, ktorí poznali správnu odpoveď	Podiel ľudí, ktorí spontánne odpovedali, že nevedia
Počet cudzincov	42,2%	15,6%
Počet udelených azylov	10,5%	24,2%
Z ktorej krajiny k nám prichádza najviac cudzincov	51,3%	5,9%

N=1012

Ukazuje sa teda, že približne polovica ľudí vie, že v čase zberu dát žilo na Slovensku takmer 150 tisíc cudzincov a že najčastejšie prichádzali z Ukrajiny.

V prípade utečencov je situácia výrazne horšia. Absolútna väčšina (takmer 90%) nadhodnocovala počet azylov, ktoré Slovensko udeľuje (v roku 2019 to bolo len 9 azylov, pričom 16% ľudí si myslelo, že to bolo až 920). To je zaujímavé zistenie najmä v kontexte toho, že viac ako 85% ľudí si myslí, že by sme nemali prijímať viac utečencov ako doteraz. Ľudia teda odmietajú udeľovanie väčšieho počtu azylov utečencom bez toho, aby vedeli, že v skutočnosti ich Slovenská republika udeľuje skutočne veľmi málo a sme na chvoste spomedzi krajín Európskej únie.

Ľudia o cudzincoch príliš veľa nevedia, napriek tomu ich odsudzujú

Vo výskume nás zaujímalo aj to, ako súvisia vedomosti o migrácii s postojmi k rôznym témam. V prípade vedomostí o počte cudzincov sa ukázalo, že len veľmi málo postojov k cudzincom alebo migrácii súvisí s tým, či vedia, koľko cudzincov na Slovensku žije. Tí, čo poznajú správne odpovede, si častejšie myslia, že cudzinci sú na Slovensku diskriminovaní.

Tým, čo odhadovali, že počet cudzincov je výrazne vyšší (500 tisíc), by zas oveľa viac prekážalo, ak by cudzinci žili v ich meste či susedstve. Ukazuje sa tiež, že ľudia, ktorí majú s cudzincami pravidelný kontakt, ich počet odhadujú správne oveľa častejšie ako tí, ktorí s cudzincami žiaden kontakt nemajú.

Zaujímavé je aj to, že ľudia, ktorí nadhodnocujú počet cudzincov, si zároveň častejšie myslia, že cudzinci sú pre Slovensko ohrozením a migrácia zhoršuje ekonomickú situáciu a bezpečnosť v krajine. Ľudia, ktorí vedia, koľko cudzincov v krajine žije, častejšie podporujú integračné politiky štátu a nemyslia si, že celá zodpovednosť leží len na pleciach samotných cudzincov (viac o tejto téme v časti 7 *Integrácia cudzincov*).

Na vedomosti o počte cudzincov nemá vplyv pohlavie, výška dosiahnutého vzdelania a ani socio-ekonomický status. Jediným štatisticky významným ukazovateľom sa ukázal byť kraj, pričom najčastejšie odhadovali správny počet cudzincov ľudia v Bratislavskom, Trnavskom a Nitrianskom kraji, najmenej často v Trenčianskom.

Čo sa týka vnímania **počtu udelených azylov,** tí, ktorí správne odpovedali, že Slovensko v roku 2019 udelilo len 9 azylov, mali nižší sociálny dištanc ako ostatní (neprekážalo by im, ak by cudzinci zastávali v krajine dôležité politické funkcie či žili v ich susedstve). Miera etnocentrizmu (názor, že Slovensko je len krajinou Slovákov) bola taktiež najnižšia u ľudí, ktorí poznali správnu odpoveď na otázku, koľko sme udelili azylov. Ľudia, ktorí výrazne nadhodnocujú počet udelených azylov, vyžadujú zároveň čo najväčšie prispôsobenie cudzincov zvykom a tradíciám na Slovensku a podporujú prísnejšie politiky voči cudzincom (napríklad prísnejšie stráženie hraníc, prijímanie len vysoko kvalifikovaných cudzincov či tých, ktorí sú nám kultúrne blízki).

Ľudia stále čerpajú informácie o migrácii najmä z televízie a rozhlasu

Spoľahlivosť a dôveryhodnosť informácií, ktoré ľudia o migrácii majú, do značnej miery závisí od zdroja, z ktorého tieto informácie čerpajú. Médiá majú veľký vplyv na formovanie verejnej mienky, a preto nás vo výskume zaujímalo, aké sú najčastejšie zdroje informácií o migrácii, ktoré ľudia majú. Ukazuje sa, že zatiaľ stále prevažujú informácie, ktoré poskytujú rôzne televízie, viac ako polovica ľudí ich uviedla ako hlavný zdroj informácií. Postupne narastá aj vplyv sociálnych sietí, v našom výskume ich uviedlo 14,2% ľudí. Alternatívne weby či portály, ktoré poskytujú informácie boli ako hlavný zdroj informácií uvedené len u 2% ľudí.

Keďže sme sa vo výskume pýtali na tri najčastejšie zdroje, nasledujúca tabuľka uvádza, ktoré zdroje boli uvádzané na prvom, druhom a treťom mieste. Tam sa ukazuje, že zdroje informácií sú už rozdelené pomerne rovnomerne.

Tabuľka 12 Zdroje informácií o migrácii

Zdroj informácií	1. Miesto	2. Miesto	3. Miesto
Sociálne siete	14,2%	15,6%	8,7%
Televízie	58,2%	19,4%	9,7%
Rozhlas a rádiá	6,7%	14,8%	12,4%

3 Postoje k cudzincom

3.1 Pocity, ktoré v ľuďoch vyvolávajú rôzne typy cudzincov

Tak, ako existujú rôzne typy migrácie, sú aj rôzne dôvody, prečo sa ľudia na Slovensko sťahujú. Cudzinci sa môžu líšiť krajinou pôvodu, z ktorej prichádzajú, môžu mať rôzny pobytový status, sú rozmanití zo sociálneho, náboženského či kultúrneho hľadiska.

Rôzni cudzinci vzbudzujú rôzne emócie - najhoršie sú vnímaní ľudia, ktorí sa kultúrne odlišujú a nemáme z nich "osoh"

Ak sledujeme postoje voči cudzincom, je veľmi užitočné tieto skutočnosti reflektovať. Postoje sú zároveň do veľkej miery ovplyvnené emóciami, ktoré ľudia voči týmto rôznym skupinám cudzincov majú. Preto sme sa vo výskume zamerali na to, aký *pocit* vzbudzujú v ľuďoch rôzne kategórie cudzincov, ktorí reprezentujú najčastejšie typy migrácie na Slovensku.

Nasledujúca tabuľka ukazuje, ako sú vnímaní rôzni cudzinci na Slovensku. Ukazuje sa, že miera akceptácie cudzincov žijúcich na Slovensku sa výrazne líši aj podľa toho, o akých cudzincov ide a z akých krajín pochádzajú.

Viac ako dve tretiny ľudí je presvedčených, že štát by mal podporovať prisťahovalectvo len cudzincov, ktorí majú vysokú kvalifikáciu a tých, ktorí sú z kultúrne blízkych krajín.

To, že pozitívne pocity sa spájajú skôr s cudzincami, pre ktorých je charakteristická kombinácia kultúrnej blízkosti a ekonomického „prínosu", je jednoznačne vidno na vnímaní zahraničných študentov, lekárov pochádzajúcich z iných krajín, ale aj zamestnancov z krajín EÚ.

Naopak, negatívne pocity sa zas spájajú s ľuďmi, ktorí sú vnímaní ako „ekonomickí migranti" alebo pochádzajú z nábožensky odlišného prostredia, ako napríklad moslimská rodina (pozri viac v časti 4 *Vnímanie náboženstva*).

Tabuľka 13 Pocity z rôznych typov cudzincov

	Prevažujúci negatívny pocit	Ani negatívny, ani pozitívny	Prevažujúci pozitívny pocit
Zahraničný študent	15,8%	25%	59,2%
Lekár pochádzajúci z inej krajiny	18%	24,8%	57,1%
Zamestnanec z inej krajiny EÚ	21,6%	32,1%	46,2
Robotník zo Srbska	38,4%	34,2%	27,4%
Ekonomický migrant	52,8%	28,3%	19%
Moslimská rodina žijúca na Slovensku	63,7%	23,7%	12,7%
Utečenec zo Sýrie	68,3%	19,7%	12,1%

N=1012

Politický diskurz výrazne ovplyvnil vnímanie cudzincov

Na negatívne pocity spájajúce sa s určitými typmi cudzincov mal v uplynulých rokoch veľký vplyv aj verejný a politický diskurz. V roku 2015, keď začali do Európy prichádzať vysoké počty utečencov najmä zo Sýrie, bola táto téma v centre pozornosti politikov napriek tomu, že na Slovensku sa počet utečencov nezvýšil.

V tom čase politici často hovorili, že utečenci sú v skutočnosti „ekonomickí migranti“. Aj tým sa dá vysvetliť prevažujúci negatívny pocit spájajúci sa s pojmom “ekonomický migrant” (52,8%). Ak sa totiž pozrieme na pocity, ktoré v ľuďoch vyvolávajú skutoční ekonomickí migranti, teda napríklad robotníci zo Srbska alebo zahraniční pracovníci z krajín EÚ, vidíme, že ich vnímanie až natoľko negatívne nie je (podrobnejšie sa téme ekonomickej migrácie venujeme v časti 5 *Vnímanie migrácie v kontexte pracovného trhu a demografických zmien*).

Voči utečencom sú postoje pretrvávajúco negatívne a odrážajú sa napríklad aj v našom výskume, kde takmer 90% ľudí uviedlo, že by sme nemali prijímať viac utečencov ako doteraz. Pritom v prijímaní

utečencov výrazne zaostávame za všetkými krajinami EÚ a azyl udeľujeme ročne len niekoľkým ľuďom (pozri viac v časti 6 *Ako by mal štát pristupovať k migrácii?*).

Zaujímavým zistením z výskumu je, že socio-demografické znaky ako pohlavie, vek alebo vzdelanie nemajú až taký výrazný vplyv na to, aké pocity sa spájajú s rôznymi typmi cudzincov. Iba v prípade zahraničných lekárov sa ukázal ako štatisticky významný vplyv veku, **starší ľudia mali výrazne negatívnejší pocit zo zahraničných lekárov ako mladší**. V prípade pocitov z moslimskej rodiny sa ukázalo, že spomedzi všetkých krajov najviac vybočuje Bratislavský kraj, kde najväčšie percento ľudí uviedlo, že sa im s moslimskými rodinami spájajú pozitívne pocity.

Otvorenosť voči rozmanitosti súvisí aj s emóciami voči cudzincom

Najvýznamnejší vplyv na to, ako obyvatelia Slovenska vnímajú rôzne typy cudzincov, majú celkové postoje ku kultúrnej rozmanitosti. Ak si ľudia myslia, že Slovensko je krajina Slovákov a tak by to malo ostať, prípadne sa cítia dobre len medzi Slovákmi, tak majú aj negatívne emócie v súvislosti s cudzincami. Títo ľudia zároveň trvajú na tom, aby sa cudzinci prispôsobovali zvyklostiam na Slovensku a neuchovávali si svoju identitu. Ľudia s prevažujúcim negatívnym pocitom voči cudzincom sú zároveň proti tomu, aby štát vytváral rôzne integračné nástroje, ktoré by pomohli cudzincom začleniť sa do spoločnosti.

Hlbší vhľad do témy pocitov, ktoré sa ľuďom spájajú s rôznymi typmi cudzincov, ponúka analýza kvalitatívnej časti výskumu – fokusových skupín. V tých sa ukázalo, že ľudia naozaj výrazne rozlišujú, o akých cudzincov ide. Mnohí zdôrazňovali, že migrácia je veľmi komplexný jav a nie je možné jednoznačne posúdiť, ktorých cudzincov by sme mali prijímať a ktorých nie.

„To záleží od mnohých faktorov, lebo ja sa dostávam často do kontaktu s Ukrajincami, najmä študentmi, ktorí určite predpokladajú, že by sa tu mohli usadiť, tak to je jeden fenomén. Potom sú tu Číňania, Vietnamci, ktorí tu žijú 25 alebo 30 rokov, a to je komunita, ktorá sa veľmi rýchlo zaradila do pracovného procesu. Potom sú tu ale také mediálne fenomény, ktoré negatívne ovplyvňujú verejnú mienku." (muž, Prešovský kraj)

Migrácia je podľa mnohých prirodzený proces a podobne, ako migrujú Slováci do zahraničia, aj sem prichádzajú ľudia z iných krajín. Toto vnímanie sa prejavovalo najmä u mladších respondentov, prípadne tých, ktorí majú skúsenosti s cudzincami či už zo Slovenska, alebo zo svojho pobytu v zahraničí:

„No, to je taký kolobeh, ktorý tu stále tvoria ľudia. Ako sa my tlačíme sa lepšími peniazmi alebo lepšou prácou do Nemecka, tak isto ten Ukrajinec doma alebo ten Egypťan nemá dobré podmienky a to Slovensko mu je dostačujúce." (muž, Banskobystrický kraj)

Títo ľudia však poukazovali na to, že ide o ich osobný pohľad, na Slovensku však ešte stále prevláda xenofóbia a mnohí ľudia si prirodzenosť migrácie neuvedomujú. Títo respondenti často reagovali aj na to, keď iní posudzovali cudzincov generalizujúco zdôrazňujúc, že takéto charakteristiky majú často aj Slováci a nedá sa preto paušalizovať správanie cudzincov na Slovensku.

Avšak aj vo fokusových skupinách, podobne ako v kvantitatívnom výskume, sa ukázalo, že v prevažujúcej miere ľudia rozlišujú, o akých cudzincov ide, keď majú posudzovať svoje postoje k nim,

či celkové vnímanie. V tomto prípade sa do veľkej miery potvrdilo, že pozitívnejšie pocity sa ľuďom spájajú s cudzincami, ktorí sú vnímaní ako prínos pre krajinu (zamestnanci s vyššou kvalifikáciou) alebo prichádzajú z kultúrne blízkych krajín.

V tomto zmysle sa ako kultúrne najbližšia krajina a zároveň najpozitívnejšie vnímaná ukázala **Ukrajina a cudzinci prichádzajúci z nej**. Tí boli často dávaní za príklad snahy o začlenenie sa do spoločnosti, prispôsobivosti a kultúrnej blízkosti (rozumieme im, rýchlo sa naučia po slovensky, sú úslužní, slušní a podobne).

„No, musíme rozlišovať. Lebo keď k nám príde Ukrajinec z Užhorodu, tak poviem, že je podobný nám a to, že chodí na starom žiguláku neznamená, že je iný. Ale keď niekto príde z krajiny, kde sa je rukami, mnohoženstvo je oficiálne, bavíme sa o niečom inom. Ja som mal dve Ukrajinky nájomníčky, pre mňa to je pomoc, ale treba rozlišovať tých, čo sem chodia pracovať a tých, čo sem prídu na lodi a starajte sa o mňa." (muž, Košický kraj).

Oveľa negatívnejšie sú však vnímaní ľudia z odlišných kultúr, resp. tí, ktorých kultúry sú vnímané ako odlišné. To sa týka napríklad robotníkov z balkánskych krajín, ktorí sú vnímaní ako „hluční, so zlými hygienickými návykmi, násilní". Najvýraznejšie sa negatívne pocity spájajú, podobne ako v kvantitatívnom výskume, s moslimami (ktorí boli vo fokusových skupinách často označovaní paušalizujúco ako Arabi s negatívnou emocionálnou konotáciou) a utečencami, ktorí sú zas paušalizujúco spájaní s moslimami.

„O tých Araboch už ani nehovorím. Pre nich 2-3 dni nehralo žiadnu rolu. A ten šlendriánsky prístup. Ja si myslím, že toto sem prinášajú tí cudzí a závisí na tom, odkiaľ príde. Ale poznám aj X Arabov, ktorí sú lekári a vedci a sú naozaj šikovní, len ten ich kultúrny prístup je skrátka úplne iný." (muž, Bratislavský kraj)

Najzaujímavejším zistením z fokusových skupín je to, že ak respondenti hovorili o konkrétnych skúsenostiach s konkrétnymi ľuďmi (spolupracovníkmi, lekármi, známymi či spolužiakmi), opisovali tieto skúsenosti vo väčšine prípadov ako pozitívne. Prípadne na základe vlastnej skúsenosti regulovali svoje pôvodné negatívne pocity, či obavy.

„Ja mám spolužiačku Srbku, vždy som mala s ňou len tie najlepšie skúsenosti, mala som dlho aj susedov Ukrajincov, nikdy som nepociťovala nejaký problém." (žena, Košický kraj)

„Ja som mal v bývalej práci kolegov z celého sveta, vždy si nás vážili a aj my ich. To bola dobrá pozitívna skúsenosť a boli naozaj vynikajúci." (muž, Žilinský kraj)

„Ja mám kamaráta, ktorý je z Ekvádoru, je tu ženatý a je to naozaj super človek...on sa úžasne zaradil do spoločnosti." (žena, Žilinský kraj)

Negatívne hovorili o celých skupinách migrantov, ktorých však osobne nepoznali, nemali s nimi vytvorený žiaden vzťah. Takto posudzovali napríklad robotníkov pri nákupných centrách (Srbi) či utečencov (prichádzajú na lodiach) alebo moslimov, ktorí chodia do Piešťan do kúpeľov:

„Stačí sa prejsť po Piešťanoch. Arabi proste burky na sebe, zamaskovaní. Proste viete, že je to cudzinec. Pokiaľ ten Srb alebo Ukrajinec na mňa neprehovorí, tak je kvázi prispôsobený mojej kultúre.

Proste neukazovať to, že som moslim alebo Arab. Proste dobre, doma si to pestuj, ale tu to neprezentuj." (žena, Trenčiansky kraj)

3.2 Sociálny dištanc

Meranie sociálneho dištancu je spôsob ako zistiť, do akej blízkosti sú ľudia ochotní pustiť si príslušníkov rôznych sociálnych skupín a kategórií (napríklad príslušníkov etnických menšín a pod.), v prípade nášho výskumu cudzincov. Môžeme tak sledovať, do akej miery by sme akceptovali cudzincov v širšom verejnom či súkromnom priestore. Výskum IOM-Medzinárodnej organizácie pre migráciu[12] o postojoch k cudzincom z roku 2009 tento sociálny odstup meral, a preto môžeme porovnať, ako sa situácia zmenila v priebehu viac ako desiatich rokov.

Cudzincov si čoraz menej chceme pustiť do spoločného priestoru

Nasledujúca tabuľka ukazuje, že prakticky vo všetkých prípadoch sa za desať rokov sociálny dištanc výrazne zvýšil. Kým v roku 2009 by cudzinci v meste/obci prekážali len 17,7% ľudí, v roku 2020 to bol dvojnásobok. O desať percentuálnych bodov sa zvýšil dištanc aj voči cudzincom v susedstve, prípadne v rodine.

Nie je úplne jednoznačné, čím možno vysvetliť tento nárast. Jedným z vysvetlení môže byť sekuritizačný diskurz o migrácii, ktorý priniesol rok 2015 a ktorého následky možno doteraz ešte stále vidieť v celom tomto výskume. Druhým možným vysvetlením je celkový nárast počtu cudzincov na Slovensku a ich vnímanie vo verejnom priestore. A tretím vysvetlením môže byť pandémia koronavírusu, ktorá mohla zvýšiť strach ľudí zo šírenia vírusu importom z iných krajín - to však na základe nášho výskumu nevieme dostatočne overiť.

Tabuľka 14 Prekážalo by vám, keby cudzinci ...

	CVEK 2020*		IOM 2009**	
	Áno	Nie	Áno	Nie
Žili vo vašom meste/obci	**35,7%**	62,2%	**17,7%**	79%
Žili vo vašom susedstve	**36%**	60,4%	**29%**	63,4%
Sa stali súčasťou vašej rodiny	**40%**	54,3%	**30,8%**	54,8%
Dostali ste transfúziu krvi od cudzinca	**31,3%**	58,6%	**29,6%**	52,8%

[12] Vašečka, M. (2009), *Postoje verejnosti k zahraničnej migrácii*, Bratislava, IOM, dostupné na: https://www.iom.sk/sk/publikacie?download=104:postoje-verejnosti-k-cudzincom-a-zahranicnej-migracii-v-slovenskej-republike

*N=1012
**N=1053

V roku 2020 sme sa zamerali na viac položiek a pýtali sme sa aj na to, či by ľuďom prekážalo, ak by cudzinci zastávali vysoké politické funkcie. Skôr či určite by to prekážalo takmer polovici respondentov. Najmenej by to prekážalo tým, ktorí pravidelne prichádzajú do kontaktu s cudzincami. Zároveň tí, ktorí považujú cudzincov za ohrozenie pre krajinu, častejšie odmietali cudzincov vo vysokých politických funkciách než tí, ktorí ich považujú za prínos.

Graf 7 Výsledky 2020: Prekážalo by vám, keby cudzinci na Slovensku:

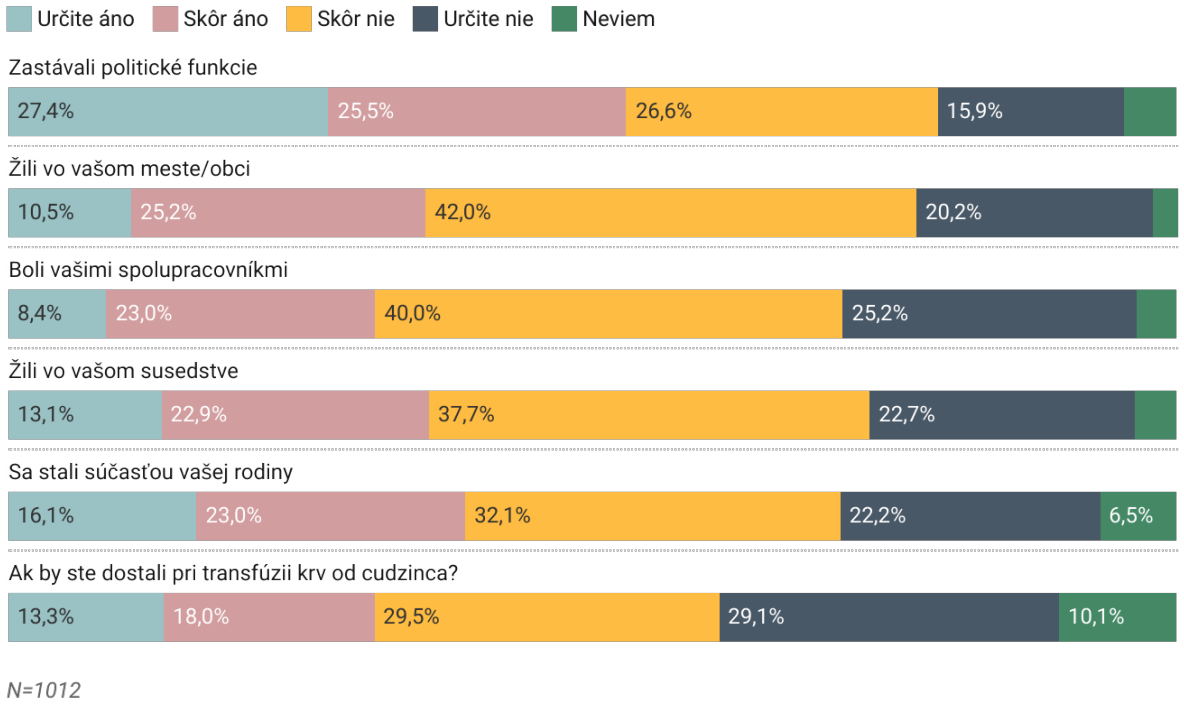

Podobne je to aj v prípade otázky, či by ľuďom prekážalo, ak by cudzinci žili v ich susedstve, či meste. Najmenej by to prekážalo ľuďom, ktorí s nimi udržujú pravidelný kontakt, prípadne majú s nimi vytvorený aj určitý vzťah. V tomto prípade však zohráva úlohu aj to, z akého veľkého mesta respondenti pochádzajú. Čím menšie je mesto či obec, v ktorej ľudia žijú, tým viac by im prekážalo, keby v ňom žili cudzinci.

Celkovo sa ukazuje, že kontakt s cudzincami sa odráža aj na ich akceptácii v rôznych verejných či súkromných priestoroch. Ľudia, ktorí sa stretávajú s cudzincami pravidelne alebo aspoň príležitostne, ich odmietajú menej často než tí, ktorí sa s nimi nestretávajú nikdy. Najmenší rozdiel je v akceptácii cudzincov v politických funkciách, v ostatných prípadoch je rozdiel veľmi výrazný. Ukazuje sa teda, že pravidelné kontakty s cudzincami, ktoré v mnohých prípadoch môžu znamenať aj vytvorenie určitého vzťahu, majú na akceptáciu cudzincov pozitívny vplyv.

Graf 8 Nakoľko by vám prekážali jednotlivé situácie podľa toho, ako často sa stretávate s cudzincami

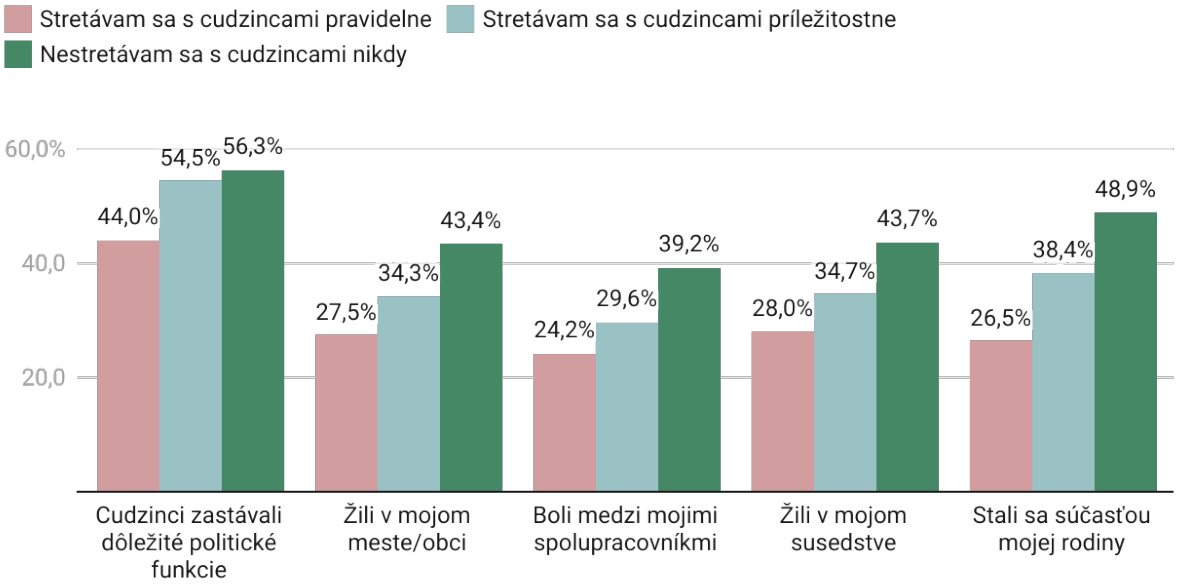

3.3 Dopady migrácie na rôzne oblasti života spoločnosti

S akceptáciou cudzincov súvisí aj predstava o tom, aký má migrácia potenciálny dopad na rôzne oblasti života spoločnosti. Zaujímalo nás preto, ako podľa ľudí na Slovensku migrácia ovplyvňuje bezpečnosť, kvalitu života, spolužitie či ekonomickú situáciu.

Najviac sa obávame zvýšenia kriminality a zhoršenia bezpečnosti

Tabuľka nižšie ukazuje, že s migráciou a prítomnosťou cudzincov sa predovšetkým spája pocit ohrozenia, najmä ohrozenia bezpečnosti a obava z nárastu kriminality. To môže do veľkej miery byť dôsledkom veľmi silnej sekuritizačnej rétoriky, ktorá bola v uplynulých piatich rokoch prevažujúcim diskurzom jednak zo strany politikov, ale aj rôznych dezinformačných médií, ktoré okolo roku 2015 veľmi razantne a intenzívne zobrazovali migrantov (predovšetkým utečencov) ako bezpečnostnú hrozbu pre krajinu.

Táto téma bola aj témou predvolebného boja, kedy napríklad vtedajší premiér Robert Fico a minister vnútra Robert Kaliňák v rámci kampane nakúpili „plot proti migrantom“ za milión eur[13] (pričom tento plot vôbec nevyužili) a krajina bola tesne pred voľbami oblepená billboardmi „Chránime Slovensko“.

[13] Zsilleová, M. (2017), ´Kaliňák dal milión za bariéru proti migrantom. Nevyužil ju ani raz.´, *Plus7dni.pluska.sk*, 27. apríla 2017, dostupné na: https://plus7dni.pluska.sk/domov/kalinak-dal-milion-barieru-proti-migrantom-nevyuzil-ju-ani-raz

Žiadne ohrozenie migráciou sa za uplynulých päť rokov nepotvrdilo, kriminalita na Slovensku nerástla, napriek tomu sa tento diskurz odrazil v postojoch verejnosti a ostal pomerne silný aj po tak dlhom čase.

Podľa viac ako dvoch tretín ľudí (64,8) prítomnosť cudzincov „skôr či rozhodne“ zhoršuje kriminalitu na Slovensku a podľa 62,3% ľudí aj bezpečnosť v krajine.

Graf 9 Ako prítomnosť cudzincov ovplyvňuje rôzne oblasti života?

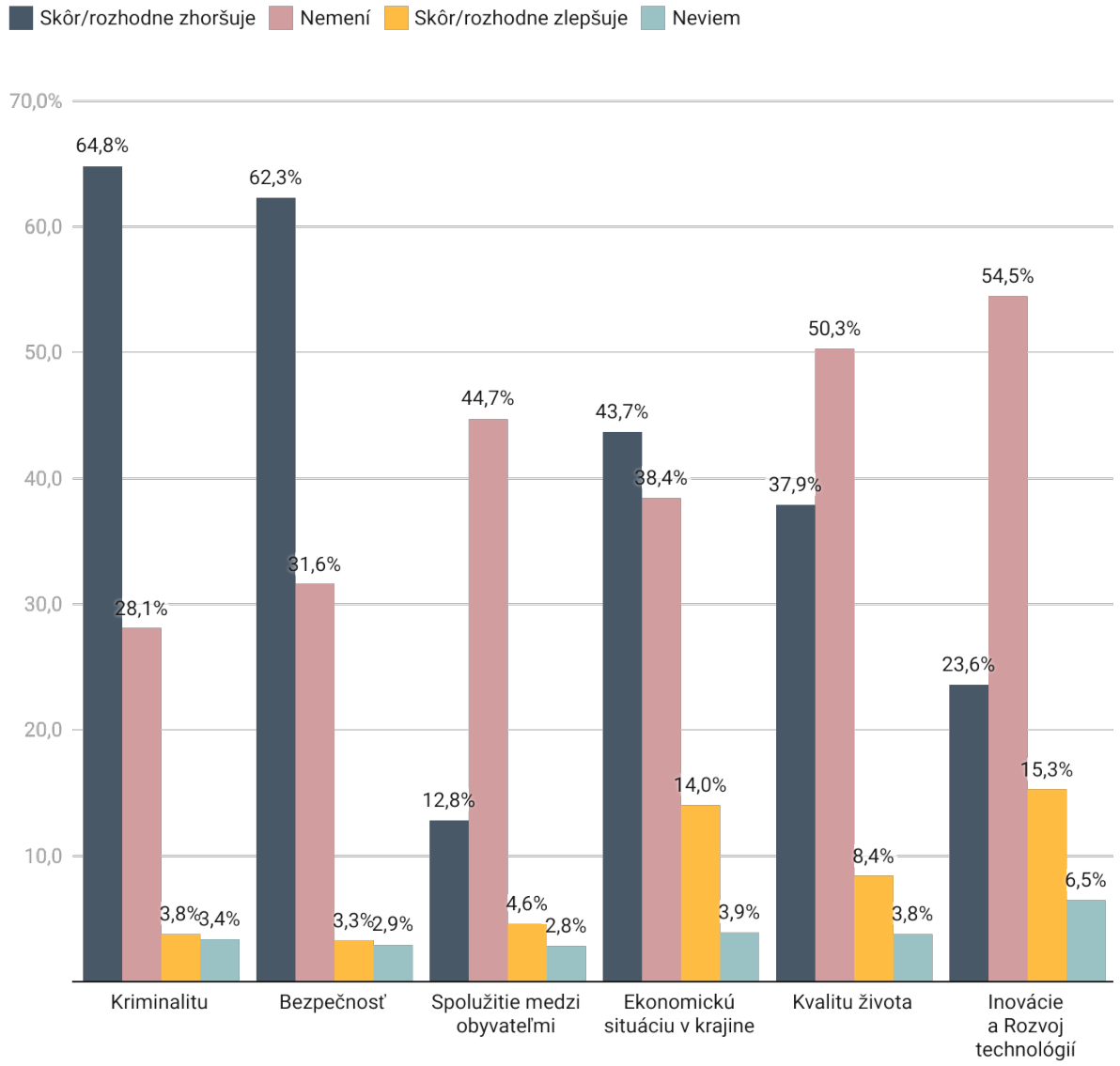

Tieto pocity sa štatisticky významne spájajú so silným etnocentrizmom a negatívnymi pocitmi z rôznych typov cudzincov, predovšetkým utečencov, moslimov či „ekonomických migrantov“, ktorí sú však často spájaní práve s utečencami, ako sme uviedli v časti 3.1 *Pocity, ktoré v ľuďoch vyvolávajú rôzne typy cudzincov.*

Zároveň ľudia, ktorí odmietajú na Slovensku kultúrnu rozmanitosť a sú za prísnejšie stráženie hraníc, považujú cudzincov za väčšiu bezpečnostnú hrozbu. Títo ľudia však zároveň odmietajú podporovať integračné nástroje štátu, ktoré by mohli umožniť cudzincom stať sa súčasťou spoločnosti.

Ukazuje sa však, že udržiavanie vzťahov s cudzincami má výrazný vplyv na vnímanie dopadov migrácie na bezpečnosť v krajine. Tabuľka nižšie poukazuje na výrazné rozdiely vo vnímaní podľa frekvencie kontaktov s cudzincami.

Takmer 80% ľudí, ktorí s cudzincami neprichádzajú do žiadneho kontaktu, ich považuje za bezpečnostnú hrozbu. Naopak, tí, čo sa stretávajú s cudzincami pravidelne, si najčastejšie myslia, že prítomnosť cudzincov bezpečnostnú situáciu v krajine nemení.

Graf 10 Ako vplýva prítomnosť cudzincov na bezpečnosť v krajine podľa frekvencie kontaktu s cudzincami

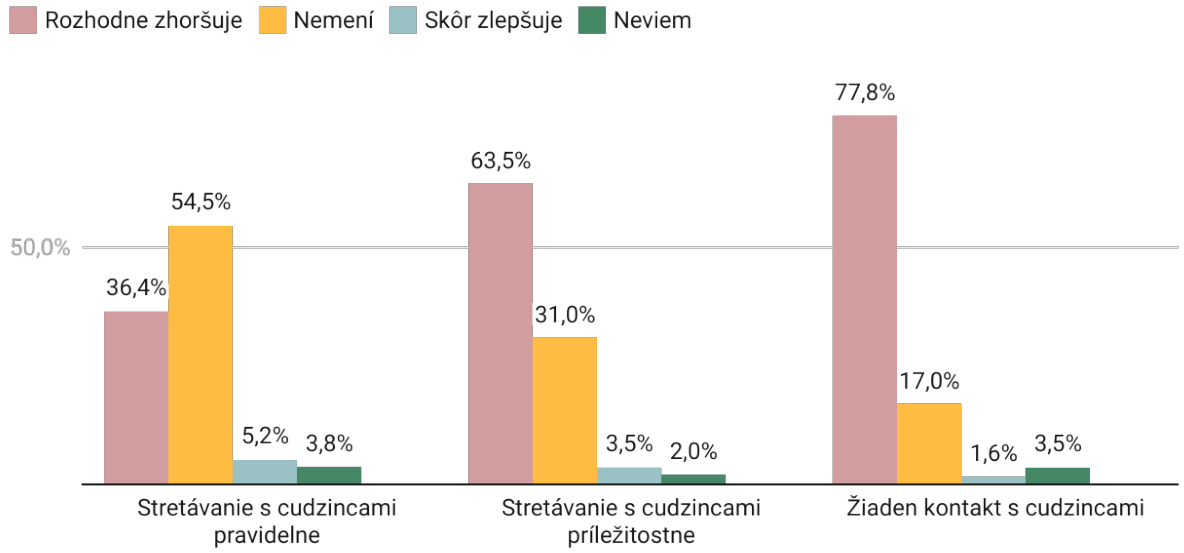

N=1012

Z demografických znakov sa tieto pocity neodlišujú medzi mužmi a ženami, ani medzi ľuďmi z rôznych vekových skupín či krajov. Istá súvislosť sa ukázala pri **vzdelaní**, kde vzdelanejší ľudia častejšie uvádzali, že prítomnosť cudzincov bezpečnostnú situáciu nemení (či zlepšuje).

Veľmi podobné je to aj v prípade dopadov na kriminalitu - prakticky vo všetkých ukazovateľoch boli výsledky zhodné ako v prípade bezpečnosti, napríklad až 82,3% tých, čo nikdy neprišli do kontaktu s cudzincami si myslí, že ich prítomnosť kriminalitu na Slovensku zhoršuje.

Keďže v štatistickej analýze sme zistili, že práve bezpečnosť a kriminalita sú vnímané ako najväčšie ohrozenia, zamerali sme sa na ne aj vo fokusových skupinách. Aj tu sa ukázalo, že strach z neznámeho a mediálne zobrazovanie cudzincov ako bezpečnostnej hrozby sa prenášajú aj do vnímania ľudí. Obavy zo zvyšovania kriminality alebo zhoršovania bezpečnostnej situácie ľudia spájali predovšetkým s ľuďmi z kultúrne „vzdialenejších“ krajín, najmä s moslimami, utečencami či ľuďmi s odlišnou farbou pleti.

„Ja by som možno povedal, že teraz to tak ešte nie je, lebo tí ľudia, čo tu sú, sú radi, že majú prácu. Slušne sa správajú, keď sa s nimi stretnete, ale zas priznávam, že v podvedomí má človek takú neistotu

práve pri tej migrácii a kvótach, koľko by sme ich mali prijať. Vtedy tak trošku spozorniem." (muž, Bratislavský kraj)

„Určite áno, lebo čím viac ich sem príde, týchto, ja neviem, moslimov, čo majú svoje náboženstvo a sú presvedčení, že napríklad kresťania im vadia, tak to nikdy nebude robiť dobro...že či im neprepne z toho v hlave, to nikto nevie." (žena, Banskobystrický kraj)

Viacerí respondenti však reflektovali, že na ich nazeranie má vplyv to, čo vidia v médiách, a svoje obavy spájajú skôr s budúcnosťou, ak by krajina povolila do krajiny prísť väčšiemu počtu migrantov. Často reagovali na skúsenosti Francúzska či Nemecka, kde referovali na teroristické útoky či tzv. „no-go zóny", ktorých vzniku sa obávajú v prípade, že sa uvoľní migračná politika a počet cudzincov začne na Slovensku stúpať. Niektorí však racionálne uvažovali nad tým, že vylúčené komunity spôsobujúce aj nárast kriminality môžu vznikať práve vtedy, ak sa cudzinci neintegrujú do spoločnosti.

Zaujímavé však je, že mnohí respondenti poukazovali na to, že v tomto prípade nie je možné generalizovať a vnímať cudzincov len ako páchateľov kriminality. Poukazovali na to, že mnohé formy kriminality páchajú oveľa častejšie práve Slováci a nie cudzinci. Zároveň zdôrazňovali, že nemožno predpokladať, že ak je niekto z určitej krajiny alebo kultúry, tak už z definície je bezpečnostným ohrozením.

„Nemyslím si, že ak sem pustíme nejakú národnosť, napríklad moslimov, tak že automaticky budú pre nás nebezpeční. Ja si myslím, že teroristi sú pre nás nebezpeční a nie moslimovia a nejaké iné náboženstvo či národnosť. Asi toľko k tomu." (muž, Bratislavský kraj)

Napriek tomu je však islam vnímaný na Slovensku veľmi negatívne a prevažujúcim postojom bolo aj v kvalitatívnom výskume odmietanie islamu a moslimov a ich vnímanie ako kultúrnej a bezpečnostnej hrozby (viac sa tejto téme venujeme v ďalšej časti 4 *Vnímanie Náboženstva*).

Cudzinci sú vnímaní aj ako obete kriminality

Najzaujímavejším zistením z fokusových skupín bolo to, že mnohí respondenti v súvislosti s bezpečnosťou a kriminalitou vnímali ako obete skôr samotných cudzincov. Poukazovali na prevažujúcu xenofóbiu na Slovensku a vplyv extrémistických skupín, ktoré na cudzincov útočia (smrť Henryho Accordu či napadnutie moslimskej rodiny na Hlavnej stanici v Bratislave členom ĽSNS Milanom Mazurekom).

„Zahraniční, napríklad Indovia, sem prišli na nejakú rodinnú dovolenku a boli tu vtedy rôzne incidenty, čo v Bratislave zabili toho Vietnamca...tak vyslovene sa tí Indovia báli a pýtali sa ma, či je bezpečné tu byť. Oni sa báli ísť do mesta. Takže možno, že sa aj zle pozeráme na tých cudzincov a skôr by sme mali hľadať tých extrémistov, ktorí sú nebezpeční." (muž, Bratislavský kraj)

V tomto prípade môže migrácia spôsobiť bezpečnostné ohrozenie, ale skôr vo forme útokov na cudzincov či vzájomných stretov, ktoré pramenia buď z obavy miestnych, xenofóbie alebo len z pocitu, že nám cudzinci berú prácu.

„Lebo prichádzajú aj rôzni ľudia, a stretávajú sa so Slovákmi, ktorí otvorene vyjadrujú svoj nepriateľský postoj, a preto dôjde k tým stretom, a možno aj k fyzickému napadnutiu. Lebo u nás je stále taká nevraživosť voči cudzincom." (žena, Banskobystrický kraj)

„Ja to vidím tak, že tie útoky, čo vidíte v televízii, tak to sú skôr útoky na cudzincov, že to je rasová neznášanlivosť a veľakrát nie zo strany cudzincov, ale miestnych. Keď sú napríklad inej pleti a veľakrát je to z takej rasistickej stránky." (muž, Banskobystrický kraj)

4 Vnímanie náboženstva

4.1 Náboženstvo a praktizovanie viery

V nasledujúcej časti sa budeme venovať téme náboženstva. Kvantitatívny aj kvalitatívny výskum poukázali na to, že odmietanie kultúrnej rozmanitosti je do veľkej miery spojené aj s témou náboženstva, predovšetkým islamu. Fokusové skupiny poukázali na to, že ľudia si veľmi rýchlo a takmer automaticky asociujú kultúrnu odlišnosť predovšetkým s islamom. Môže to byť spôsobené mnohými faktormi, ktorým sa budeme v tejto kapitole venovať podrobnejšie, avšak, ako sme už uviedli, príchod utečencov predovšetkým zo Sýrie do Európy v roku 2015 v spojení s predvolebnou kampaňou spôsobil veľký otras aj v postojoch ľudí.

Napríklad výskum IVO[14] z roku 2017 poukázal na to, že práve po roku 2015 sa sociálny dištanc voči moslimom zvýšil takmer o 30 percentuálnych bodov. Aj v našom výskume sa ukázalo, že najviac sa negatívne emócie súvisiace s cudzincami asociujú práve s utečencami a moslimami (pozri časť 3 *Postoje k cudzincom*).

Dôležitú rolu v tom zohrala predovšetkým politická rétorika, sekuritizácia témy prijímania utečencov a zobrazovanie utečencov ako bezpečnostnej hrozby.[15]

V kvantitatívnej časti výskumu sme sa zamerali na vnímanie možností praktizovania náboženstva na Slovensku vo všeobecnosti (teda v súvislosti s akýmkoľvek iným náboženským vierovyznaním) a jednu otázku sme venovali aj konkrétne islamu. Kvalitatívny výskum však poukázal na to, že ak sa pýtame na pravidlá pre slobodu vierovyznania, mnohým respondentom automaticky „naskakuje“ islam.

Vierovyznania nie sú vnímané ako rovnocenné

V prvom rade sme sa zamerali na otázku, do akej miery by mali mať ľudia možnosť praktizovať na Slovensku svoju vieru, ak sa odlišuje od kresťanskej. Graf nižšie ukazuje, že ľudia na Slovensku nemajú pocit, že všetky vierovyznania sú rovnocenné a sloboda vierovyznania neobmedzená. Ukazuje sa, že **len približne pätina ľudí si myslí, že cudzinci by mali mať možnosť praktizovať svoju vieru rovnako ako ostatní**, napríklad vo vlastných modlitebniach.
Ostatní buď tvrdili, že iné náboženstvá by na Slovensku vôbec nemali byť povolené (28%), prípadne by sa mali praktizovať len v súkromí (53,9%).

---

[14] Bútorová, Z - Mesežnikov, G. (eds) (2017), *Zaostrené na extrémizmus - výskumná štúdia,* Bratislava, Inštitút pre verejné otázky.
[15] Holka Chudžíková, A. (2020), ´Nie sú to len slová - menšiny v politickom diskurze´, in: Gallo Kriglerová, E. - Holka Chudžíková, A. (eds), *(Ne)spojená krajina,* Bratislava, Centrum pre výskum etnicity a kultúry.

Graf 11 Názory na slobodu vierovyznania

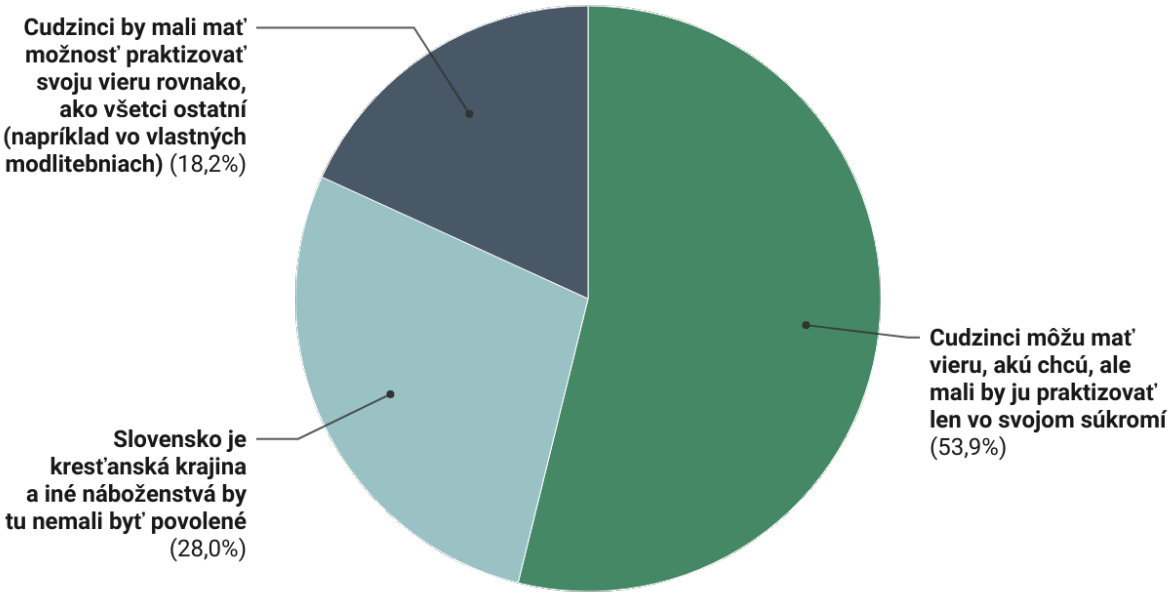

N=1012

To, že ľudia si túto tému asociujú práve s islamom, sa ukázalo aj pri pocitoch, aké v ľuďoch vyvoláva slovné spojenie „moslimská rodina“. Tí, ktorí majú z tohto spojenia výrazne negatívny pocit, si oveľa častejšie myslia, že iné náboženstvá by tu nemali byť povolené. Zároveň, iba 8% z nich si myslí, že by tu mali mať rovnaké práva na vierovyznanie ako všetci ostatní.

Podobne ako pri postojoch k cudzincom, aj v tejto téme zohráva dôležitú rolu kontakt s cudzincami. Tí, čo majú cudzincov medzi priateľmi, sú aj oveľa tolerantnejší k náboženskej slobode než tí, ktorí žiadnych cudzincov nepoznajú. Naopak ľudia, ktorí s cudzincami do žiadneho kontaktu neprichádzajú, sú aj oveľa prísnejší v tom, aké pravidlá by mali platiť pre praktizovanie viery. Aj skúsenosť so životom v zahraničí môže mať určitý dopad na to, ako ľudia vidia praktizovanie odlišnej viery.

Prísnejší postoj k praktizovaniu náboženstva zároveň súvisí aj s názorom na prístup štátu k migrácii. Ľudia odmietajúci slobodu praktizovania viery si výrazne častejšie myslia, že štát by mal prísnejšie strážiť hranice a púšťať na Slovensko len ľudí, ktorí sú nám kultúrne blízki.

Kvalitatívny výskum prostredníctvom fokusových skupín tieto zistenia do veľkej miery podporil a prehĺbil. Aj u respondentov vo fokusových skupinách bol prevažujúcim postojom opatrnosť najmä smerom k formalizovanému praktizovaniu náboženstva.

Len zopár, predovšetkým mladších, respondentov uviedlo, že sloboda vierovyznania by mala byť spravodlivo garantovaná všetkým bez ohľadu na typ náboženstva. Títo ľudia celkovo necítili ohrozenie kultúrnou odlišnosťou, pričom zdôrazňovali, že za negatívne správanie konkrétnych ľudí nikdy nemôže samotné náboženstvo či kultúra ľudí, ale len ich extrémne prejavy, ktoré môžu byť prítomné v akokoľvek náboženstve.

„Mixovanie kultúr tu v Bratislave vždy bolo. Mali sme tu dve synagógy...a jedna stále ostala, a teda nevidím na tom nič zlé, ak by sem prišli nejakí moslimovia a povedali, že prosíme si nejakú mešitu. Podľa mňa je to úplne v pohode a mešita hrozbu nepredstavuje. Predstavujú ju konkrétni ľudia, ktorí môžu mať nejaké radikálne sklony." (žena, Bratislavský kraj)

„Pokiaľ viem, tak na univerzite je dosť študentov zo zahraničia, konkrétne Arabov, a mám pocit, že oni majú aj nejakú vlastnú miestnosť, modlitebňu a vyhradený čas, kedy tam môžu chodiť, a čo som počula od ostatných, nebol s tým nikdy nejaký problém, alebo nikto nemal pocit, že ho to obmedzuje." (žena, Košický kraj)

Väčšina ľudí však bola oveľa prísnejšia, najmä v prípade povolenia modlitební pre praktizovanie viery. Niektorí si myslia, že sloboda vierovyznania by síce mala byť garantovaná, ale iné náboženstvá by mali byť praktizované skôr len v súkromí.

S povolením oficiálnych modlitební či iných verejných prejavov praktizovania viery sa ľuďom spájajú viaceré obavy, spontánne opäť súvisiace takmer výlučne s islamom:

a) Obava z radikalizácie, konfliktov a terorizmu

Jednou z najčastejších obáv, ktoré sa ľuďom v kvalitatívnom výskume spájali s povolením modlitební, bola obava z nárastu radikalizácie. Mnohým sa práve mešity spájajú s vytváraním priestoru pre takéto aktivity, a to najmä pod vplyvom mediálneho zobrazovania teroristických útokov v zahraničí. Väčšina respondentov, ktorí zastávali tento názor, referovala na situáciu vo Francúzsku, Nemecku, či Rakúsku (kde sa odohral teroristický útok práve v čase realizácie týchto fokusových skupín).

„Nikto nikomu nezakazuje, keď sa rozhodne sem prísť, má nejakú motiváciu, tak aby to náboženstvo ďalej uznával a modlil sa pre svojho predstaveného. Ale už výstavba mešity vo mne evokuje niečo potenciálne nebezpečné, kde sa dá koncentrovať a vzniknú tu isté podnety a tí ľudia práve tu nájdu ten potenciálny priestor pre tie negatívne veci…" (muž, Bratislavský kraj)

„Podľa mňa je to také, že keď sa tu začnú koncentrovať, tak dopadneme ako Rakúšania, čo teraz mali vo Viedni problém, alebo Francúzi. Keď je niekde nejaké centrum, tak sa tam tí ľudia môžu zlúčiť. Toto je skôr proti tým moslimom, neviem tie ostatné." (muž, Trnavský kraj)

b) Obava z „prečíslenia" a nanucovania pravidiel

Asi najčastejšou obavou, ktorá sa vo výskume opakovala naprieč celým Slovenskom, bolo to, že ak povolíme iným náboženstvám verejné praktizovanie viery, začnú narastať tlaky na to, aby aj Slováci či kresťania tieto iné náboženské pravidlá preberali. Zjednodušene povedané slovami jednej respondentky „podáš prst a zoberú celú ruku". Vytvoriť lepšie podmienky pre praktizovanie viery môže znamenať, že sem bude prichádzať viac cudzincov. Obava z „prečíslenia" je jednou z najzásadnejších obáv, ktoré ľudia majú.

„Netvrdím, že zbúrajú demokraciu, ale môžu ju ovládnuť. Viac ľudí z tej menšiny bude hlasovať ako z majority, tak sa postupne dostanú do...budú víťazi." (muž, Bratislavský kraj)

„A ak by bol príliv nejaký a teraz hypoteticky sa bavíme, že postavíme mešity a akú majú štatisticky moslimovia pôrodnosť, že na ženu pripadá päť-šesť detí a na kresťanov jedno-dve, tak kresťanstvo zanikne." (muž, Prešovský kraj)

c) Obava zo zmeny „koloritu" krajiny

Treťou obavou, ktorá sa síce sporadicky, ale predsa len objavovala vo fokusových skupinách, bola obava zo zmeny akéhosi koloritu krajiny. Slovensko je vnímané ako kresťanská krajina, a to sa prejavuje aj v tom, ako vyzerá verejný priestor. Povolenie stavby mešít či iných modlitební by podľa niektorých narušilo to, akou je Slovensko krajinou a ako vyzerá.

„Ja si myslím, že Slovensko je taká rázovitá krajina a neviem si predstaviť, ako by tu tie mešity zapadli, podľa mňa by tá krajinotvorba bola nejako narušená. Každá krajina má nejaký ráz, keď vám poviem Manhattan, tak ľudia si predstavia tie výškové budovy, a keď sa povie Tahiti, tak si predstavíte pláž a bambusové domčeky, a keď sa povie Slovensko, tak si predstavíte Tatry, nejaké chalúpky, rázovitú dedinu...a myslím, že mešity alebo iné budovy, ktoré nezapadajú do tej krajinotvorby, by aj vizuálne narúšali tú pohodu ľudí, čo tu žijú celý život." (žena, Košický kraj)

4.2 Podmienky pre praktizovanie viery

Cudzinci by mali mať prísnejšie podmienky pre praktizovanie viery

Rovnocennosť v právach pri praktizovaní viery tiež nie je na Slovensku veľmi podporovaná. **Len 13% ľudí si myslí, že cudzinci by mali mať rovnaké podmienky pre praktizovanie viery**. Väčšina sa stotožňuje s tým, že by tieto podmienky mali byť prísnejšie (51%) a 34% si myslí, že samotné podmienky by síce nemali byť prísnejšie, ale ich dodržiavanie by malo byť prísnejšie kontrolované.

Podobne ako v prípade predchádzajúcej otázky, prísnejšiu kontrolu pravidiel praktizovania viery vyžadujú najmä tí, ktorí majú k cudzincom negatívne postoje, a najmä tí, ktorí s nimi neudržiavajú žiaden kontakt. Nasledujúci graf dobre ilustruje, že ľudia, ktorí sa stretávajú s cudzincami pravidelne, majú na túto tému výrazne liberálnejšie názory ako tí, ktorí žiaden kontakt s cudzincami nemajú.

Graf 12 Názory na pravidlá pre praktizovanie viery podľa frekvencie kontaktov s cudzincami

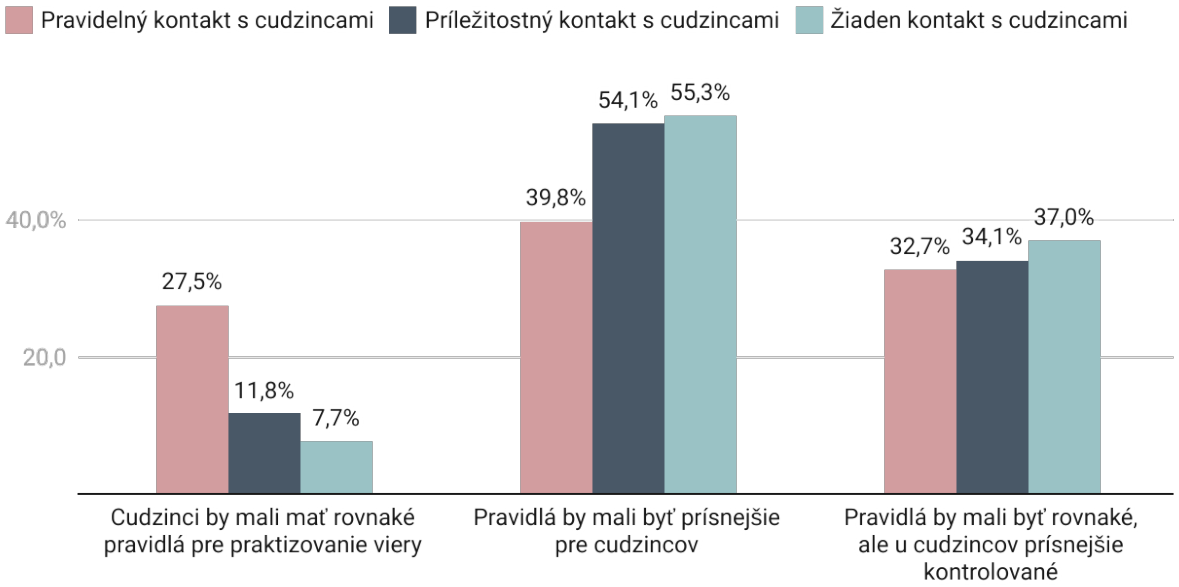

N=1012

Graf ukazuje, že z tých, ktorí nemajú žiaden kontakt s cudzincami, si len 7,7% myslí, že by mali mať úplne rovnaké práva na praktizovanie viery, pričom tento názor zdieľa skoro tretina tých, ktorí udržiavajú s cudzincami pravidelný kontakt. Prísnejšie pravidlá by zároveň vyžadovali aj ľudia, ktorí sú etnocentrickí, cítia sa dobre len medzi Slovákmi a neradi sú v spoločnosti ľudí, ktorí sa príliš odlišujú.

Mnohí respondenti, a to sa ukázalo najmä v kvalitatívnom výskume, si uvedomujú, že už v súčasnosti sú pravidlá pre iné náboženstvá oveľa prísnejšie. Respondenti v podstate túto reguláciu vítali a mali pocit, že štát by mal regulovať možnosť praktizovania viery tak, ako to robí už v súčasnosti. Reguláciu niektorí považujú za pomerne racionálny prvok vo verejnej politike a spôsob, akým sa vysporiadať s narastajúcou diverzitou.

„Takže je dobre, že je to regulované a myslím, že sa tomu nevyhneme. Že jednoducho Slovensko sa pomaličky rozvíja, otvára a bude tu stále viac kultúr a náboženstiev. Časom tu budú aj náboženstvá, o ktorých sme doposiaľ nepočuli a oni budú chcieť svoje modlitebne a na základe toho, koľko bude veriacich sa budú vystavovať." (žena, Trenčiansky kraj)

Prísnejšia kontrola by mala mať podľa niektorých podobu skôr zvýšeného sledovania. Najmä v prípade náboženstiev, ktoré respondenti považujú za potenciálne konfliktné. Samotné podmienky by teda možno nemali byť prísnejšie, ale štát by mal byť obozretnejší a viac sledovať, čo sa vo vnútri týchto spoločenstiev deje.

4.3 Vnímanie islamu

Vo výskume sme sa zamerali aj na to, ako je na Slovensku vnímaný islam. Veľa toho naznačili už predchádzajúce podkapitoly a ukazuje sa, že téma islamu sa vinie celým výskumom a stojí za mnohými negatívnymi postojmi ľudí.

Otázka o vnímaní islamu tak už len potvrdila výrazne negatívne vnímanie tohto náboženstva. Až 81,6% respondentov totiž vníma toto náboženstvo ako odlišné, podozrivé či priamo nebezpečné. Ako vidíme v nasledujúcom grafe, len necelá desatina ľudí si myslí, že islam je náboženstvo ako každé iné a mali by sme ho rešpektovať ako ostatné náboženstvá.

Graf 13 Vnímanie islamu

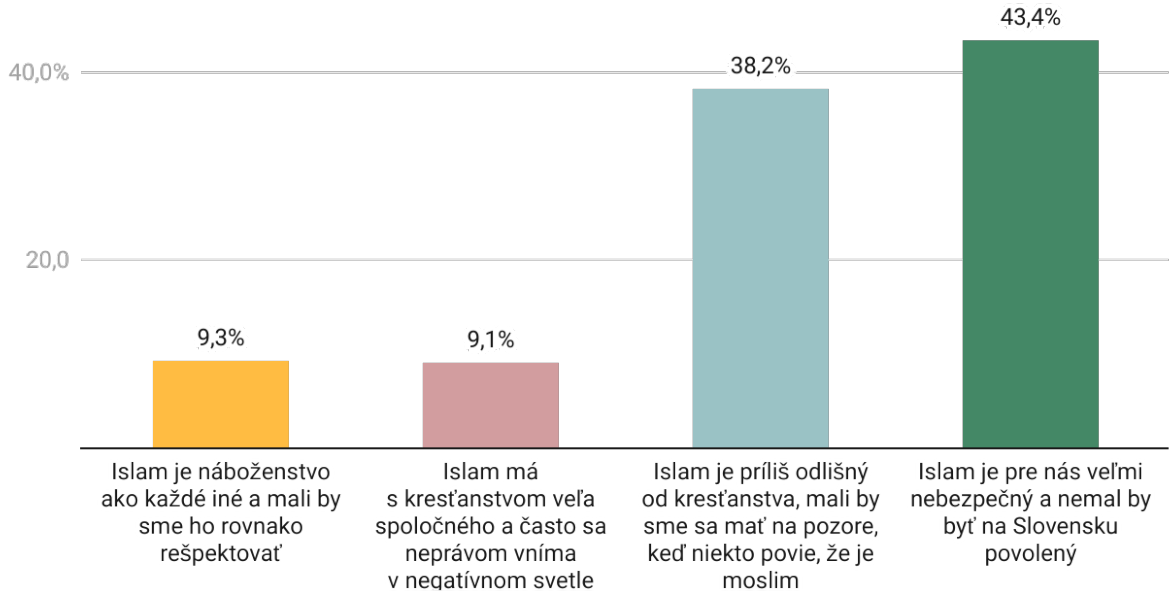

Vo fokusových skupinách sa tento postoj do veľkej miery potvrdil. Tí, ktorí sami seba považovali za liberálnych a vraveli, že by mala byť široká sloboda vierovyznania, boli vo výskume vo výraznej menšine, avšak ich názory boli pomerne konzistentné a uvádzali, že náboženstvo nemôže byť vo svojej podstate dobré alebo zlé, a to, že sa medzi moslimami nachádzajú aj ľudia s extrémistickými názormi, nehovorí o povahe náboženstva vôbec nič.

„Dobre, vidím, že sú tu rôzne názory na to, ale povedzme si na rovinu, že nikto z nás nevie povedať na rovinu, čo je ten islam podľa toho, čo tu počúvam, lebo to určite nemá nič spoločné s odrezávaním hláv alebo krkov. Poďme sa baviť nie o tom 1% ľudí, ale o tých 99%. Lebo stále nejak smerujeme na tie veľmi negatívne a extrémne situácie, ktoré sú tak ojedinelé, že je to jedna k miliónu. Ja by som sa sústredil na tú väčšinu ľudí." (muž, Košický kraj)

„Islam je podobný kresťanstvu...a fakt sú moslimovia, ktorí sú úžasní, milí, práve väčšina z nich je takých a práve tí, o ktorých čítame, to sú tie výnimky, ktoré robia tie teroristické útoky…" (muž, Prešovský kraj)

Takéto názory však boli skôr ojedinelé. Väčšina respondentov si myslí, že pred islamom sa treba mať na pozore a pri akejkoľvek zmienke o zvyšovaní kriminality, dopade migrácie na bezpečnosť v krajine alebo pri postojoch ku kultúrnej rozmanitosti sa ľudia skôr či neskôr dostanú k téme islamu.

Ak by sme mali zhrnúť, čo sú najväčšie obavy alebo názory ľudí na to, prečo sú voči islamu podozrievaví, môžeme ich rozdeliť do viacerých kategórií, ktoré sa do istej miery prelínajú:

a) **Islam je vnímaný ako násilné náboženstvo** – tento stereotyp vychádza najmä z politického a mediálneho zobrazovania moslimov. Nikto z respondentov spontánne nespomenul vlastnú negatívnu skúsenosť s moslimami, avšak viacerí uvádzali a vzájomne sa zhodovali v tom, že je **v povahe islamu** byť voči iným násilní, čo sa prejavuje potom aj v radikalizácii, extrémizme a páchaní teroristických útokov.

„Ja si myslím, že určite by sme sa mali mať na pozore, lebo ich náboženstvo má vlastne dosť sklony k tým útokom…" (muž, Banskobystrický kraj)

„Problém je hlavne islam. Kvôli militantnosti. To je známa skutočnosť." (muž, Nitriansky kraj)

„...mám pocit, že tam ich je viac takých fanatických veriacich, že sú ochotní spraviť čokoľvek ako v iných náboženstvách...že tie iné sú také mierumilovnejšie." (žena, Banskobystrický kraj)

b) **Iné hodnoty – vnímanie ženy v islame**

Ďalšou témou, ktorá bola vnímaná problematicky, je údajná menejcennosť žien v islame, nerovnosť práv žien v porovnaní s mužmi či údajné vnímanie žien ako majetku. Toto je veľmi zaujímavé zistenie, pretože rôzne výskumy realizované na Slovensku poukazujú práve na veľmi konzervatívne nazeranie obyvateľov Slovenska na tému rovnosti, a to aj medzi mužmi a ženami. Relatívne vysoká je aj tolerancia voči násiliu na ženách a v rodine. Preto je zaujímavé, že ľudia práve túto oblasť (stereotypne) vyčítajú práve islamu.

„Je to iné ako u nás v tom, že ženu nevnímajú ako seberovnú, ale niečo menejcenné a je taká akoby slúžka pre mužov...ale vlastne majú aj tie zákony šaríja, tam môžu aj ženu ukameňovať, napríklad pre neveru, keď sú vinní obaja,...takto vidím islam ja." (žena, Košický kraj)

„Tam je ten problém, že moslimovia berú svoju ženu ako majetok. Tam chlap kľudne vymení ženu za kozu…" (muž, Banskobystrický kraj)

c) **Burky ako téma**

Jednou z najčastejšie diskutovaných tém bolo zahaľovanie moslimských žien. Pre mnohých ľudí je to téma, ktorá vyvoláva pocit neistoty, ba až ohrozenia (*„ale pod burkou nevieme, kto tam je"*).

„No je to zahalenie tváre a potom je ťažké identifikovať toho človeka, keď jej vidno len oči a vlastne nedá sa ani dopátrať, kto to bol." (muž, Bratislavský kraj)

Pre iných je to natoľko kultúrne odlišný prejav, že ho vnímajú mimoriadne negatívne. To korešponduje s prevažujúcim názorom, že ak chcú ľudia žiť na Slovensku, tak by sa mali

kultúrne prispôsobiť našim pravidlám a zvykom. Zahaľovanie tváre alebo iné používanie náboženských symbolov sa považuje za porušenie tohto pravidla.

„Tak na Slovensku nie je tento zvyk, že žena sa zahaľuje, tak keď majú takéto zvyky, nech si ich doma presadzujú. No ale teraz sú tu na Slovensku, tak nech sa prispôsobia. Môj názor." (muž, Bratislavský kraj)

Pomerne problematické na tomto koncepte je to, že za odmietaním zahaľovania tváre nie sú v postojoch žiadne konkrétne argumenty okrem iracionálneho strachu (*„čo má pod burkou"*) alebo jednoduchého odmietania *„lebo je to iné"*. Dobre to vystihuje výrok jednej z respondentiek - *„problém s burkami je najmä ten, že si ich nechcú dať dole"* (žena, Trnavský kraj).

5 Vnímanie migrácie v kontexte pracovného trhu a demografických zmien

5.1 Demografické zmeny a ich riešenie migráciou

Demografické zmeny a starnutie obyvateľstva sú témy, ktoré so zahraničnou migráciou úzko súvisia. Migrácia sa totiž považuje za jednu z možností, ako zmierniť práve demografickú krízu. Odborníci samozrejme upozorňujú, že prijímanie vyšších počtov cudzincov nie je jediným riešením demografickej krízy, ale s touto možnosťou je potrebné rátať tiež. Ďalšie z navrhovaných riešení – prorodinná politika – totiž samo osebe tiež nestačí. Navyše, ako sa ukazuje, v žiadnej vyspelej krajine sa dlhodobo nedarí dosiahnuť prirodzený prírastok vyšší ako dve deti na jednu ženu v plodnom veku.[16] V kvantitatívnej časti nášho výskumu sa však až **86,1% respondentov priklonilo k téze, že populácia síce starne, ale migráciou by sme tento problém riešiť nemali. Naopak, vláda by mala prijímať politiky na to, aby sa rodilo viac detí.**

"Únik mozgov" ako zásadný problém

Respondenti vo fokusových skupinách však ani tak netematizovali problém starnutia obyvateľstva, ako skôr to, že občania SR odchádzajú za prácou a štúdiom do zahraničia. V dôsledku toho podľa nich prichádza na Slovensko viac cudzincov, ktorí tak vypĺňajú medzery na trhu práce spôsobené práve odchodom občanov do zahraničia.

Odchod občanov SR do zahraničia bol témou, ktorá bola vo výpovediach respondentov silno prítomná a vnímaná pomerne negatívne. Tému starnutia obyvateľov priniesla len jedna respondentka s tým, že ide o prirodzený proces, v dôsledku ktorého bude aj narastať počet prichádzajúcich cudzincov. Preferovala by však prijímanie cudzincov zo slovanských krajín (žena, Košický kraj).

Odchod občanov SR do zahraničia viacerí respondenti síce vnímali ako prirodzený proces, avšak viacerí túto tému rámcovali ako doslova „nútený odchod" či „nútenú emigráciu". Odchod do zahraničia vnímali ako dôsledok zle nastaveného systému, ktorý občanom neponúka dostatočné a akceptovateľné možnosti zamestnania či štúdia. Prijímanie väčšieho počtu cudzincov však respondenti nevideli ako riešenie toho, že veľká časť ľudí zo Slovenska odchádza.

„...toto mi príde úplne nezmyselné, že my miesto toho, aby sme do vlastných ľudí nalievali peniaze, radšej budeme otvárať hranice (...) Za mňa toto, že my musíme v Nitre zobrať vodiča z Ukrajiny, lebo naši odišli do iných štátov, proste mi to príde absurdné." (žena, Prešovský kraj)

Namiesto prijímania cudzincov by tak štát mal pracovať na tom, aby občania nemuseli odchádzať do zahraničia, a to napríklad naštartovaním ekonomiky a zvýšením platov. Padol tiež návrh na zavedenie

---

[16] Baláž, V. - Karasová, K. (2016), ´Kto, odkiaľ a kam: Slováci v Európe, Európa na Slovensku´, in: Mesežnikov, G. - Hlinčíková, M. (eds.), *Otvorená Krajina alebo nedobytná pevnosť? Slovensko, migranti a utečenci*, Bratislava, IVO a Heinrich Böll Stifftung.

kvót na zamestnávanie občanov SR, aby postupne vo firmách neprevládali cudzinci. Na komplikovanosť zmeny systému poukázala len jedna respondentka v Bratislavskom kraji, podľa ktorej by bolo jednoduchšie vytvárať vhodné podmienky na to, aby sa tu uplatnili cudzinci.

Na druhej strane však respondenti vnímali ako pozitívum to, že cudzinci prichádzajú na neobsadené pozície a umožňujú tak ekonomický rast, ktorý by inak nebol možný (pozri nižšie v časti 5.4 *Vnímanie dopadov zamestnávania cudzincov*). Tým teda v podstate priznali, že cudzinci pomáhajú práve tomu rozvoju ekonomiky, ktorý by mal slúžiť na zabránenie odchodu za lepšími platmi do krajín západnej Európy. Avšak tým, že sú údajne ochotní pracovať za menej, celkovo tlačia mzdy nadol, a tak bránia zlepšovaniu finančných podmienok aj pre Slovákov, ktorí sú potom nútení odchádzať (pozri nižšie v časti 5.4 *Vnímanie dopadov zamestnávania cudzincov*).

5.2 Slovenský trh práce a cudzinci

V súčasnosti sa na Slovensku, najmä v západných regiónoch, prejavuje predovšetkým trend príchodu väčšieho počtu pracovných migrantov. Pred pandémiou došlo tiež k liberalizácii prístupu cudzincov na trh práce, ktorí prichádzali obsadzovať pozície v tzv. nedostatkových profesiách.[17] To naznačuje, že zamestnávatelia už nedokázali vykryť potreby pracovného trhu domácou pracovnou silou a začali hľadať v zahraničí. Pandémia túto situáciu do istej miery zmenila, avšak počet cudzincov prichádzajúcich za prácou nijak výraznejšie neklesá. V decembri 2019 bolo napríklad na Slovensku zamestnaných 78 298 cudzincov (štátnych príslušníkov tretích krajín s povolením na zamestnanie aj s informačnou kartou a občanov EÚ/EHP). V júni 2020 toto číslo kleslo len mierne na 74 298 pracujúcich cudzincov na Slovensku. V januári 2021 počas vrcholiacej pandémie počet cudzincov pracujúcich na Slovensku síce oproti obdobiu pred pandémiou klesol, ale stále sa držal na počte 67 754.[18]

V kvantitatívnom výskume sme sa preto pozreli aj na to, ako je vnímaný slovenský trh práce a možnosti obsadzovania pracovných miest cudzincami. Ako ukazuje tabuľka nižšie, **polovica respondentov vníma situáciu na slovenskom trhu práce ako veľmi zlú a bola by za to, aby sa pracovné miesta obsadzovali najmä Slovákmi**.

[17] Pozri napríklad informácie na webstránke IOM-Medzinárodnej organizácie pre migráciu, dostupné na https://www.mic.iom.sk/sk/novinky/566-od-1-januara-2019-zmeny-najmae-pri-zamestnavani-cudzincov.html; pozri tiež Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (2018), ´Stratégia pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike´, Bratislava.

[18] Dáta získané na webstránke Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR, dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky.html?page_id=10803

Tabuľka 15 Vnímanie pracovného trhu a možností obsadzovania pracovných miest cudzincami

Je nedostatok pracovných síl v niektorých odvetviach, cudzincov potrebujeme.	10,8%
Situácia je pomerne stabilná, zatiaľ je dostatok pracovných miest pre všetkých – Slovákov aj cudzincov.	16,2%
Nezamestnanosť je stále príliš vysoká, ale na neobsadené miesta by mohli byť prijímaní aj cudzinci.	19,2%
Situácia na Slovensku je veľmi zlá, mali by sa prijímať prednostne Slováci	51,7%
Neviem	2,2%

N=1012

Štatistická analýza ukázala, že významným faktorom vnímania pracovného trhu je vzdelanie. Ukazuje sa, že ľudia so základným vzdelaním a so stredoškolským vzdelaním bez maturity sa v porovnaní s vysokoškolsky vzdelanými respondentmi významne častejšie prikláňali k výroku, že situácia na trhu práce je veľmi zlá a prednostne by sa mali prijímať Slováci.

V prípade týchto skupín obyvateľstva takéto vnímanie s veľkou pravdepodobnosťou vychádza z pocitu priameho ohrozenia vlastnej pozície na trhu práce. Najmä vo fokusových skupinách sa ukázalo, že ľudia najčastejšie vnímajú cudzincov, ktorí prichádzajú na rôzne pracovné pozície vyžadujúce nízku kvalifikáciu. Takýchto cudzincov teda ľudia so základným vzdelaním a stredoškolským vzdelaním bez maturity považujú na trhu práce za priamu konkurenciu.

Preukázal sa tiež efekt zamestnanosti - pracujúci respondenti výrazne častejšie než nepracujúci vnímali situáciu na trhu práce pozitívnejšie a pripúšťali možnosť zamestnávania aj cudzincov.

Štatisticky významným faktorom vo vnímaní situácie na trhu práce bolo aj to, či mali respondenti medzi svojimi spolupracovníkmi cudzincov. Tí, ktorí medzi svojimi spolupracovníkmi cudzincov nemali, vnímali situáciu na slovenskom trhu práce oveľa negatívnejšie - až 56,9% z nich sa priklonilo k výroku, že situácia na Slovensku je veľmi zlá a mali by sa prijímať prednostne Slováci (v porovnaní s 29,5% tých, ktorí cudzincov medzi spolupracovníkmi majú).

Okrem toho vo vnímaní trhu práce zohráva úlohu aj to, či respondenti prichádzajú do kontaktu s cudzincami a v akej miere. Tí, ktorí vôbec neprichádzajú do kontaktu s cudzincami, vnímajú situáciu na Slovenskom trhu práce výrazne negatívnejšie než tí, ktorí majú pravidelný alebo aspoň príležitostný kontakt s cudzincami. Z respondentov bez kontaktu s cudzincami sa k výroku, že situácia na Slovensku je veľmi zlá a prijímať by sa mali prednostne Slováci, priklonilo 64,6%, pričom v skupine s príležitostným

kontaktom to bolo 52,7% a v skupine s pravidelným kontaktom len 30,3%. Analýza teda ukázala, že **čím menší kontakt s cudzincami respondenti mali, tým negatívnejšie vnímali možnosti obsadzovania pracovných miest cudzincami.**

Zaznamenali sme aj významný vplyv migračnej skúsenosti respondentov na to, ako vnímajú pracovný trh a možnosti obsadzovania pracovných miest cudzincami. Efekt migračnej skúsenosti sa preukázal najmä v príklone k výroku, že situácia na Slovensku na trhu práce je veľmi zlá - v skupine s migračnou skúsenosťou si túto možnosť vybralo 32,6% respondentov, zatiaľ čo v skupine bez migračnej skúsenosti to bolo 55,6%. Je možné predpokladať, že mnohí z tých, ktorí nejaký čas žili v zahraničí, boli práve pracovnými migrantmi a obsadzovali pracovné miesta, o ktoré nemala záujem domáca populácia. Boli teda v podobnej situácii ako cudzinci na Slovensku.

5.2.1 Vplyv pandémie na situáciu na trhu práce

Pandémia prirodzene ovplyvnila aj trh práce a mieru nezamestnanosti. Zatiaľ čo v treťom štvrťroku 2019 bola miera evidovanej nezamestnanosti na úrovni 5,9%, v treťom štvrťroku 2020 to bolo 7,2%.[19] Zaujímalo nás teda aj to, ako respondenti v kvantitatívnej fáze výskumu vnímali vplyv súčasnej pandémie na trh práce a možnosti zamestnávania cudzincov.

Graf 14 Vnímanie trhu práce v kontexte prebiehajúcej pandémie

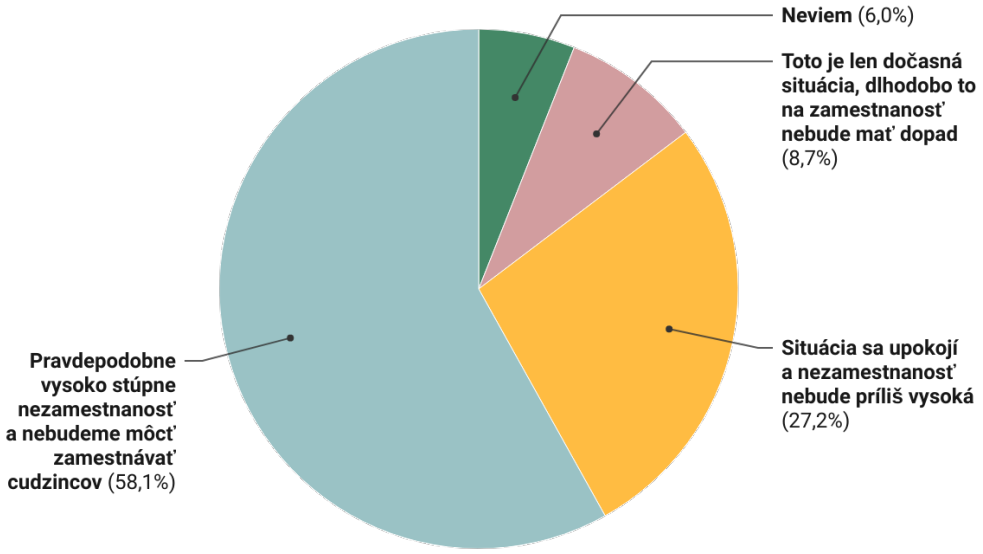

N=1012

Mierna väčšina respondentov (58,1%) má vo vzťahu k trhu práce obavy z budúcnosti a nepredpokladá, že pre cudzincov bude na trhu práce miesto.

[19] Pozri viac informácií na https://bit.ly/2Q01kXf

5.3 Vnímanie dopadov zamestnávania cudzincov

Pracovní migranti vnímaní najmä ako dočasná lacná pracovná sila

Zistenia z kvantitatívnej fázy výskumu sa do značnej miery potvrdili aj v rámci fokusových skupín. Respondenti veľmi silno vnímali prítomnosť zahraničných pracovníkov, a to najmä na pozíciách vyžadujúcich nižšiu kvalifikáciu. Zmena ekonomickej situácie a požiadaviek trhu práce podľa nich súvisela s vstupom SR do EÚ a Schengenu.

Registrovali predovšetkým občanov Ukrajiny, Srbska či Rumunska. Tí zapĺňajú pozície, o ktoré už občania SR nemajú záujem, pretože pre nich nie sú zaujímavé finančne, ale ani z hľadiska podmienok výkonu práce (práca na tri smeny, nadčasy). Tento aspekt bol vnímaný ako pozitívum, ktoré pracovná migrácia prináša, pretože umožňuje udržanie či rozširovanie výroby a výkonu ekonomiky. Vnímanie cudzincov zo Srbska a Ukrajiny, ktorí prichádzajú za prácou najmä na pozície vyžadujúce nižšiu kvalifikáciu, bolo pomerne stereotypné, až esencialistické - Srbi boli vnímaní ako hluční a živelní a Ukrajinci zas ako pokorní a pracovití.

„...veľmi na mňa dobre pôsobia [Ukrajinci]*. Sú ako Slováci skoro, len akoby prírodnejší, takí, neviem no. Oni si to tu vážia, lebo dostanú väčšiu odmenu za tú prácu ako doma. Ja túto skupinu veľmi pozitívne vnímam. Tá medzera, ktorá tu vznikla, oni ju vyplnili." (žena, Nitriansky kraj)*

Negatívne vnímanie sa však objavovalo celkovo vo vnímaní cudzincov, ktorí prichádzajú na nízko kvalifikované pozície:

„Čo sa týka cudzincov, tak problém je v tom, že prišli do tých fabrík. Prišli ako lacná pracovná sila. To znamená, že je predpoklad, že IQ týchto cudzincov..., neprišli sem nejakí inžinieri, atómoví vedci a podobní, lekári. Ale došli sem tí, čo budú robiť na páse...s učňovským vzdelaním, a tým pádom ani nemôžeme čakať správanie." (muž, Nitriansky kraj)

Respondenti by uprednostnili prijímanie vysoko kvalifikovaných cudzincov, ktorí by *„boli prínosom pre Slovensko"* (žena, Košický kraj) a nahradili by „mozgy", ktoré zo Slovenska odchádzajú na západ. Problém však vidia v tom, že vysoko kvalifikovaným cudzincom (napr. lekárom a pod.) Slovensko nemá čo ponúknuť, a tak radšej pôjdu za uplatnením ďalej na západ.

Viacerí respondenti poukazovali na to, že dôvodom zvyšujúceho sa počtu cudzincov prichádzajúcich za prácou je to, že Slováci nemajú záujem o pozície, na ktorých by museli robiť na tri smeny či „ťahať" veľa nadčasov. Jeden z respondentov však poukázal na to, že ich odrádza najmä nedostatočné finančné ohodnotenie takejto práce. Uviedol, že tí, čo odchádzajú pracovať do zahraničia, sú tam ochotní pracovať aj na smeny, aj nadčasy. Posun migrácie z východu na západ viacerí respondenti vnímali ako prirodzený, motivovaný vyšším zárobkom, ako *„kolobeh, ktorý tu stále tvoria ľudia",* či *„výmenný pobyt (...) a nejakým spôsobom sa to vyrovnáva"* (žena, Žilinský kraj). Zároveň to vnímali ako znak toho, že Slovensku sa darí:

„...ekonomicky rastie náš štát, tých migrantov jednoducho bude pribúdať, lebo tí chodia tam, kde je dobre. Že v podstate idú za lepším. Nikto nepôjde za horším niekde.“ (muž, Bratislavský kraj)

Tento typ pracovnej migrácie vnímali viacerí respondenti ako dočasný, predpokladali, že cudzinci si sem prídu len zarobiť, ale v konečnom dôsledku sa vrátia do svojich krajín. Dočasnosť ich pobytu na obdobie, kedy ich slovenský trh práce potrebuje, vnímali pozitívne. Zamestnávatelia by mali cudzincov prijímať len v čase hospodárskeho rastu, kedy nie je iná možnosť a kedy sú občania SR *„sociálne a všeobecne zabezpečení“* (muž, Žilinský kraj). Dovážanie zahraničnej pracovnej sily by však podľa respondentov nemalo byť pre zamestnávateľov nijak výhodné, mali by sa primárne snažiť zamestnať občanov SR, pretože nezamestnanosť je na Slovensku vysoká.

A v časoch hospodárskej krízy by potom malo byť zamestnávanie cudzincov výrazne obmedzené. **Pracovná migrácia je teda považovaná za veľmi utilitárnu, prípadne za nevyhnutné „zlo“, kedy cudzinci len napĺňajú potreby slovenského trhu práce, lebo iná možnosť nie je.** Akonáhle však už tieto potreby nebudú aktuálne, nemal by byť opodstatnený ani pobyt cudzincov na Slovensku. Respondenti sa napríklad domnievali, že v dôsledku pandémie bolo pozastavené vydávanie povolení na pobyt cudzincov, čo považovali za správne.

Cudzinci vnímaní ako tí, čo tlačia mzdy nadol

Zamestnávanie cudzincov sa na Slovensku spája s rôznymi názormi, ktoré cirkulujú vo verejnom diskurze. Jedným z nich je ten, že zahraniční pracovníci tlačia mzdy na Slovensku nadol, pretože sú ochotní pracovať za menej ako občania Slovenska. Aj v kvantitatívnej časti nášho výskumu sa ukázalo, že **s výrokom, že cudzinci tlačia mzdy na Slovensku smerom nadol, čiastočne alebo úplne súhlasilo až 62,8% respondentov kvantitatívneho výskumu.** S týmto výrokom nesúhlasilo len 16,3% opýtaných, ostatní sa k nemu nevedeli vyjadriť (20,8%).

Významným faktorom v príklone k tomuto názoru je to, či mali respondenti medzi svojimi spolupracovníkmi cudzincov. Ukazuje sa, že respondenti, ktorí medzi svojimi spolupracovníkmi cudzincov nemali, sa významne častejšie prikláňali k názoru, že cudzinci tlačia mzdy na Slovensku nadol (66,1%). V skupine respondentov, ktorá mala medzi svojimi spolupracovníkmi aj cudzincov s týmto výrokom vyjadrilo čiastočný alebo úplný súhlas 49,5% opýtaných.

To, či si respondenti mysleli, že cudzinci tlačia mzdy smerom nadol, bolo ovplyvnené aj mierou kontaktu, ktorý s cudzincami majú. Výskum ukázal, že tí, ktorí vôbec neprichádzajú do kontaktu s cudzincami, vo výrazne väčšej miere súhlasili s výrokom, že cudzinci tlačia mzdy smerom nadol – čiastočne alebo úplne s ním v tejto skupine súhlasilo až 70,8% opýtaných. Pričom v skupine tých, ktorí sa s cudzincami stretávajú pravidelne, s týmto výrokom súhlasilo čiastočne alebo úplne 45,5% opýtaných. **Kontakt s cudzincami teda významne ovplyvňuje aj vnímanie cudzincov na trhu práce a dopady ich zamestnávania.**

Vplyv socio-demografických charakteristík (pohlavie, vek, vzdelanie, ekonomický status) na formovanie postojov sa v tejto súvislosti nepreukázal. Liberálno-konzervatívna orientácia však bola významným faktorom - jasne konzervatívne orientovaní respondenti výrazne častejšie súhlasili s tým, že cudzinci tlačia mzdy nadol (76,5%) v porovnaní s jasne liberálne orientovanými respondentmi (59,2%).

Tieto zistenia potvrdili aj fokusové skupiny, v rámci ktorých respondenti taktiež vyjadrovali svoje presvedčenie, že cudzinci sú na Slovensku ochotní pracovať za nižšiu mzdu než Slováci, pretože je to pre nich stále „pekný plat“ v porovnaní s tým, čo by zarobili vo svojej krajine pôvodu. Tým potom znižujú platový štandard celkovo.

To platilo najmä pre cudzincov pracujúcich vo výrobe na nízko kvalifikovaných pozíciách. Respondenti vnímali, že táto skupina cudzincov má výrazne horšie platové podmienky, než Slováci, a sú teda v tejto oblasti znevýhodňovaní. Tu sa objavil aj názor, že cudzinci si za to môžu v podstate sami, pretože si nevedia zapýtať viac. Fakt, že takýto prístup k cudzincom je nespravodlivý a môže ísť o formu zneužívania, naznačil len jeden respondent.

Presvedčenie, že cudzinci vytláčajú Slovákov z trhu práce

Akceptácia nižšej mzdy podľa respondentov spôsobuje to, že zamestnávatelia uprednostňujú cudzincov pred Slovákmi.

„[Cudzinci] *vytláčajú našich ľudí mimo práce. Že náš človek by to robil za šesť, sedem eur, poviem príklad, ale vlastne, keď sa nájdu ľudia, čo to budú robiť za tri, tak potom vytláčajú našich ľudí, ktorí nemajú prácu.“ (muž, Košický kraj)*

S výrokom, že **cudzinci berú Slovákom prácu úplne alebo čiastočne súhlasilo 48,1% respondentov** kvantitatívneho výskumu. Ďalších 27,5% sa k tejto otázke nevedelo vyjadriť a zvyšných 24,5% respondentov úplne alebo čiastočne nesúhlasilo.

Priama skúsenosť s cudzincami v rámci vlastného pracoviska ovplyvňuje aj vnímanie dopadu ich zamestnávania na zamestnaneckú pozíciu Slovákov. Tí, ktorí cudzincov medzi spolupracovníkmi nemali, významne častejšie súhlasili s výrokom, že cudzinci berú Slovákom prácu – 52%. Pričom v skupine respondentov, ktorí medzi spolupracovníkmi cudzincov mali, s týmto výrokom súhlasilo 32,1% opýtaných.

Tento postoj bol ovplyvnený aj tým, ako často respondenti prichádzajú do kontaktu s cudzincami. Ukázalo sa, že **čím menší je kontakt s cudzincami, tým vyššia je miera súhlasu s výrokom, že cudzinci berú Slovákom prácu**. V skupine, ktorá prichádza s cudzincami do kontaktu pravidelne, s týmto výrokom čiastočne alebo úplne súhlasilo 27% respondentov, zatiaľ čo v skupine, ktorá nemá vôbec žiadny kontakt s cudzincami, to bolo až 59,5% opýtaných.

Fokusové skupiny ukázali, že vnímanie tejto témy nie je jednoznačné. Na jednej strane bolo presvedčenie, že cudzinci vytláčajú Slovákov z trhu práce tým, že sú ochotní pracovať za nižšie mzdy, ako uvádzame v predchádzajúcej časti. Vnímanie pozície cudzincov na trhu práce bolo poznačené aj viacerými mýtmi. Jedným z nich bolo napríklad „vytláčanie Slovákov z podnikateľského prostredia Vietnamcami“ – vietnamskí podnikatelia boli vnímaní ako tí, ktorí rozširovaním svojich obchodných prevádzok a dovozom lacného textilu z Číny spôsobujú, že Slováci už potom nemajú toľko príležitostí na podnikanie.

Objavovalo sa aj pomerne nekonzistentné presvedčenie o tom, ako sú cudzinci pri zamestnávaní na Slovensku zvýhodňovaní – zamestnávatelia údajne platia za cudzincov nižšie odvody, a preto si môžu dovoliť ponúknuť im aj nižšiu celkovú mzdu, čo ich následne motivuje uprednostniť cudzinca pred

Slovákom. Tento respondent zároveň uviedol, že cudzinci sú na Slovensku v zamestnaní zvýhodňovaní aj tak, že im zamestnávateľ prispieva na dopravu a ubytovanie – čo by však znamenalo, že náklady na ich zamestnávanie sú vyššie a malo by to byť pre zamestnávateľov skôr demotivačné. Ukazuje sa teda, že viaceré názory respondentov sú formované na základe nepodložených a častokrát aj chybných až protichodných informácií.

Na druhej strane sa však ojedinele objavili aj názory, že cudzinci len zapĺňajú pracovné miesta, ktoré by inak zostali prázdne.

„Ani ja si nemyslím, že berú [cudzinci Slovákom prácu]*. To, že k nám chodia do určitých typov zamestnaní, je len obraz toho, že v tých zamestnaniach chýbali ľudia.“ (žena, Bratislavský kraj)*

Tak by to podľa respondentov malo aj ostať – cudzinci by mali prichádzať len na pozície, ktoré sú neobsadené. Keby totiž prichádzali bez obmedzení, hrozilo by, že by skutočne začali vytláčať Slovákov z trhu práce, pretože by akceptovali nižšiu mzdu.

Opačný názor, teda, že cudzinci pracovné miesta aj vytvárajú, do diskusie priniesla len jedna z respondentiek fokusových skupín. Ostatní tento aspekt vôbec netematizovali a ani sa k nemu nevyjadrili. To zodpovedá aj zisteniam z kvantitatívneho výskumu, v ktorom **s výrokom, že cudzinci pomáhajú vytvárať pracovné miesta, úplne alebo čiastočne súhlasilo 28,5% respondentov**. Ďalších 33,8% sa k tejto otázke nevedelo vyjadriť a 37,8% s týmto výrokom čiastočne alebo úplne nesúhlasilo.

Aj v tejto oblasti sa ukazuje, že kontakt s cudzincami má dopad na ich vnímanie väčšinovým obyvateľstvom. Len 21,6% respondentov, ktorí vôbec neprichádzali do kontaktu s cudzincami, čiastočne alebo úplne súhlasilo s výrokom, že cudzinci na Slovensku vytvárajú pracovné miesta. Naproti tomu, v skupine, ktorá pravidelne prichádza do kontaktu s cudzincami, s týmto výrokom čiastočne alebo úplne súhlasilo 32,1% respondentov. Význam kraja, v ktorom respondenti žili, sa prejavil pri tejto otázke v miere súhlasu - respondenti z Trnavského kraja si spomedzi všetkých respondentov najmenej často mysleli, že cudzinci vytvárajú pracovné miesta (16,8%), zatiaľ čo v Trenčianskom kraji to bol viac než dvojnásobok (35,7%). Možno predpokladať, že vnímanie v Trnavskom kraji je spôsobené prítomnosťou veľkých automobiliek a subdodávateľských firiem, do ktorých prichádzajú cudzinci najmä na robotnícke pozície.

5.4 Vplyv prítomnosti cudzincov na ekonomickú situáciu a rozvoj technológií

Súčasťou kvantitatívneho výskumu bolo aj skúmanie toho, ako respondenti vnímajú vplyv zahraničnej migrácie na celkovú ekonomickú situáciu na Slovensku. Len **14% respondentov uviedlo, že prítomnosť cudzincov na Slovensku ekonomickú situáciu skôr alebo rozhodne zlepšuje**. Ďalších 38,4% uviedlo, že to situáciu nijako nemení a **43,7% uviedlo, že prítomnosť cudzincov na Slovensku ekonomickú situáciu skôr alebo rozhodne zhoršuje**. Tieto postoje súvisia aj s negatívnymi pocitmi z ekonomických migrantov, etnocentrizmom a celkovým postojom ku kultúrnej rozmanitosti.

Názor na túto otázku bol ovplyvnený aj tým, či mali respondenti medzi svojimi spolupracovníkmi cudzincov. Respondenti, ktorí mali medzi svojimi spolupracovníkmi cudzincov si vo väčšej miere

mysleli, že prítomnosť cudzincov ekonomickú situáciu na Slovensku zlepšuje – s týmto výrokom čiastočne alebo úplne súhlasilo 25,3%. V skupine, ktorá nemala cudzincov medzi spolupracovníkmi, to bolo len 11%. V oboch skupinách si však podobný podiel respondentov myslel, že prítomnosť cudzincov ekonomickú situáciu nijako nemení.

Vplyv iných premenných či socio-demografických charakteristík (pohlavie, vek, vzdelanie, ekonomický status) nebol v tejto otázke štatisticky významný. Ukázal sa však efekt pravo-ľavej orientácie, ktorý sa prejavil najmä v názore, že migrácia ekonomickú situáciu nemení (25,4% jasne ľavicovo orientovaných vs. 46,4% jasne pravicovo orientovaných). Rozdiely boli tiež vo vnímaní negatívneho dopadu migrácie na ekonomickú situáciu - 58,2% jasne ľavicovo orientovaných respondentov si myslelo, že migrácia ekonomickú situáciu zhoršuje v porovnaní s 38,1% pravicovo orientovaných.

Podobne to bolo aj v prípade rozdielov medzi jasne liberálnymi a jasne konzervatívnymi respondentmi. Zatiaľ čo 32,7% liberálne orientovaných respondentov si myslelo, že migrácia ekonomickú situáciu zhoršuje, v prípade konzervatívnych to bolo 58%. Okrem toho 53,1% liberálne orientovaných respondentov sa vyjadrilo, že migrácia ekonomickú situáciu nijako nemení. V prípade konzervatívnych respondentov to bolo 28,6%.

Vo fokusových skupinách vnímali ľudia vplyv prítomnosti cudzincov na ekonomickú situáciu na Slovensku skôr pozitívne.

„No, veľký vplyv má migrácia na ekonomickú situáciu, lebo veľké firmy, automobilky väčšinou zamestnávajú cudzincov a oni keby tu neboli, tak by chýbala pracovná sila, určite by sa tak vo veľkom nevyrábalo a nebola by taká priemyselná výroba.“ (žena, Trnavský kraj)

Respondenti vnímali, že **otvorenosť ekonomiky podporuje ekonomický rast a prináša nové podnety a nápady zo zahraničia**. Kultúrnu rozmanitosť v pracovnom prostredí však nevnímali jednoznačne pozitívne. Reflektovali, že kultúra sa premieta aj do pracovného výkonu, spôsobu či organizácie práce, zaužívaných postupov či komunikácie, čo nevyhnutne vedie k tomu, že zamestnanci sa s týmito rozdielmi musia vyrovnávať a nejakým spôsobom ich riešiť.

Pozitívne boli vnímaní tí cudzinci, ktorí prichádzajú s jasným zámerom pracovať a *„poctivo sa tu uplatniť a nie využívať sociálny systém“* (muž, Trnavský kraj), pretože to podľa respondentov fokusových skupín zvyšuje konkurencieschopnosť Slovenska.

Ľudia nevedia, či cudzinci prispievajú aj k rozvoju technológií a inovácií

Okrem vplyvu prítomnosti cudzincov na celkovú ekonomickú situáciu sme sa v kvantitatívnej časti výskumu zamerali aj špecifickejšie na vnímanie toho, či cudzinci prispievajú k rozvoju inovácií a technológií na Slovensku.

S výrokom, že **cudzinci prispievajú k podpore inovácií a technologickému pokroku, čiastočne alebo úplne súhlasilo len 16,6% respondentov** kvantitatívneho výskumu. Nesúhlasilo (úplne alebo čiastočne) 44,5% a nevedelo sa vyjadriť 38,9% opýtaných. Aj v tejto otázke bola významným faktorom miera kontaktu respondentov s cudzincami a prejavila sa najmä v miere nesúhlasu s týmto výrokom. V skupine bez kontaktu s cudzincami s ním čiastočne alebo úplne nesúhlasilo 52,7% respondentov, kým v skupine s pravidelným kontaktom to bolo 29,4%.

Pri tejto otázke stojí za zmienku, že veľká časť respondentov nevedela k tejto otázke zaujať postoj. V skupine, ktorá prichádza s cudzincami do kontaktu pravidelne, to bola dokonca takmer polovica respondentov – 46,9%. Je možné, že inovácie a technologický pokrok sú pomerne abstraktné pojmy, ktoré sa respondentom ťažko posudzujú a o to ťažšie sa vedeli vyjadriť k vplyvu cudzincov v tejto oblasti.

Zisteniam z kvantitatívnej časti výskumu zodpovedajú aj zistenia z fokusových skupín. Názor, že cudzinci prinášajú napríklad zlepšenie pracovných procesov, bol veľmi ojedinelý a aj v tých prípadoch sa predpokladalo, že takíto odborníci prídu len na obmedzený čas, kedy zaškolia zamestnancov a odídu preč. Podobne, **15,3% respondentov sa vyjadrilo, že prítomnosť cudzincov rozhodne alebo skôr zlepšuje rozvoj inovácií a technológií na Slovensku**, zatiaľ čo 23,6% sa vyjadrilo, že túto oblasť prítomnosť cudzincov skôr alebo rozhodne zhoršuje. Zvyšných 54,5% uviedlo, že prítomnosť cudzincov nijako nemení rozvoj inovácií a technológií na Slovensku.

6 Ako by mal štát pristupovať k migrácii?

V kvantitatívnej časti výskumu sme sa zamerali aj na to, ako verejnosť vníma migračnú politiku a jej jednotlivé opatrenia, aký typ cudzincov by Slovensko malo prijímať. Zistenia z tejto časti sumarizuje graf nižšie. Jednotlivé témy podrobne rozpracúvame v nasledujúcich podkapitolách.

Graf 15 Miera súhlasu s rôznymi opatreniami migračnej politiky

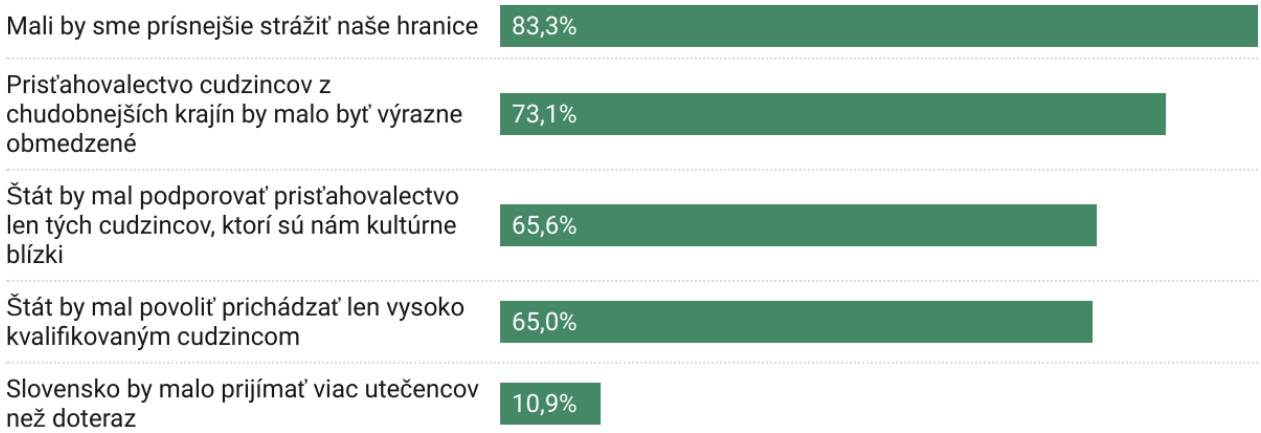

Prísnejšie stráženie hraníc

Sekuritizačný verejný, a najmä politický, diskurz o migrácii je na Slovensku prítomný dlhodobo[20], avšak absolútny vrchol dosiahol v období, kedy do Európy prichádzali veľké počty utečencov (pozri viac v časti 2.2 *Sociálny dištanc* a časti 3 *Postoje k cudzincom*). Vtedy začala vo verejnom diskurze výraznejšie rezonovať otázka stráženia hraníc. Viaceré politické strany túto tému následne viac či menej intenzívne využívali v rámci predvolebnej kampane na prelome rokov 2015/2016.

Hlavným motívom kampane vtedy najsilnejšej strany SMER-SD sa dokonca stal slogan "Chránime Slovensko", ktorý využívali aj na početných bilbordoch. V tomto duchu sa niesli aj časté tlačovky hlavných predstaviteľov strany (napr. tlačovka z utečeneckého tábora na grécko-macedónskych hraniciach či z hraníc s Rakúskom, na ktorých vtedy skúšobne postavili plot z ostnatého drôtu).[21]

Efekt tohto diskurzu sa prejavil aj v zisteniach z nášho výskumu - absolútna väčšina respondentov skôr alebo úplne súhlasila s výrokom, že by **sme mali prísnejšie strážiť naše hranice (83,3%)**.

Na postoj k tejto otázke mala významný vplyv miera kontaktu respondentov s cudzincami. Efekt kontaktu sa najvýraznejšie prejavil vo vyhranenej súhlasnej odpovedi na otázku prísneho stráženia hraníc. S výrokom, že by sme mali prísnejšie strážiť svoje hranice, úplne súhlasilo až 60,5%

[20] Pozri napr. Androvičová, J. (2015), ´Sekuritizácia migrantov na Slovensku - analýza diskurzu´, *Sociológia*, 47(4), 319-339.
[21] Pozri Chudžíková, A.H. (2019), ´Nie sú to len slová - menšiny v politickom diskurze´ in: Gallová Kriglerová, E., Chudžíková, A.H. (eds.), *(Ne)spojená krajina*, Bratislava, CVEK.

respondentov, ktorí vôbec neprichádzali do kontaktu s cudzincami. V skupine, ktorá do kontaktu s cudzincami prichádzala pravidelne, s týmto výrokom úplne súhlasilo len 29,4% opýtaných.

Zároveň však treba poznamenať, že miera súhlasu s týmto výrokom bola veľmi vysoká vo všetkých „kontaktných“ kategóriách. V kategórii s pravidelným kontaktom s prísnejším strážením hraníc skôr alebo úplne súhlasilo až 69,7% respondentov. V kategórii príležitostného kontaktu to bolo 85,9% a v kategórii absentujúceho kontaktu to bolo 88,5%. Aj napriek tomu sa však ukazuje, že **ľudia, ktorí udržiavajú aspoň príležitostný kontakt s cudzincami sú vo svojich postojoch menej striktní.**

Pri posudzovaní dostatočnosti ochrany hraníc úlohu zohrávalo aj to, či respondenti niekedy žili v zahraničí, a teda mali osobnú migračnú skúsenosť. Efekt migračnej skúsenosti sa prejavil najmä vo vyhranenej súhlasnej odpovedi na otázku prísnejšieho stráženia hraníc. Respondenti s migračnou skúsenosťou v 36,6% úplne súhlasili, že by sme mali prísnejšie strážiť hranice, zatiaľ čo v skupine respondentov bez migračnej skúsenosti úplne súhlasilo 52,1%. V prípade nesúhlasných odpovedí (skôr nesúhlasím a úplne nesúhlasím) bol rozdiel tiež výrazný - s prísnejším strážením hraníc nesúhlasilo 23,8% respondentov s migračnou skúsenosťou a 9,7% bez migračnej skúsenosti.

Štatistická analýza nepreukázala významný vplyv socio-demografických charakteristík (pohlavie, vek, vzdelanie) na vnímanie tejto otázky. Ukázal sa však významný vplyv príklonu respondentov k liberálnym alebo konzervatívnym hodnotám. Jasne konzervatívne orientovaní respondenti výrazne častejšie súhlasili s tézou o prísnejšom strážení hraníc (91,6%) v porovnaní s jasne liberálne orientovanými respondentmi (71,4%). Štatisticky významné rozdiely sme zistili aj medzi respondentmi podľa toho, z akého kraja pochádzali. S prísnejším strážením hraníc najčastejšie súhlasili respondenti z Trnavského kraja (87,9%) a najmenej často respondenti zo Žilinského kraja (76,6%).

Hranice treba strážiť najmä kvôli utečencom

Vo fokusových skupinách sme sa teda bližšie pozreli aj na tému regulácie hraníc. V tejto súvislosti respondenti fokusových skupín tematizovali najmä príchod utečencov a ochrana hraníc sa im zdala dostatočná (aj vďaka vstupu SR do Schengenu). A to najmä z toho dôvodu, že mali pocit, že Slovensko nie je cieľovou skupinou utečencov. Zdalo sa im preto zbytočné posilňovať ochranu hraníc, ak sem utečenci tak či tak neprichádzajú, pretože údajne majú záujem o krajiny západnej Európy. **Implicitne z toho ale možno vyvodiť, že hranice pred utečencami chrániť treba (ak by ich prichádzalo viac).** Posilniť by sa teda podľa respondentov mala najmä ochrana vonkajších hraníc Schengenu, pretože práve tam vnímali „ohrozenie“ zo strany migrantov (myslené pravdepodobne ako utečencov). Žiadny z respondentov nespomenul, že východná hranica Slovenska je zároveň vonkajšou hranicou Schengenu.

Vo fokusových skupinách sme sa potom venovali skôr téme regulácie vstupu cudzincov na Slovensko, teda nastaveniu migračnej politiky.

Väčšina respondentov súhlasila, že by mala byť stanovená istá hranica, koľko cudzincov môže na Slovensko prísť, aby nás „neprečíslili“:

„Štát by mal dbať na to, aby tá percentuálna miera cudzincov nepresiahla určitý nejaký strop. Aby sa potom nestalo, že cudzincov tu bude nakoniec viac ako pôvodných ľudí a s tým spojené riziko, že si tým

pádom demograficky odhlasujú svoje vlastné zákony a tým spôsobom zmenia charakter krajiny. Vlastne demografickým spôsobom tak, jak sa to deje v niektorých mestách na západe." (muž, Nitriansky kraj)

Väčšinou však nedokázali konkretizovať hranicu, ktorá by ešte bola akceptovateľná. Len jeden respondent odhadol, že počet cudzincov by na Slovensku nemal presiahnuť 10% populácie.

Názory na mieru otvorenosti Slovenska boli rôzne. Na jednej strane bol pocit, že v súčasnosti sme skôr otvorená krajina, čo respondenti vnímali viac-menej neutrálne. Avšak objavilo sa tiež zdôvodnenie otvorenosti, podľa ktorého ideme s trendom, ktorý presadzuje Európska únia (*„Európa povedala, že otvoríme hranice, tak otvoríme aj my"* – muž, Banskobystrický kraj), čo však nebolo vnímané nevyhnutne pozitívne.

Na druhej strane však bolo prítomné aj vnímanie, že sme skôr prísna krajina, a tak by to aj malo ostať. Len ojedinele sa objavil názor, že vstup na Slovensko je zaťažený obrovskou byrokraciou a že by sa to malo odľahčiť. Tí, ktorí mali pocit, že Slovensko je skôr prísnou krajinou, vnímali väčšie otvorenie hraníc ako „obrovské riziko".

Chceme len vysoko kvalifikovaných a solventných cudzincov

V súvislosti s témou otvorenosti vs. prísnosti krajiny pri prijímaní cudzincov nás zaujímalo aj to, či by štát mal prioritne prijímať nejaké kategórie cudzincov a či sú kategórie, ktoré by prijímať nemal.

Kvantitatívny výskum ukázal, že **väčšina respondentov (65%) čiastočne alebo úplne súhlasila s tézou, že štát by mal dovoliť prichádzať len vysoko kvalifikovaným cudzincom**.

Aj v tejto téme sa prejavil efekt kontaktu. Ukazuje sa, že v skupine bez kontaktu s cudzincami až 67,8% respondentov súhlasilo s tým, že štát by mal povoliť príchod na Slovensko len cudzincom s vysokou kvalifikáciou. Naproti tomu, v skupine s pravidelným kontaktom s cudzincami s touto tézou súhlasilo 49,3% respondentov.

Rozdiely v názore na prijímanie len vysoko kvalifikovaných cudzincov sme zaznamenali medzi respondentmi aj v závislosti od toho, či niekedy žili v zahraničí. To sa prejavilo najmä v miere nesúhlasu s touto tézou. **Tí, ktorí mali migračnú skúsenosť, výrazne častejšie odmietali prijímanie len vysokokvalifikovaných cudzincov**. Tieto rozdiely možno vysvetliť tým, že mnohí občania SR, ktorí odchádzali a odchádzajú do zahraničia, nemajú vysokú kvalifikáciu alebo v zahraničí nezastávajú pracovné pozície, ktoré by vysokú kvalifikáciu vyžadovali.

S výrokom o prijímaní len cudzincov s vysokou kvalifikáciou o niečo častejšie súhlasili respondenti, ktorí sa identifikovali ako jasne pravicovo zmýšľajúci. Rozdiely však boli len malé. Výraznejšie rozdiely sme zaznamenali medzi respondentmi podľa ich príklonu k liberálnym alebo konzervatívnym hodnotám. Jasne konzervatívne orientovaní respondenti výrazne častejšie súhlasili s výrokom o prijímaní len cudzincov s vysokou kvalifikáciou (73,5%) v porovnaní s jasnými liberálmi (55,1%).

Tieto zistenia sa potvrdili aj v rámci fokusových skupín, kde sme sa bližšie venovali tomu, akých cudzincov by mal štát prijímať. Diskusia sa z veľkej časti sústreďovala na kvalifikáciu, možnosť pracovného uplatnenia a potrebnosť istých profesií – **kritériom by teda podľa respondentov malo byť, do akej miery môže byť cudzinec ekonomickým prínosom pre štát.** Štát by si mal vyberať, koho do krajiny

vpustí, a to **najmä solventných a kvalifikovaných cudzincov – učiteľov, lekárov, vedcov, zdravotnícky personál.**

Odmietanie chudobnejších cudzincov, resp. cudzincov z chudobnejších krajín sa ukázalo aj v kvantitatívnej časti výskumu, kde **73,1% respondentov úplne alebo čiastočne súhlasilo s tým, že prisťahovalectvo cudzincov z chudobnejších krajín by malo byť výrazne obmedzené.** Tento názor ovplyvňovala predchádzajúca migračná skúsenosť respondentov. Respondenti bez migračnej skúsenosti výrazne častejšie súhlasili s obmedzením prisťahovalectva cudzincov z chudobnejších krajín (76,5%) v porovnaní s respondentmi, ktorí niekedy žili v zahraničí (56,4%).

Tí, ktorí zo Slovenska odchádzali a odchádzajú do zahraničia, väčšinou odchádzajú do krajín západnej Európy, kde je nepochybne vyšší ekonomický štandard. Preto oni sami môžu mať skúsenosť s tým, že boli vnímaní ako prisťahovalci z chudobnejšej krajiny. Aj keď treba poznamenať, že aj v tejto skupine viac než polovica respondentov súhlasila s obmedzovaním prisťahovalectva z chudobnejších krajín. **Nedá sa teda povedať, že by ľudia s migračnou skúsenosťou boli výrazne otvorenejší voči migrácii.**

Okrem toho boli názory na túto tému ovplyvnené aj mierou kontaktu, ktorý respondenti s cudzincami majú. Dáta preukázali výrazný rozdiel v miere súhlasu s obmedzovaním prisťahovalectva cudzincov z chudobnejších krajín podľa miery kontaktu respondentov s cudzincami. V skupine respondentov s pravidelným kontaktom s cudzincami s touto tézou súhlasilo 51,1%, zatiaľ čo v skupine bez kontaktu s cudzincami to bolo až 83,3%. Opäť sa ukazuje, že **kontakt je zásadným faktorom vo formovaní postojov a názorov na témy súvisiace s migráciou**.

Analýza ukázala, že jasne konzervatívne zmýšľajúci respondenti výrazne častejšie súhlasili s obmedzovaním prisťahovalectva z chudobnejších krajín (89,1%) v porovnaní s jasne liberálne zmýšľajúcimi respondentmi (53,1%). O niečo otvorenejší voči prisťahovalectvu boli respondenti z Košického kraja - respondenti z tohto regiónu súhlasili s obmedzovaním prisťahovalectva z chudobnejších krajín najmenej často (67,6%) v porovnaní s ostatnými regiónmi (Nitriansky kraj - 79,7%).

Fokusové skupiny ďalej ukázali, že respondenti by preferovali, keby štát prioritne prijímal cudzincov s ukončeným stredoškolským vzdelaním s maturitou a vysokoškolským vzdelaním, pretože pri nich je predpoklad, že sa na slovenskom trhu práce dokážu uplatniť. V prípade zahraničných študentov vysokých škôl by štát taktiež mohol motivovať tých, ktorí počas štúdia preukážu svoje kvality, aby na Slovensku zostali (najmä študentov medicíny, farmácie a podobne).

„...podľa mňa štát by mal urobiť nejaké prekážky, keď sem tí ľudia prídu, aby sa urobilo nejaké prirodzené sito, ale na druhú stranu by mal pomáhať tým, čo majú nejaké vzdelanie, povedzme nejaké skúšky, v tomto by im mal pomôcť, lebo keď sem prídu vzdelaní ľudia, čo majú n- rokov vzdelania na VŠ, tak tým by mal pomáhať.“ (muž, Košický kraj)

Prijímať by sme teda podľa respondentov nemali sociálne slabších či ľudí s nízkou kvalifikáciou, pretože pri nich údajne hrozí nežiadúce správanie (napr. rôzne formy výtržníctva). Vo fokusových skupinách v tejto súvislosti viackrát zaznelo, že *„nejakých flákačov by sme tu nechceli“* (žena, Bratislavský kraj), pretože tí by mohli byť potenciálne aj ohrozením bezpečnosti krajiny. Zatiaľ sa to však podľa respondentov nedeje.

Rozhodovanie o tom, koho štát príjme, by sa malo riadiť aj tým, aké pracovné pozície by Slovensko potrebovalo obsadiť, aby nedochádzalo k vytláčaniu občanov SR z trhu práce. Respondenti navrhovali, že **na pozície, ktoré sú na Slovensku nedostatkové, by štát mohol cudzincov dokonca proaktívne lákať prostredníctvom rôznych programov integračnej podpory** - pomoc v oblasti bývania, získania práce, či jazykového vzdelávania.

Občianstvo, národnosť či kultúrny pôvod cudzincov nebol dominantnou témou tejto diskusie. Okrajovo bolo spomenuté, že občania EÚ sú prijateľní, pretože ich respondenti považovali za „prispôsobivých", avšak potenciálne problémy vnímali pri prijímaní moslimov a občanov afrických štátov. Tí boli vnímaní ako „nekompatibilní" s našou kultúrou. Preferencia „kultúrne blízkych" cudzincov sa ukázala aj v kvantitatívnej časti výskumu, kde **65,6% respondentov vyjadrilo svoj úplný alebo čiastočný súhlas s výrokom, že štát by mal podporovať len prisťahovalectvo cudzincov, ktorí sú nám kultúrne blízki.**

Aj pri tejto otázke zohráva istú úlohu miera kontaktu respondentov s cudzincami. V skupine respondentov s pravidelným kontaktom s cudzincami súhlasilo s podporou prijímania kultúrne blízkych cudzincov 57,4% respondentov, zatiaľ čo v skupine respondentov bez akéhokoľvek kontaktu s cudzincami to bolo 68,1%. Treba však poznamenať, že miera súhlasu s touto tézou bola pomerne vysoká vo všetkých skupinách respondentov, takže sa nedá jednoznačne povedať, že ľudia, ktorí sú pravidelne v kontakte s cudzincami by boli výrazne otvorenejší voči témam súvisiacim s migráciou.

Ukazuje sa, že pri formovaní názorov na tému podpory prijímania cudzincov, ktorí sú nám kultúrne blízki, zohrávajú dôležitú úlohu osobné skúsenosti respondentov s cudzincami. Efekt osobných skúseností možno vidieť najmä v nesúhlase s výrokom o podpore prisťahovalectva cudzincov, ktorí sú nám kultúrne blízki.

Domnievame sa, že tu úlohu zohrala formulácia výroku, ktorý hovorí o **podpore** prisťahovalectva a že respondenti, ktorí majú rozhodne zlé skúsenosti s cudzincami nesúhlasia práve s touto podporou (aj v prípade, že by malo ísť o kultúrne blízkych cudzincov).

Vo vnímaní tejto otázky zohrával úlohu kraj, v ktorom respondenti žili. Najmenej otvorení voči prijímaniu aj iných ako kultúrne blízkych cudzincov boli respondenti z Nitrianskeho kraja. Naopak, najotvorenejší boli respondenti z Košického kraja, avšak aj tu miera súhlasu s podporou migrácie len kultúrne blízkych cudzincov bola na úrovni 57,2%. Rozdiely sa ukázali tiež na osi liberál-konzervatívec. Jasne konzervatívne zmýšľajúci respondenti výrazne častejšie súhlasili s podporou prisťahovalectva len kultúrne blízkych cudzincov (77,4%) v porovnaní s jasne liberálne zmýšľajúcimi respondentmi (53,1%).

Utečencov stále odmietame

Vo vzťahu k prijímaniu utečencov sa ukázalo, že absolútna väčšina respondentov je proti prijímaniu vyšších počtov utečencov - až **85,4% respondentov kvantitatívneho výskumu rozhodne alebo skôr nesúhlasilo s tézou, že Slovensko by malo prijímať viac utečencov než doteraz** (pozri graf 16 nižšie).

Graf 16 Slovensko by malo prijímať viac utečencov než doteraz

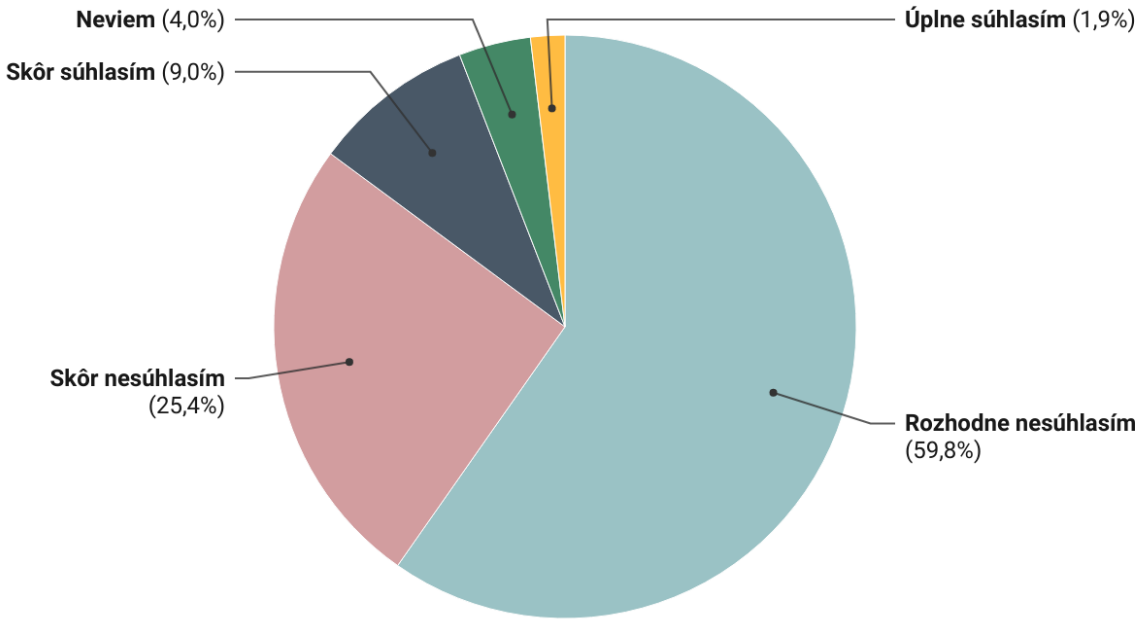

Pri viacerých otázkach týkajúcich sa migrácie sa ukázalo, že významným faktorom formovania postojov je aj vlastná migračná skúsenosť. To platí aj v prípade otázky prijímania väčšieho počtu utečencov. Avšak opäť treba poznamenať, že celková miera odmietania utečencov bola tak vysoká, že efekt migračnej skúsenosti sa prejavil len v o niečo miernejšom odmietaní v skupine respondentov, ktorí nejaký čas žili v zahraničí – rozhodne nesúhlasilo 43%, pričom v skupine bez migračnej skúsenosti to bolo 63,2%. Ak však berieme do úvahy celkové nesúhlasné odpovede (skôr nesúhlasím a rozhodne nesúhlasím), potom je rozdiel medzi týmito dvomi skupinami ešte menší – 78,5% v skupine s migračnou skúsenosťou a 86,5% v skupine bez migračnej skúsenosti.

V prípade prijímania utečencov sa ako významná ukázala orientácia na osi liberál-konzervatívec. V prípade jasných liberálov s výrokov o prijímaní vyššieho počtu utečencov súhlasilo 26,5%, zatiaľ čo v prípade jasných konzervatívcov to bolo len 5% respondentov (pozri graf 17).

Graf 17 Miera súhlasu s prijímaním väčšieho počtu utečencov podľa sebazaradenia na osi liberál/konzervatívec

Najotvorenejší prijímaniu utečencov boli obyvatelia Bratislavského kraja (čiastočný alebo úplný súhlas v 20,3%) a najmenej otvorení boli obyvatelia Košického kraja (čiastočný alebo úplný súhlas v 4,1%).

V rámci fokusových skupín taktiež v zásade panovala zhoda na tom, že Slovensko by utečencov nemalo prijímať oveľa viac, než je tomu teraz. Len jedna respondentka sa vyjadrila, že kvóta na prijatie približne 700 utečencov, ktorá bola Slovensku určená v rokoch 2015-2016, je v porovnaní s inými krajinami nízka a že Slovensko by sa malo snažiť ju naplniť.

Respondenti by nemali námietky voči prijímaniu rodín na úteku, avšak ako problematické videli prijímanie utečencov – mladých mužov. Tu môžeme pomerne jasne vidieť dopad diskurzu z obdobia rokov 2015-2016, kedy bola téma „mladých mužov“ prichádzajúcich do Európy veľmi silne tematizovaná vo verejnej debate. Ich motívy príchodu do Európy boli výrazne spochybňované a neboli považovaní za „skutočných utečencov“.

V prípade ľudí na úteku, ktorí sú skutočne prenasledovaní, respondenti vyjadrovali, že by Slovensko malo byť nápomocné, a to najmä v prípade vojnových utečencov. Od nich by však očakávali pokorné správanie a vďačnosť za čokoľvek, čo im je ponúknuté. V prípade, že sa takto nesprávajú, respondenti spochybňovali, že ide o skutočných utečencov. Vo vyjadreniach respondentov sa objavovalo aj stereotypné vnímanie utečencov ako niekoho extrémne chudobného.

„Pokiaľ utekám odniekiaľ, že aby som sa mal lepšie a zachránil svoju rodinu, tak som určite pokornejší. Určite nebudem vyskakovať, chodiť poobliekaný pomaly v adidasoch a neviem čo, čo vidno aj v správach, že ľudia sú vyobliekaní v značkových veciach a tvária sa, že utekajú pred niečím, čo je tam strašné.“ (muž, Žilinský kraj)

Obraz utečencov je teda pomerne skreslený a s ním súvisia aj očakávania, ako by mali utečenci vyzerať či správať sa. Respondenti si neuvedomovali, že utečenci prichádzajú aj z krajín, ktoré patrili pred vypuknutím ozbrojeného konfliktu k vyspelým a rozvinutým.

Taktiež odkazovali na kresťanskú tradíciu krajiny, podľa ktorej je našou povinnosťou pomáhať. Pomoc by však mala zodpovedať ekonomickým možnostiam krajiny – respondenti sa zamýšľali nad tým, koľko by pomoc utečencom stála a aké možnosti Slovensko má. V diskusii sa objavila aj téma, resp. mýtus

o tom, že utečenci dostávajú na Slovensku veľmi vysokú finančnú podporu, konkrétne sa hovorilo o 700 eurách mesačne, čo respondenti vnímali veľmi negatívne. Tento obnos dávali do kontrastu s nízkymi dôchodkami, kedy ľudia dostávajú 300 eur za 40 odpracovaných rokov. Opäť sa teda ukazuje, že názory na témy súvisiace s migráciou sú častokrát formované na základe nepodložených až zavádzajúcich informácií. Respondenti si zároveň mysleli, že pomoc by mala smerovať priamo do krajiny pôvodu utečencov, aby ju ľudia nemuseli opúšťať.

Pri diskusii o tom, či by Slovensko malo prijímať viac alebo menej utečencov, respondenti tematizovali aj ďalší mýtus, ktorý je silno prítomný vo verejnom (aj politickom diskurze), a to neexistujúcu motiváciu utečencov zostávať na Slovensku. Respondenti sa domnievali, že primárnou motiváciou utečencov na príchod do Európy je finančná podpora, ktorú tu môžu dostať. Z tohto dôvodu údajne smerujú najmä do Nemecka. Tieto tvrdenia opäť poukazujú na značnú nekonzistentnosť úvah – na jednej strane respondenti poukazovali na to, že utečenci na Slovensku údajne dostávajú veľmi vysokú finančnú podporu (700 eur mesačne), na druhej strane tvrdili, že Slovensko je pre nich nezaujímavé, lebo očakávajú primárne finančnú podporu štátu.

7 Integrácia cudzincov

7.1 Očakávania verejnosti od cudzincov - čomu sa majú prispôsobiť?

Vo výskume sme sa zamerali tiež na zisťovanie očakávaní verejnosti spojených s tým, do akej miery by sa mali cudzinci prispôsobiť životu na Slovensku a akú dôležitosť prikladajú respondenti niektorým konkrétnym požiadavkám.

Viac ako polovica **(55,2%) respondentov si myslí, že cudzinci by sa mali čo najviac prispôsobiť zvyklostiam na Slovensku**, 37,9% si myslí, že by sa mali prispôsobiť čiastočne a 6,3% respondentov má názor, že by cudzinci mali mať možnosť žiť podľa svojich zvyklostí.

Graf 18 Do akej miery by sa mali podľa vášho názoru cudzinci prispôsobiť zvyklostiam na Slovensku?

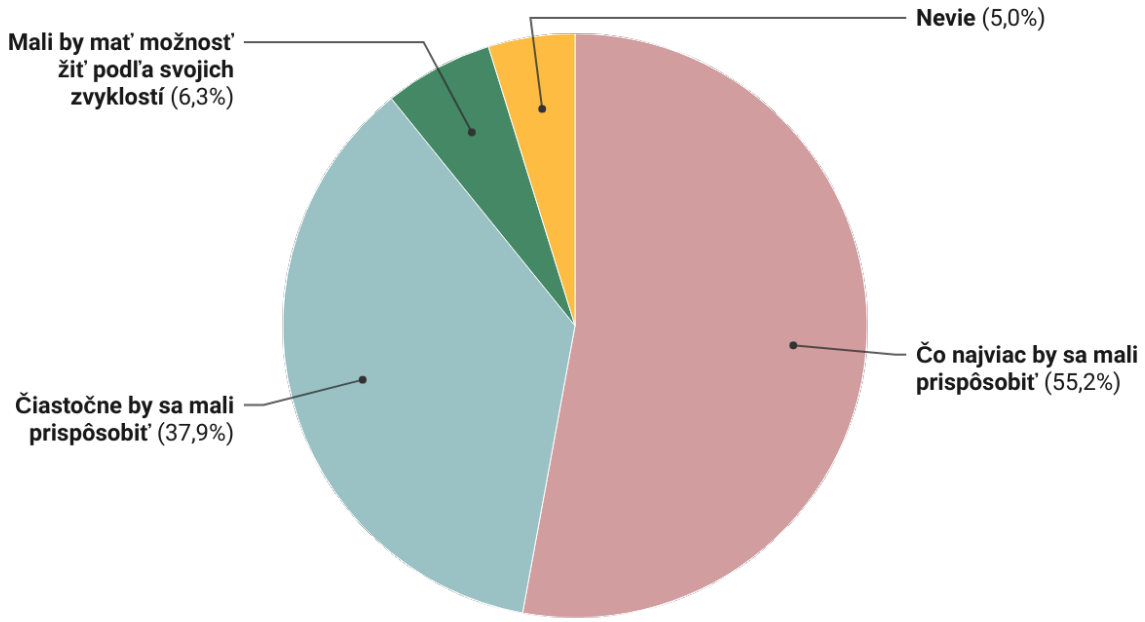

N=1012

Podrobnejšou analýzou dát sme zistili štatisticky významné rozdiely v názoroch respondentov na to, do akej miery by sa mali cudzinci prispôsobiť medzi rôznymi podkategóriami výskumného súboru. Rozdiely sme zaznamenali **najmä z hľadiska vzdelania respondentov, hodnôt, ktoré preferujú, či žili aspoň určitý čas v zahraničí a či sa stretávajú s cudzincami**. Respondenti so základným vzdelaním a so strednou školou bez maturity sa častejšie prikláňali k tomu, že cudzinci sa majú prispôsobiť bezvýhradne. Ľudia s maturitou a s vysokoškolským vzdelaním sa častejšie prikláňali k tomu, že sa majú prispôsobiť aspoň čiastočne. Výraznejšie tolerantná nebola žiadna vzdelanostná podskupina výberu.

Ľudia, ktorí sú skôr alebo jasne konzervatívne zmýšľajúci sa výrazne častejšie prikláňali k tomu, že cudzinci sa majú celkom prispôsobiť. Tí, ktorí sa označili za skôr liberálne a jasne liberálne zmýšľajúcich, boli častejšie za to, aby sa prispôsobili aspoň čiastočne.

Respondenti, ktorí žili niekedy aspoň tri mesiace v zahraničí, boli výraznejšie otvorení tomu, aby cudzinci mohli žiť čiastočne alebo celkom podľa svojich zvyklostí. Naopak, tí, ktorí osobnú migračnú skúsenosť nemajú, častejšie preferovali možnosť, že sa majú celkom prispôsobiť životu na Slovensku.

Názory na to, do akej miery sa majú cudzinci prispôsobiť, sa tiež líšili medzi respondentmi, ktorí majú kontakt s cudzincami a tými, ktorí nemajú. Respondenti, ktorí sa pravidelne stretávajú s cudzincami, sa častejšie priklonili k tomu, že by sa mali čiastočne prispôsobiť, zatiaľ čo respondenti, ktorí majú len občasný alebo žiadny kontakt, výraznejšie preferovali, aby sa celkom prispôsobili životu na Slovensku.

Tabuľka 16 Nakoľko by sa mali cudzinci prispôsobiť Slovákom podľa frekvencie kontaktov

	Stretávam sa s cudzincami pravidelne	Stretávam sa s cudzincami občas	Vôbec neprichádzam do kontaktu s cudzincami
Čo najviac by sa mali prispôsobiť	34,3%	**58,7%**	**64,9%**
Čiastočne by sa mali prispôsobiť	**51,9%**	37,6%	29,5%
Mali by mať možnosť žiť podľa vlastných zvyklostí	13,8%	3,7%	5,5%

N=1012

Cudzinci by sa mali najmä naučiť po slovensky a poznať slovenskú kultúru a históriu

V kvantitatívnej časti výskumu nás zaujímali aj konkrétne očakávania, ktoré by mali cudzinci splniť, aby ich spoločnosť prijala. Ako najdôležitejšie sa ukazuje očakávanie, aby **sa cudzinci naučili po slovensky** (88,3% rozhodne dôležité a skôr dôležité), **aby pracovali na Slovensku** (84%) a **aby poznali slovenskú kultúru a históriu** (80,3%).

Respondenti nielen vo vysokej miere očakávali, že cudzinci sa naučia po slovensky, ale že budú **slovenčinu používať aj pri komunikácii so svojimi deťmi** (75,7%). Za menej dôležité považovali respondenti to, aby sa cudzinci zúčastňovali spoločenského života v mieste svojho bydliska (69%), či mali občianstvo Slovenskej republiky (59,7%).

Za najmenej dôležité pokladajú respondenti to, aby sa vzdali svojho pôvodu alebo mali svetlú farbu pleti. Aj napriek tomu, že tieto podmienky vychádzajú ako najmenej dôležité, stále pomerne veľká časť respondentov uviedla, že na to, aby spoločnosť cudzinca prijala, by mal byť svetlej farby pleti (za

rozhodne alebo skôr dôležité to považovala až štvrtina respondentov) a mal by sa vzdať svojho pôvodu (23,3%).

Graf 19 Ak chce cudzinec, aby ho spoločnosť na Slovensku prijala, do akej miery je dôležité, aby:

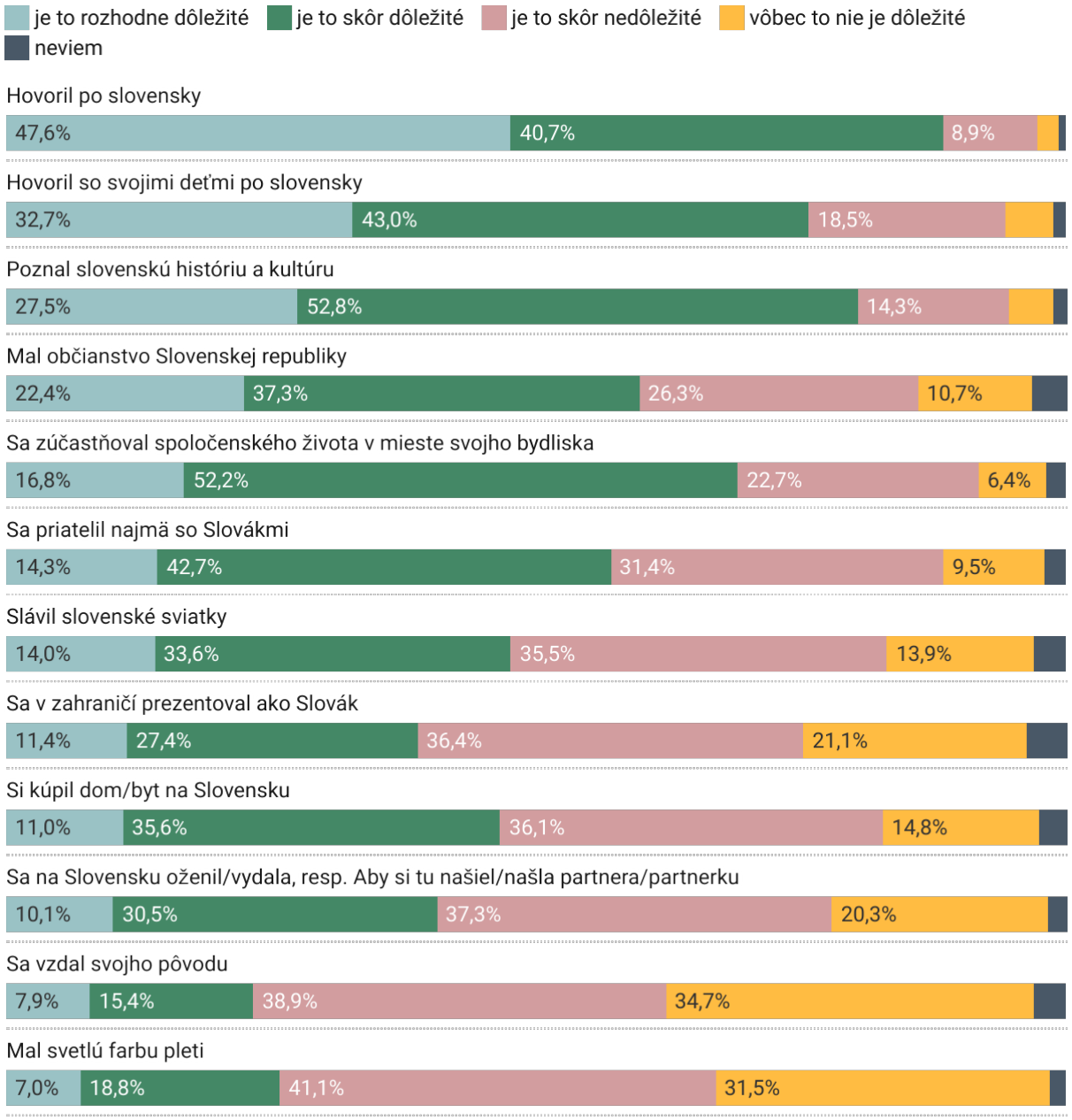

N=1012

Ľudia na Slovensku teda očakávajú, že cudzinci, ktorí tu chcú žiť, by sa mali prispôsobiť životu na Slovensku. Vo fokusových skupinách sme sa preto ešte podrobnejšie pýtali na to, čo to konkrétne znamená.

Respondenti napríklad veľmi výrazne kládli dôraz na to, aby sa cudzinci naučili slovenský jazyk, ak na Slovensku chcú žiť, čo kopíruje aj výsledky z kvantitatívneho výskumu. Na jednej strane to čiastočne môže vyplývať z toho, že panuje predstava, že na Slovensku sa má hovoriť len po slovensky. Respondenti uvádzali ako nepatričné, že sa napríklad v južných okresoch Slovenska hovorí po maďarsky a zdôrazňovali potrebu používania štátneho jazyka, čo podľa nich platí aj pre cudzincov.

Na druhej strane respondenti často uviedli aj konkrétne situácie, kedy sa oni sami ocitli v nekomfortnej situácii, pretože zažili bariéru v komunikácii, napríklad vo vietnamskom obchode, alebo keď mali niečo komunikovať kolegovi-cudzincovi v práci a nevedeli sa dohovoriť.

V neposlednom rade uviedli ako dôvod fakt, že ak sa cudzinec skôr naučí jazyk, uľahčí mu to veľmi jeho život na Slovensku a začlenenie do spoločnosti. Dôležitosť, akú respondenti pripisovali osvojeniu si slovenčiny, môže tiež vyplývať z toho, že jazyková bariéra je tou najrukolapnejšou bariérou vo vzťahu k cudzincom, s ktorou majú mnohí respondenti skúsenosť. Ak sa cudzincovi nepodarí osvojiť si slovenčinu na dostatočnej komunikačnej úrovni, je to často interpretované ako nedostatok jeho snahy a ochoty začleniť sa do spoločnosti.

„....mali by sme byť ochotní pomôcť, ale myslím si, že aj oni by mali rozvinúť tú snahu, nie že teraz my ich tu budeme ofukovať a oni sa ani len ten jazyk nenaučia. A to si myslím ešte, že závisí od toho, či ten človek príde sám alebo či príde nejaká celá rodina, čo sa predtým rozprávalo, že keď oni nie sú nútení komunikovať až tak, že oni medzi sebou v podstate komunikujú vo svojom jazyku a neučia sa až tak ten náš jazyk, že v podstate naozaj, že idem do toho dákeho obchodu čínskeho a ja by som sa nevedela dohovoriť. Ten tam mal google translátor a neviem čo a nevedeli sme sa dostať k jednému, že k deke čo chcem. Mali by sa snažiť. Aj oni." (žena, Banskobystrický kraj)

Cudzinci by mali rešpektovať „to naše"

Ďalej je dôležité poznanie zvykov a tradícií, kultúry či histórie Slovenska. Cudzinci by mali na to, aby sa integrovali, ovládať a hlavne dodržiavať zákony, normy a pravidlá. Mali by akceptovať našu kultúru a snažiť sa prispôsobiť našej *mentalite*.

Keď sme sa zhovárali o zákonoch, normách a pravidlách, respondenti často nevedeli konkrétne popísať, aké majú na mysli. Často sa im to spájalo hlavne s dodržiavaním konkrétnych zákonov a pravidiel, či nepáchaním priestupkov, prípadne nepísanými pravidlami. Jedna respondentka uviedla ako príklad to, že sa doma vyzúvame, a ďalšia to, ako separujeme odpad. Niektorí respondenti uvádzali špecifiká iných kultúr a národností a to, ako sa od nich my, Slováci, líšime napríklad tým, že u nás nie je legálne mnohoženstvo, prípadne to, že niekde pokývanie hlavou môže znamenať nesúhlas a u nás je to vyjadrenie súhlasu. Ako ďalšie príklady uvádzali, že cudzinci by sa mali prispôsobiť zaužívanému dennému rytmu na Slovensku, tempu práce, mali by rešpektovať štátne sviatky a podobne.

„Mali by sa v prvom rade naučiť jazyk. A osvojiť si určité sociálne normy, ktoré platia v našej kultúre. Rešpektovať ich potom samozrejme. Samozrejme, môžu si presadzovať v súkromí nejaké svoje kultúrne záležitosti. Na to majú právo, pokiaľ to nie je v rozpore s nejakými našimi zákonmi." (muž, Nitriansky kraj)

Cudzinci by teda podľa respondentov mali rešpektovať a tolerovať „to naše". Niektorí respondenti však vyjadrili kritiku a potrebu, aby Slováci viac rešpektovali a tolerovali cudzincov, ktorí sem prichádzajú.

„Z môjho hľadiska je strašne dôležitá tolerancia a rešpekt. Skupina, jednotlivec, cudzinec, mal by tolerovať, rešpektovať, naše zvyky, to, čo je u nás zaužívané, ale tá tolerancia a rešpekt by mal byť aj z našej strany, pretože ten človek alebo tá skupina má za sebou nejaké iné poznanie, iné skúsenosti, zážitky, inú výchovu, tak sa na to pozerám." (žena, Prešovský kraj)

Iná časť respondentov určovala medze, v ktorých sa musia cudzinci prispôsobiť, cudzinci by nám nemali vnucovať a tlačiť svoje náboženstvo a nemali by nás nútiť do ich zvykov a tradícií. To, že by nám cudzinci nemali vnucovať a nútiť nám svoje náboženstvo či kultúru, sa objavuje vo fokusových skupinách pomerne často. Zároveň však nikto nekomunikoval konkrétny príklad, kedy by mal pocit, že je do niečoho nútený, či tlačený.

„No, tak ja neviem, hlavne sa snažiť vychádzať s ľuďmi a, ako som povedala, socializovať sa do toho systému, že nebudú, ja neviem, vykrádať ľudí alebo nebudú sa tu škaredo správať alebo vnucovať nám náboženstvá alebo tak nám nejak vnucovať tú ich kultúru, v zlom slova zmysle myslím. Samozrejme sú aj veci, ktorým sa radi priučíme, ale niektoré veci nie až takou násilnou formou." (žena, Žilinský kraj)

Pokiaľ sme sa pýtali na konkrétne zvyky či tradície, respondenti nevedeli presne popísať, čo konkrétne majú cudzinci dodržiavať, aby ich spoločnosť prijala a odkiaľ majú cudzinci vedieť, čomu sa majú presne prispôsobiť.

Ich potreby by však podľa respondentov nemali byť nadradené potrebám domáceho obyvateľstva. Respondenti nevedia jasne pomenovať svoje očakávania ohľadom prijímania našich zvykov a tradícií. Nie je jasné, či sa cudzinci majú úplne vzdať vlastných zvykov a tradícií, alebo by mali k tým svojim iba pridať zvyky a tradície krajiny, do ktorej sa presťahovali. Respondenti v tejto súvislosti niekedy uvažujú až povrchne a môžeme to interpretovať ako skrytý esencializmus alebo tlak na asimiláciu. Očakávajú od cudzincov aj to, že sa budú „normálne správať a nebudú robiť problémy" alebo konkrétne - nebudú hluční, nebudú znečisťovať svoje okolie. Tu respondenti používajú „dvojaký meter" - od cudzincov očakávajú, že nebudú hluční či konfliktní, ale zároveň niektorí respondenti poukázali aj na situácie, kedy sa práve takto správajú Slováci. U Slovákov sa to však na rozdiel od cudzincov neinterpretuje ako ich skupinová charakteristika alebo vlastnosť.

7.2 Príležitosti na integráciu

Slovensko vytvára dosť príležitostí na integráciu, cudzinci sa však málo snažia

V ďalšej časti sme skúmali názory na to, aké príležitosti Slovensko vytvára pre integráciu, a ako ich cudzinci podľa respondentov využívajú. Takmer polovica respondentov (48,5%) je toho názoru, že Slovensko vytvára dostatok príležitostí pre integráciu, cudzinci sa však málo snažia prispôsobiť. Naopak, 20,7% opýtaných si myslí, že Slovensko vytvára vhodné podmienky a cudzinci sa zároveň snažia prispôsobiť. Ďalších 15,4% respondentov je pomerne skeptických a myslia si, že Slovensko nevytvára vhodné podmienky a cudzinci sa ani nesnažia prispôsobiť. Najmenšia časť vzorky (8,5%) si myslí, že štát nevytvára vhodné podmienky, hoci cudzinci sa snažia prispôsobiť a začleniť.

S posledným výrokom respondenti súhlasili najmenej, zároveň však najviac odráža reálny stav integrácie na Slovensku, kedy objektívne podmienky pre integráciu cudzincov zo strany štátu nie sú ideálne a proces integrácie pokrývajú hlavne MVO, zamestnávatelia, či samotní cudzinci. Toto nízke percento zároveň poukazuje aj na nízku mieru informovanosti o tom, ako funguje úloha štátu v procese integrácie cudzincov.

Podrobnejšou analýzou dát sme zistili významné rozdiely v názoroch respondentov z hľadiska ich veku, pracovnej aktivity (pracujúci/nepracujúci), sebazaraďovania respondentov na škále liberáli/konzervatívci a kontaktov s cudzincami. K výroku, že Slovensko vytvára dostatok príležitostí na integráciu, avšak cudzinci sa málo snažia prispôsobiť, sa častejšie priklonili respondenti z vyšších vekových kategórií a tí, ktorí nepracujú, ale zároveň aj respondenti, ktorí sú skôr konzervatívne orientovaní a tí, ktorí s cudzincami prichádzajú do kontaktu príležitostne alebo vôbec. Výrok o tom, že Slovensko vytvára dostatok príležitostí na integráciu a cudzinci sa zároveň snažia prispôsobiť, viac preferovali mladší respondenti, pracujúci, tí, ktorí sa označili za liberálne zmýšľajúcich alebo sa zaradili do stredu a tí, ktorí sa s cudzincami stretávajú pravidelne.

V kvalitatívnej časti sme mohli sledovať, že respondenti často nevedia, či a aké podmienky Slovensko pre cudzincov vytvára, prípadne majú iba čiastkové informácie či dohady.

Graf 20 Príležitosti na integráciu

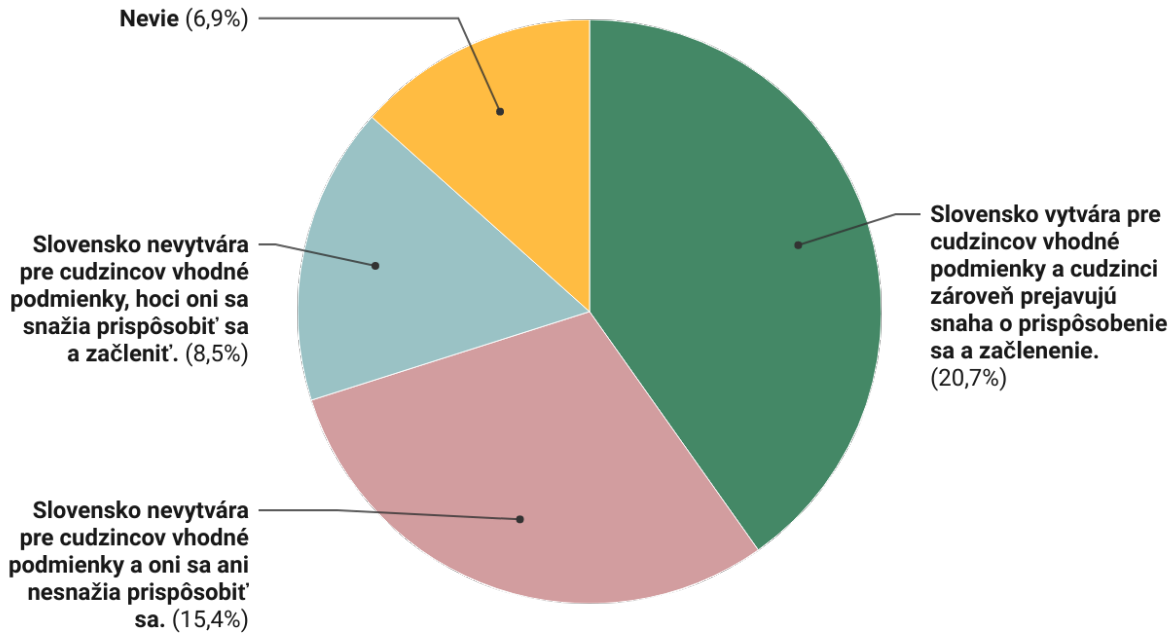

N=1012

V nasledujúcej časti sa preto pozrieme na vnímanie konkrétnych integračných opatrení, ktoré sme skúmali v rámci kvantitatívneho výskumu.

7.3 Vnímanie konkrétnych politík - podpora pre integračné aj diskriminačné opatrenia

Jedným z cieľov tohto výskumu bola aj identifikácia potenciálnej podpory obyvateľstva pre rôzne integračné opatrenia. V kvantitatívnej časti výskumu sme preto skúmali aj to, ako respondenti vnímali rôzne možnosti podpory, ktorú by štát mohol cudzincom poskytovať.

Tabuľka 17 Miera potenciálnej podpory pre integračné opatrenia

Štát by mal cudzincom poskytovať podporu pri učení sa slovenčiny vo forme bezplatných jazykových kurzov	61,3%
Deti cudzincov by mali v školách dostávať špecifickú podporu, aby sa čo najrýchlejšie začlenili do vzdelávania	62%
Štát by mal podporovať kultúrne aktivity cudzincov rovnako ako ich podporuje u Slovákov a národnostných menšín	43%

N=1012

V otázkach podpory integračných opatrení sa ukázalo, že významným faktorom je miera kontaktu respondentov s cudzincami. **Respondenti s pravidelným kontaktom výrazne častejšie vyjadrovali súhlas so všetkými opatreniami z Tabuľky 17** v porovnaní s respondentmi bez akéhokoľvek kontaktu s cudzincami.

Postoje k navrhovaným integračným opatreniam neboli ovplyvnené úrovňou vzdelania ani vekom respondentov. Prejavili sa však rozdiely podľa toho, či sa respondenti v politických otázkach prikláňajú skôr k ľavici alebo pravici. Všetky tri integračné opatrenia získali výrazne väčšiu podporu u respondentov, ktorí sa identifikujú ako jasne pravicovo orientovaní. Príklon k liberálnym alebo konzervatívnym hodnotám sa ukázal byť významný len v otázke podpore kultúrnych aktivít, kde jasne liberálne orientovaní respondenti výrazne častejšie vyjadrovali súhlas s týmto opatrením než jasní konzervatívci.

Ľudia podporujú aj diskriminačné opatrenia

Na druhej strane by však **respondenti vo výraznej miere podporili aj diskriminačné opatrenia**, ktoré sú v rozpore s princípmi integrácie (pozri tabuľku 18 nižšie).

Tabuľka 18 Miera podpory opatrení štátu voči cudzincom

Cudzinci by nemali mať možnosť voliť	61,6%
Cudzinci by mali spĺňať oveľa prísnejšie podmienky na získanie sociálnej pomoci ako občania SR	77,8%
Podnikanie cudzincov by malo byť prísnejšie kontrolované ako podnikanie Slovákov	68,3%
Štát by mal overovať prispôsobenie sa cudzincov formou testov a podmieňovať tým právo zostať na Slovensku	75,1%

N=1012

Tieto opatrenia mali nižšiu podporu v skupine s pravidelným kontaktom s cudzincami. S obmedzeným volebným právom napríklad súhlasilo 50,7% respondentov s pravidelným kontaktom s cudzincami v porovnaní so 70,4% v skupine bez akéhokoľvek kontaktu. Podobný rozdiel sme identifikovali aj v otázke prístupu cudzincov k sociálnej podpore od štátu. S prísnejšími podmienkami v tejto oblasti by súhlasilo 69,6% tých, ktorí majú pravidelný kontakt s cudzincami a 84,6% tých, ktorí nemajú s cudzincami žiadny kontakt. **Opäť sa však nedá hovoriť o nejakej väčšej otvorenosti ľudí, ktorí prichádzajú s cudzincami do pravidelného kontaktu. Skôr možno hovoriť o menšej intenzite odmietania.**

Ekonomický status sa ukázal byť signifikantným faktorom len v otázke prístupu cudzincov k sociálnej pomoci, avšak rozdiely v miere súhlasu s prísnejšími podmienkami medzi pracujúcimi a nepracujúcimi respondentmi sú veľmi malé - 80,2% súhlas medzi nepracujúcimi vs. 76% súhlas medzi pracujúcimi. Podobne to platí v prípade vzdelania - tiež sa ukázalo byť významným faktorom len pri otázke prístupu cudzincov k sociálnej pomoci, avšak aj tento vzťah bol veľmi slabý. Prejavil sa len v miere úplného súhlasu, kde najčastejšie s prísnejšími podmienkami pre cudzincov úplne súhlasili respondenti so základným vzdelaním (39,2%) a najmenej často respondenti s vysokoškolským vzdelaním (28,2%). Po zohľadnení miery celkového súhlasu sa však rozdiely medzi respondentmi s rôznymi stupňami vzdelania vyrovnávajú.

Ľavicovo orientovaní respondenti vyjadrovali len mierne vyššiu podporu opatreniam z tejto časti výskumu, ktoré sú do značnej miery diskriminačné. Najväčší rozdiel bol v prípade návrhu na prísnejšie kontrolovanie podnikania cudzincov - s týmto súhlasilo 80,6% jasných ľavičiarov v porovnaní so 67,8% jasných pravičiarov.

Úplne najvýraznejšie rozdiely boli medzi respondentmi podľa toho, či sa identifikujú ako liberálne alebo konzervatívne hodnotovo orientovaní. Jasne konzervatívne orientovaní respondenti vyjadrovali výrazne vyššiu podporu všetkým opatreniam z tejto časti výskumu. Treba však poznamenať, že tieto opatrenia mali pomerne vysokú podporu aj v skupine jasných liberálov (napr. prísnejšie pravidlá prístupu k sociálnej pomoci - 67,3%).

Pohľad na to, ako by štát mal pristupovať k integrácii cudzincov bol teda značne nekonzistentný. Na jednej strane by respondenti podporili opatrenia posilňujúce integráciu, na druhej strane by podporili opatrenia, ktoré sú diskriminačné a integrácii môžu skôr brániť.

7.4 Zodpovednosť za integráciu - cudzinci alebo štát?

Nejasný bol aj postoj voči tomu, kto by mal za integráciu niesť zodpovednosť - **45,2% respondentov skôr alebo úplne súhlasilo s tézou, že štát by cudzincom nemal s integráciou pomáhať**, pretože by to mala byť ich vlastná zodpovednosť. **S týmto však skôr alebo úplne nesúhlasila podobná časť respondentov - 49,3%.** Mierne rozdiely sa ukázali pri porovnaní respondentov podľa toho, či majú s cudzincami nejaký kontakt. V prípade tých, ktorí s cudzincami prichádzajú do kontaktu pravidelne, s týmto výrokom skôr alebo úplne súhlasilo 36%, zatiaľ čo v skupine bez akéhokoľvek kontaktu to bolo 53,3%.

Vzdelanie, vek ani ekonomický status v tejto súvislosti neboli významným faktorom, ktorý by ovplyvňoval postoje respondentov. Najvýraznejšie s touto tézou súhlasili respondenti z Trnavského kraja (53,3%) a najmenej to bolo v Bratislavskom kraji (40,7%). S tým, že štát by cudzincom s integráciou nemal pomáhať, výrazne častejšie súhlasili jasne konzervatívne orientovaní respondenti (58% v porovnaní s 28,6% jasných liberálov).

Štát by mal najmä pomáhať s učením slovenčiny a so vzdelávaním detí

Vo fokusových skupinách sa však respondenti výraznejšie prikláňali k názoru, že štát by mal niesť väčšiu zodpovednosť za integráciu, aj keď úplná zhoda na tom nebola. Na jednej strane bol pomerne silný názor, že štát by mal zohrávať aktívnejšiu úlohu v integrácii. Na druhej strane sa však objavovali aj pochybnosti, či by štát mal cudzincom pomáhať, pokiaľ nevie dostatočne pomôcť a podporiť ani vlastných občanov. Zmyslom integračnej podpory by však podľa respondentov malo byť to, aby sa dobre začlenili do spoločnosti a boli pre ňu prínosom. Zároveň by podpora integrácie mala fungovať ako prevencia nežiadúcich sociálnych javov.

Podľa niektorých respondentov by úlohou štátu malo byť prejavenie záujmu o ľudí, ktorí sem prichádzajú a podanie pomocnej ruky napríklad pri úvodnom zorientovaní sa. **Štát by prípadne mal podporovať iných aktérov, napríklad zamestnávateľov, aby takto cudzincom pomáhali.** Zamestnávatelia by teda tiež mali v integrácii zohrávať aktívnu rolu, pretože práve oni sú aktérom, vďaka ktorému cudzinci na Slovensko prichádzajú.

Výraznú podporu sme identifikovali vo vzťahu ku kurzom slovenčiny, pomoci s orientáciou a opatreniam na začleňovanie detí cudzincov vo vzdelávaní, kde sa väčšina respondentov prikláňala k tomu, že štát by mal cudzincom poskytovať kurzy slovenčiny a to buď bezplatné alebo aspoň za minimálny poplatok.

„Ja to tiež vidím ako úlohu štátu pomôcť im sa začleniť. Možno nejakou výukou, otvoriť pre nich školy, ktoré by ich teda učili nášmu jazyku, či už po večeroch alebo popri práci a umožní im to ľahšie sa začleniť medzi nás.“ (muž, Trenčiansky kraj)

„Ja by som bola určite za, pretože tie deti to majú ťažké, keď sa rodičia rozhodnú ísť do iného štátu žiť, hej, samozrejme som za to, aby sa akurát tí, ktorí idú s cieľom byť na Slovensku a tu zostať, tak k tej myšlienke sa prikláňam. A je pekné pomôcť im aj s tými kurzami, ale určite aj tým deťom pomôcť, aby neboli vhodené do vody a buď začnú plávať alebo sa utopia. Jednoducho tá pomocná ruka určite tým deťom by bola veľkým prínosom." (žena, Banskobystrický kraj)

Spolu s jazykovými kurzami navrhovali poskytovať aj **orientačné kurzy, brožúry, či centrá asistencie pre cudzincov**, aby mali možnosť spoznať zvyklosti a nepísané pravidlá, ktoré na Slovensku fungujú, ale aj zistiť, na koho sa obrátiť v prípade potreby riešenia konkrétnych záležitostí.

„Spraviť im takú stručnú jazykovú školu, nie len o jazyku, ale aj o tom vôbec, čo je Slovensko, z čoho sa skladá, zemepis aby trošku vedeli, kde čo jak je. Možno nie každý prejde hlavným mestom, možno áno, že papierovačky. Vôbec systému, ktorý Slovensko má, lebo niekto môže prísť z krajiny, kde môže platiť úplne iné a on si príde s predstavou, keď príde sem a to platilo tam, že to rýchlo vybaví ale nevybaví." (muž, Prešovský kraj)

Niektorí boli skôr za to, aby sa takáto podpora poskytovala tým cudzincom, ktorých má Slovensko záujem prilákať (teda vysoko kvalifikovaným) a zároveň by snahu mali prejaviť aj samotní cudzinci.

„Možno nejaký taký štartovný balíček, nejakú ako motiváciu k tomu, aby tu zostali, hej, alebo aby tu pracovali. Ale naozaj, ako spomínali ostatní, že tak, aby to nebrali oni ako samozrejmosť, hej, že v podstate, chceli by chodiť iba kvôli tomu, že tu majú výhody (...) Takže nejak nastaviť nejakú latku alebo nejaký sociálny systém, aby boli jednak motivovaní, že by sem chodili pracovať a im pomôcť sa nejak odpichnúť, ale jednoducho potom ich nechať presne tak ako nás, nech si ten život korigujú sami." (žena, Žilinský kraj)

Pokiaľ tu teda cudzinci chcú žiť, majú prejaviť akúsi snahu o začlenenie, prípadne využívať to, čo sa im ponúka.

Jedným z návrhov bolo aj opatrenie na prepájanie cudzincov s väčšinovým obyvateľstvom:

„Je to určite ťažké sa sám začleniť, keď prídete do nejakej spoločnosti a keď tam nikoho nepoznáte alebo neviete vlastne, čo to je (...) Takže možno aj tých ľudí spájať tu s nejakým človekom, čo by bol ochotný mu niečo ukázať. Čiže nie hodiť tých cudzincov len tak alebo ich pustiť sem a nijak sa o nich nezaujímať, ale dať ich do nejakého kontaktu s ľuďmi tu na Slovensku, ktorí by boli ochotní, ktorí by mali záujem o to." (žena, Trenčiansky kraj)

Toto opatrenie považujeme za dôležité aj vzhľadom na to, že kontakt s cudzincami sa aj v štatistickej analýze dát z kvantitatívnej časti tohto výskumu ukazuje ako významný faktor pri formovaní postojov a názorov súvisiacich s témou migrácie a integrácie.

Pri diskusii o tom, čo by mohlo byť úlohou štátu pri integrácii však rezonovala téma kontroly. To znamená, že štát by mal cudzincov kontrolovať, vedieť, kto sa na území republiky nachádza a čo robí. Kontrolovať by sa malo aj to, či cudzinci dodržiavajú zákony a ako sa im darí v integrácii.

8 Očakávania do budúcnosti

8.1 Bude počet cudzincov v blízkej dobe narastať?

Počet cudzincov na Slovensku stále narastá a je možné očakávať, že bude narastať aj naďalej. Preto sme sa v ďalšej časti zamerali na to, ako túto tému vidia ľudia na Slovensku. Zaujímalo nás, či vidia nárast počtu cudzincov ako reálny a aké spoločenské javy a situácie si s prípadným nárastom, stagnáciou či poklesom počtu cudzincov na Slovensku spájajú.

Ľudia dúfajú, že počet cudzincov nebude narastať

V ďalšej dotazníkovej otázke nás zaujímalo, či respondenti očakávajú nárast počtu cudzincov na Slovensku v najbližších piatich rokoch – 16,9% uviedlo, že nárast neočakáva, pretože Slovensko nebude pre cudzincov zaujímavé. Najviac respondentov (25,7%) dúfa, že vláda urobí všetko pre to, aby sa počet cudzincov na Slovensku nezvyšoval. Toto vysoké percento môže súvisieť s tým, že si nárast cudzincov na Slovensku neprajú alebo, ako to počas fokusových skupinách často komunikovali, dúfajú, *že Slovensko bude robiť efektívne politiky a nimi podporovať domácich a hlavne mladých, aby zo Slovenska neodchádzali*. V tom prípade nebudeme potrebovať toľko cudzincov zo zahraničia, aby vyplnili prázdne pracovné miesta. Ďalších 20,9% respondentov si myslí, že počet cudzincov ostane približne taký, ako dnes, 28,1% si myslí, že počet cudzincov sa bude pomaly zvyšovať a 5,6%, že sa bude zvyšovať prudko.

Tabuľka 19 Očakávate, že v najbližších 5 rokoch narastie počet cudzincov na Slovensku?

Nie, Slovensko pre cudzincov nebude zaujímavé.	16,9%
Nie, dúfam, že vláda urobí všetko pre to, aby sa počet cudzincov na Slovensku nezvyšoval.	25,7%
Počet cudzincov ostane približne taký ako dnes.	20,9%
Áno, počet cudzincov sa bude pomaly zvyšovať.	28,1%
Áno, počet cudzincov na Slovensku sa bude prudko zvyšovať.	5,6%
Nevie posúdiť.	2,8%

N=1012

8.2 Vplyv rôznych spoločenských javov na migráciu

V ďalšej dotazníkovej otázke sme respondentov vyzvali, aby sa pozreli na nami zvolené spoločenské situácie a javy a určili, aký vplyv podľa nich budú mať tieto javy na migráciu. Najviac ľudí (64,5%) uviedlo, že migrácia bude narastať hlavne kvôli vojnám a krízovým situáciám vo svete a ďalej kvôli klimatickým zmenám (50,2%). Spomedzi faktorov, ktoré budú spôsobovať pokles migrácie dominovala pandémia (14,2%).

Migrácia bude podľa respondentov narastať kvôli vojnám a klimatickým zmenám

Keď sa pozrieme na graf 21 a výsledné percentá, dá sa predpokladať, že minimálne kvôli týmto konkrétnym situáciám a javom bude migrácia podľa respondentov skôr narastať, prípadne nebudú mať na migráciu žiaden vplyv. Len malé percento uvádza, že by mala vďaka uvedeným situáciám a javom klesať, prípadne to nevedia posúdiť. Tak vysoké percentá je možné interpretovať aj tým, že veľká časť respondentov uvažuje o migrácii stále v zmysle utečenectva. Aj napriek tomu, že najviac cudzincov prichádza na Slovensko za prácou, respondenti uvažujú o migrácii najviac v spojitosti s vojnami či klimatickými zmenami.

Graf 21 Vplyv rôznych celospoločenských javov na migráciu

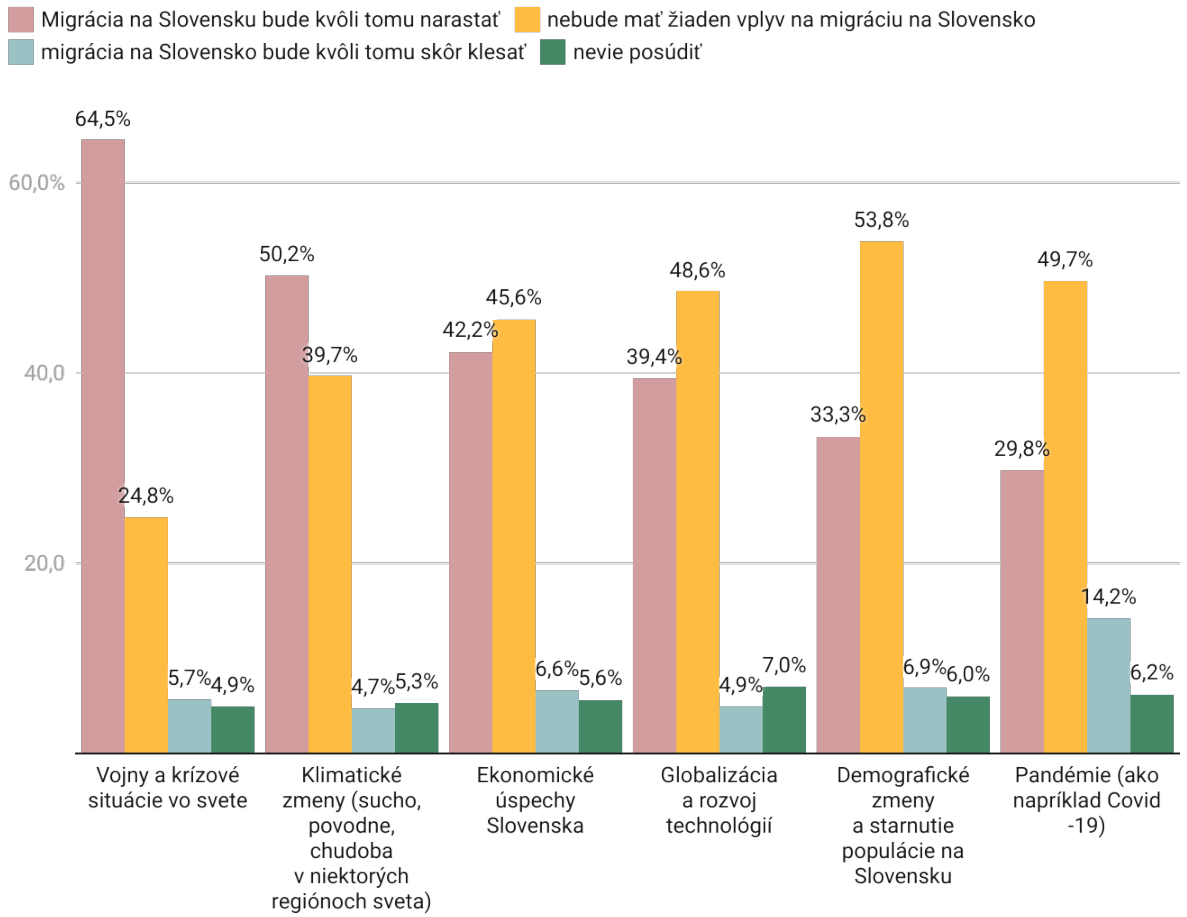

N=1012

Vo fokusových skupinách väčšina respondentov nad migráciou premýšľala tak, že cudzinci budú na Slovensko stále prichádzať, málo z nich však očakáva enormný nárast, počet cudzincov bude stúpať skôr pomaly a postupne.

Kým v kvantitatívnej časti respondenti uvádzali, že migrácia sa bude zvyšovať hlavne z dôvodov vojen a krízových situácii vo svete či klimatických zmien, vo fokusových skupinách si v prvom rade uvedomovali pracovný aspekt migrácie. Cudzinci teda budú prichádzať hlavne za prácou. Respondenti často zdôrazňovali, že Slováci odchádzajú za lepšími podmienkami do zahraničia, pracovná sila sa tak bude musieť vyrovnať a doplniť zo zahraničia. Prichádzať budú podľa nich hlavne pracovníci z Ukrajiny, Srbska či Rumunska. V kvantitatívnej časti 42,2% vnímalo ekonomické úspechy Slovenska ako faktor, vďaka ktorému bude migrácia narastať. Vo fokusových skupinách sa to prejavilo vo vyjadreniach o tom, že pokiaľ by Slovensko nemalo dostatok voľných pracovných miest a nerástlo ekonomicky, cudzinci by sem v takých počtoch nechodili.

Dôvod možného nárastu počtu cudzincov vidia aj v tom, že by sa politika EÚ zmenila a v prípade kvót by sme museli prijímať viac utečencov. Časť respondentov vidí prípadný nárast počtu cudzincov aj v dôsledku klimatickej krízy, prípadne medzinárodných nepokojov či vojen. Počet cudzincov by sa mohol zvyšovať, pokiaľ by bolo Slovensko v lepšej ekonomickej situácii. Zároveň respondenti hovorili aj o tom, že pre časť cudzincov sme stále nezaujímavá či tranzitná krajina a z tohto dôvodu si nemyslia, že by ich počet v blízkej dobe závratne narastal.

„...a podľa mňa to bude rásť a či už my pôjdeme ďalej alebo sme príde niekto iný, tie počty tých pôvodných obyvateľov a nových sa budú hýbať, lebo pre mladých je zaujímavejší skôr ten západ a ďaleký východ, ako je Nový Zéland a podobne a naopak, pre krajiny, ktoré majú horšiu ekonomickú situáciu, ako sme tu už spomínali Ukrajinu, budú práve chodiť sem.“ (muž, Prešovský kraj)

8.3 Ako sa cudzinci môžu cítiť na Slovensku doma

Keďže sme sa zaujímali o to, ako by mal cudzincom s integráciou pomôcť štát a o to, kto nesie zodpovednosť za integráciu cudzincov, v záverečnej časti fokusových skupín sme sa všetkých respondentov pýtali aj na to, ako vieme cudzincom pomôcť my všetci a čo môžeme urobiť pre to, aby sa tu cítili ako doma.

Respondenti uvádzali konkrétne príklady, ako by vedeli cudzincom pomôcť, prípadne čo by sme mohli urobiť alebo zmeniť v svojom správaní a prístupe k cudzincom, ktorí na Slovensku žijú. Niektorí z nich však čakajú, ako sa budú správať cudzinci, a pokiaľ budú oni *milí a slušní,* mali by sme sa tak ku nim správať aj my. Prípadne svoju pomoc a ochotu podmieňujú tým, že to musí byť človek, ktorý sa chce začleniť alebo tu chce ostať pracovať a žiť, alebo nejakým spôsobom urobí prvý krok a prejaví záujem o pomoc a podporu. Respondenti tvrdia, že nemajú problém s pomocou, pokiaľ je to človek, ktorý sa vie správať a nerobí nič zlé.

„Všetko záleží od okolností. Ja veľa pomôžem aj tu v Košiciach cudzincovi s orientáciou alebo keď niečo potrebuje nájsť, ale musím vidieť tú snahu, že naozaj sa tu chce prispôsobiť nášmu životu, našim podmienkam, že jednoducho nie je nejaký zlý človek, alebo neviem, ja by som určite pomohla tomu

človeku sa tu udomácniť, aby tu bol spokojný, ale musela by som vidieť aj z jeho strany, že tú ochotu, že chce žiť s nami. " (žena, Košický kraj)

„Z môjho pohľadu, keď už by som prišiel do kontaktu s nejakým cudzincom, tak ho brať ako rovného človeka, ako kamaráta. Ako najlepšie začleniť toho človeka, proste ho zobrať na to pivo niekde von alebo do kina, prípadne bowling a proste čo nás baví. A správať sa k nemu ako k normálnemu rovnoprávnemu človekovi a baviť sa s ním, ako keby to bol Slovák." (muž, Trenčiansky kraj)

Ďalšia časť respondentov si nevie predstaviť, čo by sme mali urobiť inak, prípadne zmeniť v prístupe smerom k cudzincom, aby sme im pomohli začleniť sa. Vnímajú to tak, že ani Slováci v zahraničí sa nestretávajú s nejakým „extra" zaobchádzaním či podmienkami a podporou. Niektorí respondenti si dokonca kládli otázku, či vôbec chceme, aby sa cudzinci cítili na Slovensku ako doma, prípadne zhodnotili, že už neutrálny postoj by mal byť vnímaný ako niečo pozitívne pre cudzincov.

„...takže neviem, či je potrebné, aby sme im pomáhali, však akože aj Slováci žijúci v Rakúsku si pomáhajú, takže je to v podstate benevolentné, ale nemyslím si, že, no každý podľa svojich vlastných hodnôt, tak akože dobre ok, keď ty mi nič nerobíš, ani ja ti nič nerobím, tak sa viem o teba postarať nejako v rámci slušnosti. Ale aby sme ich chovali ako v bavlnke, tak to nie, ani ja nie som chovaná ako v bavlnke, keď som emigrant v Rakúsku a jak to oni majú, prečo by som sa mala ja nejako extra tomu venovať. Keď mi oni nič nerobia, ani ja im nič nerobím, v podstate ja žijem, priamo by som povedala, že hneď rovno v susedstve." (žena, Trnavský kraj)

Voči cudzincom by sme mali byť priateľskejší a správať sa k nim bez predsudkov

Mnohí respondenti sa pri tejto otázke vyjadrovali v pozitívnom slova zmysle, a to aj napriek svojím kritickejším vyjadreniam k niektorým skupinám cudzincov. Zamýšľali sa nad tým, že by sme mali byť otvorenejší, mať menej predsudkov a mali by sme brať cudzincov ako seberovných. Pomoc by spočívala aj v tom, že by sme boli ústretovejší, priateľskí, dobrosrdeční alebo by sme podporili viac ich podnikanie, prípadne sa snažili cudzincov viac spoznať, pokiaľ s nimi pracujeme alebo bývajú v našom susedstve. Pri tejto otázke však stojí za zmienku, že skoro tretina Slovákov nemá kontakt s cudzincami, prípadne ich nevnímajú ako súčasť spoločnosti a tak sú to pre nich iba teoretické situácie, s ktorými sa bežne nestretávajú.

K tomu, aby sa tu cudzinci cítili lepšie, je potrebné zamerať sa aj na opatrenia potláčajúce extrémizmus. Na to, aby sme vedeli s cudzincami žiť, mať s nimi kontakt a pomáhať im, by nám pomohlo aj viac cestovať, spoznávať iné kultúry, či učiť sa jazyky.

„Čiže nevnucovať ostatným bezhranične ten náš spôsob života, vedieť byť tolerantný, vedieť ich prijímať a byť im nápomocný. A podľa mňa nám Slovákom veľmi chýba také to vcítenie, taká empatia, do ich situácie. Že, ako som už vravela, že takmer každý z nás má niekoho žijúceho v zahraničí, niekoho z rodiny. Očakávame, že keď naše dieťa alebo náš súrodenec príde niekde do Nemecka, do Rakúska, do Anglicka, očakávame, že každý bude k nemu prívetivý, nikto nebude na neho ukazovať, že ty si iba zo Slovenska. Ale to isté nie sme schopní a ochotní robiť u nás ľuďom, ktorí prídu z Ukrajiny, zo Srbska. Prečo by ten Ukrajinec mal byť horší ako my? Len preto, že hovorí iným jazykom a príde z krajiny, ktorá hovorí iným jazykom a ktorá má nižšie HDP?" (žena, Bratislavský kraj)

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Vnímanie Slovenska ako otvorenej krajiny vs. ako etnicky homogénnej krajiny 16
Tabuľka 2 Emócie spojené s prítomnosťou ľudí z iných kultúr 19
Tabuľka 3 Rozmanitosť ako potenciálna prekážka spolužitia..... 20
Tabuľka 4 Vnímanie možnosti naučiť sa niečo od iných kultúr..... 21
Tabuľka 5 Ochota tráviť čas s ľuďmi z odlišných kultúr 22
Tabuľka 6 Prínos/ohrozenie inými kultúrami..... 26
Tabuľka 7 Kontakt s cudzincami v rôznych prostrediach..... 32
Tabuľka 8 Názory na postavenie cudzincov v spoločnosti 34
Tabuľka 9 Osobná skúsenosť so životom v zahraničí 36
Tabuľka 10 Zhodnotenie skúsenosti so životom v zahraničí 36
Tabuľka 11 Vedomosti o cudzincoch..... 38
Tabuľka 12 Zdroje informácií o migrácii..... 39
Tabuľka 13 Pocity z rôznych typov cudzincov 41
Tabuľka 14 Prekážalo by vám, keby cudzinci 44
Tabuľka 15 Vnímanie pracovného trhu a možností obsadzovania pracovných miest cudzincami 61
Tabuľka 16 Nakoľko by sa mali cudzinci prispôsobiť Slovákom podľa frekvencie kontaktov 78
Tabuľka 17 Miera potenciálnej podpory pre integračné opatrenia 83
Tabuľka 18 Miera podpory opatrení štátu voči cudzincom 84
Tabuľka 19 Očakávate, že v najbližších 5 rokoch narastie počet cudzincov na Slovensku? 87

Zoznam grafov

Graf 1 Vnímanie rovnocennosti kultúr 17
Graf 2 Možnosť zachovať si odlišnú kultúrnu identitu vs. prispôsobenie sa dominantnej slovenskej kultúre..... 18
Graf 3 Otvorenosť voči spoznávaniu ľudí z iných kultúr 23
Graf 4 Frekvencia kontaktu s cudzincami..... 31
Graf 5 Charakter skúseností s cudzincami, ktorý u respondentov prevažoval 33
Graf 6 Skúsenosť so životom v zahraničí a charakter osobných skúseností s cudzincami 37
Graf 7 Výsledky 2020: Prekážalo by vám, keby cudzinci na Slovensku:..... 45
Graf 8 Nakoľko by vám prekážali jednotlivé situácie podľa toho, ako často sa stretávate s cudzincami 46
Graf 9 Ako prítomnosť cudzincov ovplyvňuje rôzne oblasti života?..... 47
Graf 10 Ako vplýva prítomnosť cudzincov na bezpečnosť v krajine podľa frekvencie kontaktu s cudzincami 48
Graf 11 Názory na slobodu vierovyznania..... 52
Graf 12 Názory na pravidlá pre praktizovanie viery podľa frekvencie kontaktov s cudzincami 55
Graf 13 Vnímanie islamu 56
Graf 14 Vnímanie trhu práce v kontexte prebiehajúcej pandémie 62
Graf 15 Miera súhlasu s rôznymi opatreniami migračnej politiky 69
Graf 16 Slovensko by malo prijímať viac utečencov než doteraz 74

Graf 17 Miera súhlasu s prijímaním väčšieho počtu utečencov podľa sebazaradenia na osi liberál/konzervatívec 75
Graf 18 Do akej miery by sa mali podľa vášho názoru cudzinci prispôsobiť zvyklostiam na Slovensku? 77
Graf 19 Ak chce cudzinec, aby ho spoločnosť na Slovensku prijala, do akej miery je dôležité, aby: ... 79
Graf 20 Príležitosti na integráciu 82
Graf 21 Vplyv rôznych celospoločenských javov na migráciu 88

Príloha – Prvostupňové triedenie údajov

Q2. AKÉ POCITY vo Vás vyvolávajú nasledujúce slová a slovné spojenia

- Zahraničný študent na Slovensku

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1(výrazne negatívny pocit)	44	4.3	4.3	4.3
	2	38	3.8	3.8	8.1
	3	78	7.7	7.7	15.8
	4	253	25.0	25.0	40.8
	5	227	22.4	22.4	63.2
	6	200	19.8	19.8	83.0
	7(výrazne pozitívny pocit)	172	17.0	17.0	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Ekonomický migrant

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1(výrazne negatívny pocit)	236	23.3	23.3	23.3
	2	146	14.4	14.4	37.7
	3	152	15.0	15.0	52.8
	4	286	28.3	28.3	81.0
	5	104	10.3	10.3	91.3
	6	47	4.6	4.6	95.9
	7(výrazne pozitívny pocit)	41	4.1	4.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Lekár pochádzajúci z inej krajiny

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1(výrazne negatívny pocit)	61	6.0	6.0	6.0
	2	46	4.5	4.5	10.6
	3	76	7.5	7.5	18.1
	4	251	24.8	24.8	42.9

	5	241	23.8	23.8	66.7
	6	185	18.3	18.3	85.0
	7(výrazne pozitívny pocit)	152	15.0	15.0	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Utečenec zo Sýrie

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1(výrazne negatívny pocit)	325	32.1	32.1	32.1
	2	168	16.6	16.6	48.7
	3	198	19.6	19.6	68.3
	4	199	19.7	19.7	87.9
	5	67	6.6	6.6	94.6
	6	25	2.5	2.5	97.0
	7(výrazne pozitívny pocit)	30	3.0	3.0	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Zamestnanec z inej krajiny EÚ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1(výrazne negatívny pocit)	61	6.0	6.0	6.0
	2	49	4.8	4.8	10.9
	3	109	10.8	10.8	21.6
	4	325	32.1	32.1	53.8
	5	233	23.0	23.0	76.8
	6	141	13.9	13.9	90.7
	7(výrazne pozitívny pocit)	94	9.3	9.3	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Moslimská rodina žijúca na Slovensku

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1(výrazne negatívny pocit)	295	29.2	29.2	29.2
	2	169	16.7	16.7	45.8
	3	180	17.8	17.8	63.6
	4	240	23.7	23.7	87.4
	5	69	6.8	6.8	94.2

	6	27	2.7	2.7	96.8
	7(výrazne pozitívny pocit)	32	3.2	3.2	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Robotník zo Srbska

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1(výrazne negatívny pocit)	116	11.5	11.5	11.5
	2	106	10.5	10.5	21.9
	3	166	16.4	16.4	38.3
	4	346	34.2	34.2	72.5
	5	163	16.1	16.1	88.6
	6	60	5.9	5.9	94.6
	7(výrazne pozitívny pocit)	55	5.4	5.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q3. Na postavenie cudzincov v spoločnosti dnes existuje veľa pohľadov. Čo si o tom myslíte Vy?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	cudzinci sú u nás diskriminovaní	112	11.1	11.1	11.1
	cudzinci sú u nás preferovaní	350	34.6	34.6	45.7
	cudzinci sú na tom tak isto ako ostatní	498	49.2	49.2	94.9
	neviem/bez odpovede (nečítaná možnosť)	52	5.1	5.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q4. Prekážalo by vám, keby.... - ľudia, ktorí sú pôvodom cudzinci, zastávali dôležité politické funkcie v krajine?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	určite áno	277	27.4	27.4	27.4
	skôr áno	258	25.5	25.5	52.9
	skôr nie	269	26.6	26.6	79.4

	určite nie	161	15.9	15.9	95.4
	neviem/bez odpovede (nečítaná možnosť)	47	4.6	4.6	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Cudzinci žili vo vašom meste/obci?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	určite áno	106	10.5	10.5	10.5
	skôr áno	255	25.2	25.2	35.7
	skôr nie	425	42.0	42.0	77.7
	určite nie	204	20.2	20.2	97.8
	neviem/bez odpovede (nečítaná možnosť)	22	2.2	2.2	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Vašimi spolupracovníkmi boli cudzinci?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	určite áno	85	8.4	8.4	8.4
	skôr áno	233	23.0	23.0	31.4
	skôr nie	405	40.0	40.0	71.4
	určite nie	255	25.2	25.2	96.6
	neviem/bez odpovede (nečítaná možnosť)	34	3.4	3.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Cudzinci žili vo vašom blízkom susedstve?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	určite áno	133	13.1	13.1	13.1
	skôr áno	232	22.9	22.9	36.1
	skôr nie	382	37.7	37.7	73.8
	určite nie	230	22.7	22.7	96.5
	neviem/bez odpovede (nečítaná možnosť)	35	3.5	3.5	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- **Sa cudzinec stal súčasťou vašej rodiny?**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	určite áno	163	16.1	16.1	16.1
	skôr áno	233	23.0	23.0	39.1
	skôr nie	325	32.1	32.1	71.2
	určite nie	225	22.2	22.2	93.5
	neviem/bez odpovede (nečítaná možnosť)	66	6.5	6.5	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- **Ste dostali pri transfúzii krv od cudzinca?**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	určite áno	135	13.3	13.3	13.3
	skôr áno	182	18.0	18.0	31.3
	skôr nie	299	29.5	29.5	60.9
	určite nie	294	29.1	29.1	89.9
	neviem/bez odpovede (nečítaná možnosť)	102	10.1	10.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q5. Koľko cudzincov podľa Vás v súčasnosti žije na Slovensku?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	približne 50 000	280	27.7	27.7	27.7
	približne 140 000	427	42.2	42.2	69.9
	približne 500 000	147	14.5	14.5	84.4
	Neviem (nečítaná možnosť)	158	15.6	15.6	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q6. Z ktorej z uvedených krajín k nám v poslednom čase najčastejšie prichádzajú cudzinci?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent

Valid	USA	6	.6	.6	.6
	Ukrajina	519	51.3	51.3	51.9
	Sýria	250	24.7	24.7	76.6
	Vietnam	177	17.5	17.5	94.1
	Neviem (nečítaná možnosť)	60	5.9	5.9	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q7. Koľko azylov udelilo Slovensko v roku 2019?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	920	163	16.1	16.1	16.1
	9	106	10.5	10.5	26.6
	227	256	25.3	25.3	51.9
	75	242	23.9	23.9	75.8
	Neviem (nečítaná možnosť)	245	24.2	24.2	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q8. Hodia alebo nehodia sa na Vás nasledujúce tvrdenia?

- Ja sám som pôvodom cudzinec.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hodí sa	40	4.0	4.0	4.0
	nehodí sa	970	95.8	95.8	99.8
	neviem/bez odpovede (nečítaná možnosť)	2	.2	.2	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Mám cudzincov medzi príbuznými.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hodí sa	147	14.5	14.5	14.5
	nehodí sa	861	85.1	85.1	99.6
	neviem/bez odpovede (nečítaná možnosť)	4	.4	.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Mám cudzincov medzi priateľmi.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hodí sa	283	28.0	28.0	28.0
	nehodí sa	727	71.8	71.8	99.8
	neviem/bez odpovede (nečítaná možnosť)	2	.2	.2	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Mám cudzincov medzi spolupracovníkmi.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hodí sa	190	18.8	18.8	18.8
	nehodí sa	815	80.5	80.5	99.3
	neviem/bez odpovede (nečítaná možnosť)	7	.7	.7	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Mám cudzincov medzi susedmi.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hodí sa	116	11.5	11.5	11.5
	nehodí sa	890	87.9	87.9	99.4
	neviem/bez odpovede (nečítaná možnosť)	6	.6	.6	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q9. Vyberte z nasledujúcich možností jednu, ktorá sa na Vás najviac hodí.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Stretávam sa s cudzincami pravidelne, s niektorými z nich sa pozdravím a občas porozprávam.	211	20.8	20.8	20.8
	Stretávam sa s cudzincami len príležitostne, na ulici, v obchode, v autobuse.	490	48.4	48.4	69.3

	Neprichádzam vôbec do osobného kontaktu s cudzincami.	311	30.7	30.7	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q10. Ak by ste mali zhodnotiť Vaše osobné skúsenosti s cudzincami povedali by ste, že u Vás prevažujú tie dobré alebo zlé?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	rozhodne dobré	60	5.9	5.9	5.9
	skôr dobré	310	30.6	30.6	36.6
	ani dobré, ani zlé	533	52.7	52.7	89.2
	skôr zlé	94	9.3	9.3	98.5
	rozhodne zlé	15	1.5	1.5	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q11. Žili ste niekedy viac ako 3 mesiace v zahraničí?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	áno	172	17.0	17.0	17.0
	nie	840	83.0	83.0	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q12. Ako by ste zhodnotili svoj pobyt v zahraničí? Ak ste boli na viacerých takýchto dlhodobých pobytoch v zahraničí, zhodnoťte, prosím, posledný z nich.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Bola to pre mňa rozhodne pozitívna skúsenosť.	73	7.2	42.4	42.4
	Bola to pre mňa skôr pozitívna skúsenosť.	51	5.0	29.7	72.1
	Táto skúsenosť bola pre mňa aj pozitívna, aj negatívna.	38	3.8	22.1	94.2
	Bola to pre mňa skôr negatívna skúsenosť.	8	.8	4.7	98.8

	Bola to pre mňa rozhodne negatívna skúsenosť.	2	.2	1.2	100.0
	Total	172	17.0	100.0	
Missing	System	840	83.0		
Total		1012	100.0		

Q13. Z ktorých zdrojov sa najčastejšie dozvedáte niečo o migrácii a migrantoch? Vyberte najviac tri najčastejšie zdroje podľa toho, odkiaľ sa dozvedáte najviac informácií a uveďte ich vporadí od najdôležitejšieho. - 1. miesto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zo sociálnych sietí	144	14.2	14.2	14.2
	z televízie	589	58.2	58.2	72.4
	z vysielania rádií	68	6.7	6.7	79.2
	z novín či už v tlačenej alebo internetovej podobe (ako sú napríklad Hospodárske noviny, Plus 1 deň, Život, Denník N, SM	61	6.0	6.0	85.2
	z alternatívnych spravodajských webov (ako sú napríklad Hlavné správy, Slobodný vysielač, Zem&Vek)	21	2.1	2.1	87.3
	zo spravodajských serverov (ako napr. aktuality alebo topky)	45	4.4	4.4	91.7
	od ľudí v mojom okolí	83	8.2	8.2	99.9
	inde	1	.1	.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q13. Z ktorých zdrojov sa najčastejšie dozvedáte niečo o migrácii a migrantoch? Vyberte najviac tri najčastejšie zdroje podľa toho, odkiaľ sa dozvedáte najviac informácií a uveďte ich vporadí od najdôležitejšieho. - 2. miesto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nevybral/a 2. miesto	87	8.6	8.6	8.6

	zo sociálnych sietí	158	15.6	15.6	24.2
	z televízie	196	19.4	19.4	43.6
	z vysielania rádií	150	14.8	14.8	58.4
	z novín či už v tlačenej alebo internetovej podobe (ako sú napríklad Hospodárske noviny, Plus 1 deň, Život, Denník N, SM	117	11.6	11.6	70.0
	z alternatívnych spravodajských webov (ako sú napríklad Hlavné správy, Slobodný vysielač, Zem&Vek)	26	2.6	2.6	72.5
	zo spravodajských serverov (ako napr. aktuality alebo topky)	122	12.1	12.1	84.6
	od ľudí v mojom okolí	155	15.3	15.3	99.9
	inde	1	.1	.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q13. Z ktorých zdrojov sa najčastejšie dozvedáte niečo o migrácii a migrantoch? Vyberte najviac tri najčastejšie zdroje podľa toho, odkiaľ sa dozvedáte najviac informácií a uveďte ich vporadí od najdôležitejšieho. - 3. miesto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nevybral/a 3. miesto	275	27.2	27.2	27.2
	zo sociálnych sietí	88	8.7	8.7	35.9
	z televízie	98	9.7	9.7	45.6
	z vysielania rádií	125	12.4	12.4	57.9
	z novín či už v tlačenej alebo internetovej podobe (ako sú napríklad Hospodárske noviny, Plus 1 deň, Život, Denník N, SM	130	12.8	12.8	70.8
	z alternatívnych spravodajských webov (ako sú napríklad Hlavné správy, Slobodný vysielač, Zem&Vek)	40	4.0	4.0	74.7

	zo spravodajských serverov (ako napr. aktuality alebo topky)	98	9.7	9.7	84.4
	od ľudí v mojom okolí	157	15.5	15.5	99.9
	inde	1	.1	.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Ktoré iné zdroje ste mali na mysli? Prosím uveďte:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid		1009	99.7	99.7	99.7
	som poštová doručovateľka ,tak sa stretávam s rôznymi ľudmi, názormi	1	.1	.1	99.8
	vlastné skúsenosti	1	.1	.1	99.9
	z prvej ruky od policajtov	1	.1	.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q15A. Z každej dvojice výrokov vyberte, prosím, ten, ktorý viac zodpovedá vášmu osobnému názoru:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Slovensko je krajinou Slovákov a tak by to malo ostať.	711	70.3	70.3	70.3
	Na Slovensku by mali žiť ľudia z rôznych kultúr. Obohatilo by to aj nás.	301	29.7	29.7	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q15B. Z každej dvojice výrokov vyberte, prosím, ten, ktorý viac zodpovedá vášmu osobnému názoru:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Slovenská kultúra je lepšia než väčšina ostatných kultúr.	384	37.9	37.9	37.9

	Všetky kultúry sú rovnako hodnotné.	628	62.1	62.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q15C. Z každej dvojice výrokov vyberte, prosím, ten, ktorý viac zodpovedá vášmu osobnému názoru:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Slovenská kultúra by mala byť vzorom pre ostatné kultúry. Ak tu chcú žiť, mali by sa nám prispôsobiť.	563	55.6	55.6	55.6
	Iné kultúry a národnosti by mali mať právo zachovať si svoju kultúrnu identitu.	449	44.4	44.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q16A. Z každej dvojice výrokov vyberte, prosím, ten, ktorý viac zodpovedá vášmu osobnému názoru:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Cítim sa dobre len medzi Slovákmi. Iné národnosti mi nevyhovujú.	597	59.0	59.0	59.0
	Som rád/rada, ak som medzi ľuďmi rôznych kultúr. Cítim sa medzi nimi dobre.	415	41.0	41.0	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q16B. Z každej dvojice výrokov vyberte, prosím, ten, ktorý viac zodpovedá vášmu osobnému názoru:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nezáleží na tom, z akej kultúry ľudia pochádzajú. Ak chcú, dokážu spolu žiť rôzne národnosti.	644	63.6	63.6	63.6

	Ľudia z rôznych kultúr sa natoľko odlišujú, že nikdy nedokážu spolu existovať.	368	36.4	36.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q17A. Z každej dvojice výrokov vyberte, prosím, ten, ktorý viac zodpovedá vášmu osobnému názoru:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Na to, aby sme vedeli dobre spolunažívať s inými národnosťami, mali by sme sa o nich dozvedieť čo najviac.	827	81.7	81.7	81.7
	Na spolužitie s inými kultúrami nie je potrebné o nich nič vedieť.	185	18.3	18.3	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q17B. Z každej dvojice výrokov vyberte, prosím, ten, ktorý viac zodpovedá vášmu osobnému názoru:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Od ľudí z iných kultúr sa môžem naučiť veci, ktoré by som sa nikde inde nenaučil/a.	568	56.1	56.1	56.1
	Nepotrebujem iné znalosti, ako tie, ktoré dostávam vo svojom prostredí.	444	43.9	43.9	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q17C. Z každej dvojice výrokov vyberte, prosím, ten, ktorý viac zodpovedá vášmu osobnému názoru:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent

Valid	Rád/ a by som sa zúčastňoval/a akcií, kde môžem stretnúť ľudí z odlišných kultúr.	336	33.2	33.2	33.2
	Najradšej sa zabávam s ľuďmi, ktorí sa odo mňa príliš neodlišujú.	676	66.8	66.8	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q17D. Z každej dvojice výrokov vyberte, prosím, ten, ktorý viac zodpovedá vášmu osobnému názoru:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kontaktu s ľuďmi z iných kultúr sa radšej vyhýbam. Nikdy neviem, čo od nich môžem čakať.	556	54.9	54.9	54.9
	Vždy rád/a spoznám ľudí z iných kultúr, pretože sa zakaždým od nich dozviem niečo zaujímavé.	456	45.1	45.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q18. Cudzinci, ktorí prichádzajú na Slovensko môžu pochádzať z veľmi rozmanitých kultúr. S ktorým z týchto výrokov zameraných na kultúrnu odlišnosť cudzincov sa najviac stotožňujete? (vyberte prosím len jednu možnosť)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Cudzinci sú pre krajinu prínosom, pretože obohacujú našu kultúru a prinášajú do nej prvky, ktoré sme nepoznali	192	19.0	19.0	19.0
	Cudzinci nemôžu zmeniť našu kultúru, lebo tá je historicky daná.	573	56.6	56.6	75.6

	Cudzinci prinášajú do našej kultúry zvyky, ktoré ohrozujú našu kultúru a tomu by sme mali zabrániť.	247	24.4	24.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q19. Ďalšou dôležitou témou je náboženstvo. Čo myslíte, do akej miery by mali mať možnosť cudzinci praktizovať svoju vieru, ak sa odlišuje od kresťanskej? (vyberte prosím len jednu možnosť) Opäť vyberte ten z výrokov, s ktorým sa najviac stotožňujete.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Slovensko je kresťanská krajina a iné náboženstvá by tu nemali byť povolené.	283	28.0	28.0	28.0
	Cudzinci môžu mať vieru akú chcú, ale mali by ju praktizovať len vo svojom súkromí.	545	53.9	53.9	81.8
	Cudzinci by mali mať možnosť praktizovať svoju vieru rovnako, ako všetci ostatní (napríklad vo vlastných modlitebniach a	184	18.2	18.2	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q20. S ktorým z nasledujúcich výrokov týkajúcich sa praktizovania náboženstva na Slovensku sa najviac stotožňujte?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Cudzinci by mali mať úplne rovnaké práva v praktizovaní svojej viery ako Slováci.	140	13.8	13.8	13.8
	Cudzinci by mali mať prísnejšie podmienky pre praktizovanie svojej viery ako Slováci.	521	51.5	51.5	65.3

	Podmienky by mali byť rovnaké, ale ich dodržiavanie by malo byť v prípade cudzincov prísnejšie kontrolované.	351	34.7	34.7	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q21. Čo si myslíte o islame? Ktorý z nasledujúcich výrokov je najbližší Vášmu názoru?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Islam je náboženstvo ako každé iné a mali by sme ho rešpektovať ako ostatné náboženstvá.	94	9.3	9.3	9.3
	Islam má s kresťanstvom veľa spoločného a často sa neprávom vníma v negatívnom svetle.	92	9.1	9.1	18.4
	Islam je príliš odlišný od kresťanstva, mali by sme sa mať na pozore, ak niekto povie, že je moslim.	387	38.2	38.2	56.6
	Islam je pre nás veľmi nebezpečný a nemal by byť na Slovensku povolený.	439	43.4	43.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q22. V poslednej dobe sa často hovorí, že na Slovensku starne populácia a cudzincov budeme potrebovať aj z ekonomických dôvodov. Čo si o tom myslíte? S ktorým výrokom viac súhlasíte? (vyberte prosím len jednu možnosť).

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Je to pravda, nedá sa spoliehať na to, že sa začne na Slovensku rodiť viac detí. Migrácia je jedným z riešení demografic	89	8.8	8.8	8.8

	Je pravda, že populácia starne, ale migráciou by sme to riešiť nemali. Potrebujeme lepšiu politiku na to, aby sa rodilo		86.1	86.1	94.9
	Nevie (nečítaná možnosť)	52	5.1	5.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q23. Ako vnímate pracovný trh v súčasnosti na Slovensku? S ktorým názorom sa najviac stotožňujete? (vyberte prosím len jednu možnosť)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Je nedostatok pracovných síl v niektorých odvetviach, cudzincov potrebujeme.	109	10.8	10.8	10.8
	Situácia je pomerne stabilná, zatiaľ je dostatok pracovných miest pre všetkých - Slovákov aj cudzincov.	164	16.2	16.2	27.0
	Nezamestnanosť je stále príliš vysoká, ale na neobsadené miesta by mohli byť prijímaní aj cudzinci.	194	19.2	19.2	46.1
	Situácia na Slovensku je veľmi zlá, mali by sa prijímať prednostne Slováci.	523	51.7	51.7	97.8
	Nevie (nečítaná možnosť)	22	2.2	2.2	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q24. Ako podľa vás zmení ekonomickú situáciu na Slovensku pandémia COVID 19? S ktorým názorom sa najviac stotožňujete? (vyberte prosím len jednu možnosť)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Toto je len dočasná situácia, dlhodobo to na nezamestnanosť nebude mať dopad.	88	8.7	8.7	8.7

	Situácia sa upokojí a nezamestnanosť nebude príliš vysoká.	275	27.2	27.2	35.9
	Pravdepodobne vysoko stúpne nezamestnanosť a nebudeme môcť zamestnávať cudzincov.	588	58.1	58.1	94.0
	Nevie (nečítaná možnosť)	61	6.0	6.0	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q25. Vyjadrite, prosím, mieru svojho súhlasu s nasledujúcimi výrokmi pomocou škály od 1 do 5, kde 1 znamená úplný nesúhlas a 5 znamená úplný súhlas.

- Cudzinci berú Slovákom prácu.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 (úplný nesúhlas)	92	9.1	9.1	9.1
	2	156	15.4	15.4	24.5
	3	278	27.5	27.5	52.0
	4	192	19.0	19.0	70.9
	5 (úplný súhlas)	294	29.1	29.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Mnohí cudzinci pomáhajú na Slovensku vytvárať pracovné miesta.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 (úplný nesúhlas)	192	19.0	19.0	19.0
	2	190	18.8	18.8	37.7
	3	342	33.8	33.8	71.5
	4	188	18.6	18.6	90.1
	5 (úplný súhlas)	100	9.9	9.9	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Cudzinci tlačia mzdy na Slovensku smerom nadol.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 (úplný nesúhlas)	71	7.0	7.0	7.0
	2	94	9.3	9.3	16.3

	3	211	20.8	20.8	37.2
	4	214	21.1	21.1	58.3
	5 (úplný súhlas)	422	41.7	41.7	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Cudzinci prispievajú k podpore inovácií a technologickému pokroku.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 (úplný nesúhlas)	205	20.3	20.3	20.3
	2	245	24.2	24.2	44.5
	3	394	38.9	38.9	83.4
	4	116	11.5	11.5	94.9
	5 (úplný súhlas)	52	5.1	5.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q26. Aký vplyv má podľa vás prítomnosť cudzincov na rôzne oblasti života spoločnosti? - Prítomnosť cudzincov bezpečnostnú situácia v krajine - rozhodne zhoršuje, skôr zhoršuje, nemení, skôr zlepšuje alebo rozhodne zhoršuje?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	rozhodne zhoršuje	198	19.6	19.6	19.6
	skôr zhoršuje	432	42.7	42.7	62.3
	nemení	320	31.6	31.6	93.9
	skôr zlepšuje	24	2.4	2.4	96.2
	rozhodne zlepšuje	9	.9	.9	97.1
	nevie (nečítaná možnosť)	29	2.9	2.9	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Prítomnosť cudzincov spolužitie medzi obyvateľmi- rozhodne zhoršuje, skôr zhoršuje, nemení, skôr zlepšuje alebo rozhodne zhoršuje?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	rozhodne zhoršuje	127	12.5	12.5	12.5
	skôr zhoršuje	351	34.7	34.7	47.2
	nemení	452	44.7	44.7	91.9
	skôr zlepšuje	47	4.6	4.6	96.5

	rozhodne zlepšuje	7	.7	.7	97.2
	nevie (nečítaná možnosť)	28	2.8	2.8	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Prítomnosť cudzincov kriminalitu- rozhodne zhoršuje, skôr zhoršuje, nemení, skôr zlepšuje alebo rozhodne zhoršuje?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	rozhodne zhoršuje	217	21.4	21.4	21.4
	skôr zhoršuje	439	43.4	43.4	64.8
	nemení	284	28.1	28.1	92.9
	skôr zlepšuje	37	3.7	3.7	96.5
	rozhodne zlepšuje	1	.1	.1	96.6
	nevie (nečítaná možnosť)	34	3.4	3.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Prítomnosť cudzincov ekonomickú situácia krajiny- rozhodne zhoršuje, skôr zhoršuje, nemení, skôr zlepšuje alebo rozhodne zhoršuje?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	rozhodne zhoršuje	147	14.5	14.5	14.5
	skôr zhoršuje	296	29.2	29.2	43.8
	nemení	389	38.4	38.4	82.2
	skôr zlepšuje	126	12.5	12.5	94.7
	rozhodne zlepšuje	15	1.5	1.5	96.1
	nevie (nečítaná možnosť)	39	3.9	3.9	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Prítomnosť cudzincov inovácie a rozvoj technológií- rozhodne zhoršuje, skôr zhoršuje, nemení, skôr zlepšuje alebo rozhodne zhoršuje?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	rozhodne zhoršuje	97	9.6	9.6	9.6
	skôr zhoršuje	142	14.0	14.0	23.6
	nemení	552	54.5	54.5	78.2
	skôr zlepšuje	144	14.2	14.2	92.4
	rozhodne zlepšuje	11	1.1	1.1	93.5

	nevie (nečítaná možnosť)	66	6.5	6.5	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Prítomnosť cudzincov kvalitu života ľudí- rozhodne zhoršuje, skôr zhoršuje, nemení, skôr zlepšuje alebo rozhodne zhoršuje?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	rozhodne zhoršuje	110	10.9	10.9	10.9
	skôr zhoršuje	270	26.7	26.7	37.5
	nemení	509	50.3	50.3	87.8
	skôr zlepšuje	77	7.6	7.6	95.5
	rozhodne zlepšuje	8	.8	.8	96.2
	nevie (nečítaná možnosť)	38	3.8	3.8	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q27. Do akej miery by sa mali podľa vášho názoru cudzinci prispôsobiť zvyklostiam na Slovensku?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	čo najviac by sa mali prispôsobiť	559	55.2	55.2	55.2
	čiastočne by sa mali prispôsobiť	384	37.9	37.9	93.2
	mali by mať možnosť žiť podľa svojich zvyklostí	64	6.3	6.3	99.5
	nevie (nečítaná možnosť)	5	.5	.5	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q28. Ak chce cudzinec, aby ho spoločnosť na Slovensku prijala, do akej miery je dôležité, aby:

- Hovoril po slovensky.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	482	47.6	47.6	47.6
	je to skôr dôležité	412	40.7	40.7	88.3
	je to skôr nedôležité	90	8.9	8.9	97.2
	vôbec to nie je dôležité	21	2.1	2.1	99.3
	nevie (nečítaná možnosť)	7	.7	.7	100.0

	Total	1012	100.0	100.0	

- Pracoval na Slovensku.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	371	36.7	36.7	36.7
	je to skôr dôležité	479	47.3	47.3	84.0
	je to skôr nedôležité	108	10.7	10.7	94.7
	vôbec to nie je dôležité	36	3.6	3.6	98.2
	nevie (nečítaná možnosť)	18	1.8	1.8	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Poznal slovenskú históriu a kultúru.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	278	27.5	27.5	27.5
	je to skôr dôležité	534	52.8	52.8	80.2
	je to skôr nedôležité	145	14.3	14.3	94.6
	vôbec to nie je dôležité	41	4.1	4.1	98.6
	nevie (nečítaná možnosť)	14	1.4	1.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Mal občianstvo Slovensko republiky.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	227	22.4	22.4	22.4
	je to skôr dôležité	377	37.3	37.3	59.7
	je to skôr nedôležité	266	26.3	26.3	86.0
	vôbec to nie je dôležité	108	10.7	10.7	96.6
	nevie (nečítaná možnosť)	34	3.4	3.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Sa zúčastňoval spoločenského života v mieste svojho bydliska.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	170	16.8	16.8	16.8

	je to skôr dôležité	528	52.2	52.2	69.0
	je to skôr nedôležité	230	22.7	22.7	91.7
	vôbec to nie je dôležité	65	6.4	6.4	98.1
	nevie (nečítaná možnosť)	19	1.9	1.9	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Mal svetlú farbu pleti.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	71	7.0	7.0	7.0
	je to skôr dôležité	190	18.8	18.8	25.8
	je to skôr nedôležité	416	41.1	41.1	66.9
	vôbec to nie je dôležité	319	31.5	31.5	98.4
	nevie (nečítaná možnosť)	16	1.6	1.6	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Si kúpil dom/byt na Slovensku.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	111	11.0	11.0	11.0
	je to skôr dôležité	360	35.6	35.6	46.5
	je to skôr nedôležité	365	36.1	36.1	82.6
	vôbec to nie je dôležité	150	14.8	14.8	97.4
	nevie (nečítaná možnosť)	26	2.6	2.6	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Slávil slovenské sviatky.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	142	14.0	14.0	14.0
	je to skôr dôležité	340	33.6	33.6	47.6
	je to skôr nedôležité	359	35.5	35.5	83.1
	vôbec to nie je dôležité	141	13.9	13.9	97.0
	nevie (nečítaná možnosť)	30	3.0	3.0	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Sa na Slovensku oženil/vydala, resp. aby si tu našla/našiel partnera/partnerku.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	102	10.1	10.1	10.1
	je to skôr dôležité	309	30.5	30.5	40.6
	je to skôr nedôležité	377	37.3	37.3	77.9
	vôbec to nie je dôležité	205	20.3	20.3	98.1
	nevie (nečítaná možnosť)	19	1.9	1.9	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Hovoril so svojimi deťmi po slovensky.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	331	32.7	32.7	32.7
	je to skôr dôležité	435	43.0	43.0	75.7
	je to skôr nedôležité	187	18.5	18.5	94.2
	vôbec to nie je dôležité	46	4.5	4.5	98.7
	nevie (nečítaná možnosť)	13	1.3	1.3	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Sa priatelil najmä so Slovákmi.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	145	14.3	14.3	14.3
	je to skôr dôležité	432	42.7	42.7	57.0
	je to skôr nedôležité	318	31.4	31.4	88.4
	vôbec to nie je dôležité	96	9.5	9.5	97.9
	nevie (nečítaná možnosť)	21	2.1	2.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Sa v zahraničí prezentoval ako Slovák.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	115	11.4	11.4	11.4
	je to skôr dôležité	277	27.4	27.4	38.7

	je to skôr nedôležité	368	36.4	36.4	75.1
	vôbec to nie je dôležité	214	21.1	21.1	96.2
	nevie (nečítaná možnosť)	38	3.8	3.8	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Sa vzdal svojho pôvodu.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	je to rozhodne dôležité	80	7.9	7.9	7.9
	je to skôr dôležité	156	15.4	15.4	23.3
	je to skôr nedôležité	394	38.9	38.9	62.3
	vôbec to nie je dôležité	351	34.7	34.7	96.9
	nevie (nečítaná možnosť)	31	3.1	3.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q29. S ktorým názorom sa najviac stotožňujete? (otázke predchádzala ešte vysvetľujúca preambula)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Slovensko vytvára dostatok príležitostí pre integráciu, cudzinci sa však málo snažia prispôsobiť sa.	491	48.5	48.5	48.5
	Slovensko nevytvára pre cudzincov vhodné podmienky a oni sa ani nesnažia prispôsobiť sa.	156	15.4	15.4	63.9
	Slovensko nevytvára pre cudzincov vhodné podmienky, hoci oni sa snažia prispôsobiť sa a začleniť.	86	8.5	8.5	72.4
	Slovensko vytvára pre cudzincov vhodné podmienky a cudzinci zároveň prejavujú snaha o prispôsobenie sa a začlenenie.	209	20.7	20.7	93.1
	nevie (nečítaná možnosť)	70	6.9	6.9	100.0

	Total	1012	100.0	100.0	

Q30. Ako by podľa Vás mala Vláda Slovenskej republiky pristupovať k migrácii? Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s nasledujúcimi výrokmi?

- Mali by sme prísnejšie strážiť naše hranice.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	501	49.5	49.5	49.5
	skôr súhlasím	342	33.8	33.8	83.3
	skôr nesúhlasím	111	11.0	11.0	94.3
	rozhodne nesúhlasím	34	3.4	3.4	97.6
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	24	2.4	2.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Štát by mal dovoliť prichádzať sem len vysoko kvalifikovaným cudzincom.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	190	18.8	18.8	18.8
	skôr súhlasím	468	46.2	46.2	65.0
	skôr nesúhlasím	228	22.5	22.5	87.5
	rozhodne nesúhlasím	71	7.0	7.0	94.6
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	55	5.4	5.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Slovensko by malo prijímať viac utečencov než doteraz.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	19	1.9	1.9	1.9
	skôr súhlasím	91	9.0	9.0	10.9
	skôr nesúhlasím	257	25.4	25.4	36.3
	rozhodne nesúhlasím	605	59.8	59.8	96.0
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	40	4.0	4.0	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Štát by mal podporovať prisťahovalectvo len tých cudzincov, ktorí sú nám kultúrne blízki.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	187	18.5	18.5	18.5
	skôr súhlasím	477	47.1	47.1	65.6
	skôr nesúhlasím	203	20.1	20.1	85.7
	rozhodne nesúhlasím	94	9.3	9.3	95.0
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	51	5.0	5.0	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Prisťahovalectvo cudzincov z chudobnejších krajín by malo byť výrazne obmedzené.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	332	32.8	32.8	32.8
	skôr súhlasím	408	40.3	40.3	73.1
	skôr nesúhlasím	173	17.1	17.1	90.2
	rozhodne nesúhlasím	40	4.0	4.0	94.2
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	59	5.8	5.8	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q31. Ako by podľa vás mala SR postupovať voči cudzincom, ktorí na Slovensku žijú? Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s nasledujúcimi výrokmi? - Štát by mal cudzincom poskytovať podporu pri učení sa slovenčiny vo forme bezplatných jazykových kurzov.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	157	15.5	15.5	15.5
	skôr súhlasím	464	45.8	45.8	61.4
	skôr nesúhlasím	242	23.9	23.9	85.3
	rozhodne nesúhlasím	106	10.5	10.5	95.8
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	43	4.2	4.2	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Cudzinci by nemali mať možnosť voliť.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	249	24.6	24.6	24.6
	skôr súhlasím	374	37.0	37.0	61.6
	skôr nesúhlasím	239	23.6	23.6	85.2
	rozhodne nesúhlasím	64	6.3	6.3	91.5
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	86	8.5	8.5	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Deti cudzincov by mali v školách dostávať špecifickú podporu, aby sa čo najrýchlejšie začlenili do vzdelávania.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	147	14.5	14.5	14.5
	skôr súhlasím	481	47.5	47.5	62.1
	skôr nesúhlasím	221	21.8	21.8	83.9
	rozhodne nesúhlasím	113	11.2	11.2	95.1
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	50	4.9	4.9	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Štát by nemal pomáhať cudzincom s integráciou, je to ich vlastná zodpovednosť.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	108	10.7	10.7	10.7
	skôr súhlasím	349	34.5	34.5	45.2
	skôr nesúhlasím	376	37.2	37.2	82.3
	rozhodne nesúhlasím	122	12.1	12.1	94.4
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	57	5.6	5.6	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Cudzinci by mali spĺňať oveľa prísnejšie podmienky na získanie sociálnej pomoci ako občania SR.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	363	35.9	35.9	35.9
	skôr súhlasím	424	41.9	41.9	77.8
	skôr nesúhlasím	147	14.5	14.5	92.3
	rozhodne nesúhlasím	44	4.3	4.3	96.6
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	34	3.4	3.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Štát by mal podporovať kultúrne aktivity cudzincov rovnako, ako ich podporuje u Slovákov a národnostných menšín.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	68	6.7	6.7	6.7
	skôr súhlasím	367	36.3	36.3	43.0
	skôr nesúhlasím	351	34.7	34.7	77.7
	rozhodne nesúhlasím	166	16.4	16.4	94.1
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	60	5.9	5.9	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Štát by mal overovať prispôsobenie sa cudzincov formou testov a podmieňovať tým právo zostať na Slovensku.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	279	27.6	27.6	27.6
	skôr súhlasím	481	47.5	47.5	75.1
	skôr nesúhlasím	153	15.1	15.1	90.2
	rozhodne nesúhlasím	40	4.0	4.0	94.2
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	59	5.8	5.8	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Podnikanie cudzincov by malo byť prísnejšie kontrolované ako podnikanie Slovákov.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	úplne súhlasím	270	26.7	26.7	26.7
	skôr súhlasím	421	41.6	41.6	68.3
	skôr nesúhlasím	217	21.4	21.4	89.7
	rozhodne nesúhlasím	50	4.9	4.9	94.7
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	54	5.3	5.3	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q32. Očakávate, že v najbližších 5 rokoch narastie počet cudzincov na Slovensku?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nie, Slovensko pre cudzincov nebude zaujímavé.	171	16.9	16.9	16.9
	Nie, dúfam, že vláda urobí všetko pre to, aby sa počet cudzincov na Slovensku nezvyšoval.	260	25.7	25.7	42.6
	Počet cudzincov ostane približne taký ako dnes.	212	20.9	20.9	63.5
	Áno, počet cudzincov sa bude pomaly zvyšovať.	284	28.1	28.1	91.6
	Áno, počet cudzincov na Slovensku sa bude prudko zvyšovať.	57	5.6	5.6	97.2
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	28	2.8	2.8	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Q33. Pozrite sa, prosím, na nasledujúce spoločenské situácie/javy. Podľa Vás, aký vplyv budú mať tieto javy na migráciu, teda príchod cudzincov zo zahraničia na Slovensko: - Demografické zmeny a starnutie populácie na Slovensku

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	migrácia na Slovensko bude kvôli tomu narastať	337	33.3	33.3	33.3
	nebude mať žiaden vplyv na migráciu na Slovensko	544	53.8	53.8	87.1
	migrácia na Slovensko bude kvôli tomu skôr klesať	70	6.9	6.9	94.0
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	61	6.0	6.0	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- **Klimatické zmeny (sucho, povodne, chudoba v niektorých regiónoch sveta)**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	migrácia na Slovensko bude kvôli tomu narastať	508	50.2	50.2	50.2
	nebude mať žiaden vplyv na migráciu na Slovensko	402	39.7	39.7	89.9
	migrácia na Slovensko bude kvôli tomu skôr klesať	48	4.7	4.7	94.7
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	54	5.3	5.3	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- **Globalizácia a rozvoj technológií**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	migrácia na Slovensko bude kvôli tomu narastať	399	39.4	39.4	39.4
	nebude mať žiaden vplyv na migráciu na Slovensko	492	48.6	48.6	88.0
	migrácia na Slovensko bude kvôli tomu skôr klesať	50	4.9	4.9	93.0
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	71	7.0	7.0	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Ekonomické úspechy Slovenska

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	migrácia na Slovensko bude kvôli tomu narastať	427	42.2	42.2	42.2
	nebude mať žiaden vplyv na migráciu na Slovensko	461	45.6	45.6	87.7
	migrácia na Slovensko bude kvôli tomu skôr klesať	67	6.6	6.6	94.4
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	57	5.6	5.6	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Vojny a krízové situácie vo svete

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	migrácia na Slovensko bude kvôli tomu narastať	653	64.5	64.5	64.5
	nebude mať žiaden vplyv na migráciu na Slovensko	251	24.8	24.8	89.3
	migrácia na Slovensko bude kvôli tomu skôr klesať	58	5.7	5.7	95.1
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	50	4.9	4.9	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

- Pandémie (ako napríklad COVID 19)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	migrácia na Slovensko bude kvôli tomu narastať	302	29.8	29.8	29.8
	nebude mať žiaden vplyv na migráciu na Slovensko	503	49.7	49.7	79.5
	migrácia na Slovensko bude kvôli tomu skôr klesať	144	14.2	14.2	93.8
	nevie posúdiť (nečítaná možnosť)	63	6.2	6.2	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

R1. POHLAVIE

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	muž	488	48.2	48.2	48.2
	žena	524	51.8	51.8	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

R2. VEKOVÉ KATEGÓRIE

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18 - 24 rokov	94	9.3	9.3	9.3
	25 - 34 rokov	180	17.8	17.8	27.1
	35 - 44 rokov	199	19.7	19.7	46.7
	45 - 54 rokov	170	16.8	16.8	63.5
	55 - 64 rokov	166	16.4	16.4	79.9
	65 a viac rokov	203	20.1	20.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

R4. VZDELANIE: Aké máte najvyššie ukončené vzdelanie?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	základné/ neukončené základné	120	11.9	11.9	11.9
	stredoškolské bez maturity (vyučený/á)	281	27.8	27.8	39.6
	stredoškolské s maturitou	377	37.3	37.3	76.9
	vysokoškolské	234	23.1	23.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

R5. NÁRODNOSŤ: K akej národnosti sa hlásite?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	slovenská	875	86.5	86.5	86.5
	maďarská	92	9.1	9.1	95.6
	iná (aká?)	45	4.4	4.4	100.0

Total	1012	100.0	100.0	

r5_O_T_H

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid		967	95.6	95.6	95.6
	česká	15	1.5	1.5	97.0
	chorvátska	1	.1	.1	97.1
	kanadská	1	.1	.1	97.2
	macedónska	1	.1	.1	97.3
	poľská	4	.4	.4	97.7
	rómska	7	.7	.7	98.4
	rumunská	1	.1	.1	98.5
	rusínska	6	.6	.6	99.1
	ukrajinská	9	.9	.9	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

R6a. Aký je Váš hlavný ekonomický status? Pracujete (či už ako zamestnanec alebo živnostník/podnikateľ), alebo ste nepracujúci (napr. starobný dôchodca, úplný invalidný dôchodca, študent, na materskej/rodičovskej dovolenke, nezamestnaný a pod.)?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	pracujete	583	57.6	57.6	57.6
	ste nepracujúci	429	42.4	42.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

R6. Zaraďte sa, prosím, do jednej z nasledujúcich kategórií podľa vášho súčasného hlavného zamestnania,resp. podľa vášho súčasného ekonomického postavenia.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nekvalifikovaný alebo pomocný (manuálny) pracovník v poľnohospodárstve, priemysle, v službách	44	4.3	4.3	4.3

kvalifikovaný manuálny pracovník (remeselník, opravár, obsluha strojov a zariadení, pestovateľ/chovateľ...)	98	9.7	9.7	14.0
prevádzkový alebo obsluhujúci pracovník v službách a obchode (predavač, kaderník, vodič, kuchár, opatrovateľ, SBS...)	123	12.2	12.2	26.2
nižší administratívny pracovník, úradník (sekretárka, účtovník, prepážkový pracovník - na pošte, v banke...)	87	8.6	8.6	34.8
výkonný odborný pracovník (zdravotník/zdravotná sestra, vychovávateľ, technik, odborný referent, colník...)	77	7.6	7.6	42.4
tvorivý (vysokoškolsky vzdelaný) odborný pracovník (lekár, pedagóg, právnik, vedec, analytik, informatik, umelec...)	86	8.5	8.5	50.9
manažér/ riadiaci pracovník, riaditeľ firmy/podniku, námestník, vysoký štátny úradník, politik, armádny veliteľ	18	1.8	1.8	52.7
samostatne ekonomicky činný (podnikateľ, živnostník) bez zamestnancov	39	3.9	3.9	56.5
samostatne ekonomicky činný (podnikateľ, živnostník) so zamestnancami	11	1.1	1.1	57.6
dôchodca, úplný invalidný dôchodca	241	23.8	23.8	81.4
študent, žiak	59	5.8	5.8	87.3
v domácnosti alebo na materskej (rodičovskej) dovolenke	33	3.3	3.3	90.5
nezamestnaný	96	9.5	9.5	100.0

Total	1012	100.0	100.0	

R7a. Spočítajte, prosím, všetky osoby, ktoré žijú vo Vašej domácnosti - teda všetky deti, dopelých a nezabudnite na seba. Koľko Vás DOKOPY žije v domácnosti?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	116	11.5	11.5	11.5
	2	311	30.7	30.7	42.2
	3	232	22.9	22.9	65.1
	4	239	23.6	23.6	88.7
	5	94	9.3	9.3	98.0
	6	13	1.3	1.3	99.3
	7	5	.5	.5	99.8
	8	2	.2	.2	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

R7b. Koľko členov Vašej domácnosti je detí mladších ako 18 rokov?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	657	64.9	64.9	64.9
	1	195	19.3	19.3	84.2
	2	135	13.3	13.3	97.5
	3	19	1.9	1.9	99.4
	4	5	.5	.5	99.9
	5	1	.1	.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

R10. A aký je váš rodinný stav?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	slobodný/-á	239	23.6	23.6	23.6
	ženatý/ vydatá	612	60.5	60.5	84.1
	rozvedený/-á	89	8.8	8.8	92.9
	vdova/ vdovec	72	7.1	7.1	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

R11. ČISTÝ MESAČNÝ PRÍJEM DOMÁCNOSTI: Aby sme mohli analyzovať výsledky tohto prieskumu, potrebujeme aj informáciu o výške čistého príjmu vašej domácnosti. Tu je zoznam príjmových kategórií. Spočítajte, prosím, celkové čisté príjmy všetkých členov vašej domácnosti

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	viac ako 2 000 €	135	13.3	13.3	13.3
	1 901 -2 000 €	63	6.2	6.2	19.6
	1 801 – 1900 €	35	3.5	3.5	23.0
	1 701 – 1800 €	61	6.0	6.0	29.1
	1 601 – 1700 €	63	6.2	6.2	35.3
	1 501 – 1 600 €	51	5.0	5.0	40.3
	1 401 – 1500 €	66	6.5	6.5	46.8
	1 301 – 1 400 €	45	4.4	4.4	51.3
	1 201 – 1 300 €	56	5.5	5.5	56.8
	1 101 – 1200 €	48	4.7	4.7	61.6
	1 001 – 1 100 €	55	5.4	5.4	67.0
	901 – 1 000 €	67	6.6	6.6	73.6
	801 – 900 €	61	6.0	6.0	79.6
	701 – 800 €	52	5.1	5.1	84.8
	601 – 700 €	28	2.8	2.8	87.5
	501 – 600 €	36	3.6	3.6	91.1
	menej ako 500 €	40	4.0	4.0	95.1
	nevie/nechce uviesť (nečítaná možnosť)	50	4.9	4.9	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

R12. VEĽKOSŤ SÍDLA: Koľko obyvateľov má obec/ mesto, kde žijete?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	menej ako 1 tisíc	155	15.3	15.3	15.3
	1 až 2 tisíc	146	14.4	14.4	29.7
	2 až 5 tisíc	160	15.8	15.8	45.6
	5-20 tisíc	161	15.9	15.9	61.5
	20-50 tisíc	169	16.7	16.7	78.2
	50-100 tisíc	94	9.3	9.3	87.5
	nad 100 tisíc	127	12.5	12.5	100.0

	Total	1012	100.0	100.0	

R13. KRAJ: V ktorom kraji žijete?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Bratislavský	123	12.2	12.2	12.2
	Trnavský	107	10.6	10.6	22.7
	Trenčiansky	112	11.1	11.1	33.8
	Nitriansky	128	12.6	12.6	46.4
	Žilinský	128	12.6	12.6	59.1
	Banskobystrický	121	12.0	12.0	71.0
	Prešovský	148	14.6	14.6	85.7
	Košický	145	14.3	14.3	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Y1. V politických otázkach ľudia často hovoria o “ľavici” a “pravici”. Kam by ste sa zaradili Vy?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	jasná ľavica	67	6.6	6.6	6.6
	skôr naľavo	181	17.9	17.9	24.5
	do stredu	406	40.1	40.1	64.6
	skôr napravo	199	19.7	19.7	84.3
	jasná pravica	84	8.3	8.3	92.6
	nevie (neítaná možnosť)	75	7.4	7.4	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Y2. Považujete sa skôr za liberálne alebo skôr za konzervatívne zmýšľajúceho človeka?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	jasne liberálne	49	4.8	4.8	4.8
	skôr liberálne	201	19.9	19.9	24.7
	stredovo	340	33.6	33.6	58.3
	skôr konzervatívne	276	27.3	27.3	85.6
	jasne konzervatívne	119	11.8	11.8	97.3
	nevie (neítaná možnosť)	27	2.7	2.7	100.0

Total	1012	100.0	100.0	

C3. Ako často sa zúčastňujete náboženských obradov (napr. omší a bohoslužieb)?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	niekoľkokrát do týždňa	54	5.3	5.3	5.3
	raz za týždeň	203	20.1	20.1	25.4
	dva-tri krát mesačne	73	7.2	7.2	32.6
	aspoň raz mesačne	103	10.2	10.2	42.8
	niekoľkokrát do roka (len vo sviatočné dni)	187	18.5	18.5	61.3
	raz za rok	45	4.4	4.4	65.7
	menej často	182	18.0	18.0	83.7
	nikdy	159	15.7	15.7	99.4
	nevie (neítaná možnosť)	6	.6	.6	100.0
	Total	1012	100.0	100.0	

Cudzie nechceme, svoje si nedáme.

Postoje majoritnej populácie k migrácii a cudzincom na Slovensku

Analýza kvantitatívneho a kvalitatívneho výskumu

Centrum pre výskum etnicity a kultúry
Špitálska 10
811 08 Bratislava
www.cvek.sk

Autorky:

Elena Gallo Kriglerová
Alena Holka Chudžíková
Jana Kadlečíková
Michaela Píšová

Táto výskumná správa vznikla v rámci projektu Výskum integrácie cudzincov – bariéry, nástroje, postoje spolufinancovaného Európskou úniou z Fondu pre azyl, migráciu a integráciu. Fondy pre oblasť vnútorných záležitostí.